

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM EKONOMİSİ VE FİNANSİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE’DE KATILIM SİGORTACILIĞININ MEVZUATSAL
GELİŞİMİ VE SEKTÖREL ANALİZ**

Ayşe ESENKAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Muhammed Emin DURMUŞ

TEMMUZ - 2024

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE’DE KATILIM SİGORTACILIĞININ
MEVZUATSAL GELİŞİMİ VE SEKTÖREL ANALİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe ESENKAYA

Enstitü Anabilim Dalı: İslam Ekonomisi ve Finansı

“Bu tez 23/07/2024 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Doç. Dr. Hakan ASLAN	Başarılı
Doç. Dr. Muhammed Emin DURMUŞ	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ERGUN	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☒

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Ayşe ESENKAYA

23/07/2024

ÖN SÖZ

Tüm çalışma sürecimde bilgi, birikim ve değerli görüşleri ile yol gösteren, moral olarak düşmeme izin vermeden hep yanımda olan kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Muhammed Emin Durmuş'a, hayatım boyunca sevgilerini ve desteklerini hep üzerimde hissettiğim, çalışma sürecimde de her türlü fedakarlığı gösteren başarılarımın mimarı sevgili aileme ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi iletirim.

Ayşe ESENKAYA

23/07/2024

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii

GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: İSLAMİ FİNANSAL EKOSİSTEM.....	4
1.1. İslami Finansal Sistemin Temel Prensipleri ve İlkeleri	5
1.2. Katılım Finans Sisteminin Paydaşları	7
1.2.1. Katılım Finansman Kuruluşları	7
1.2.2. Katılım Sermaye Piyasaları	8
1.2.3. Katılım Sosyal Finans	9
1.2.4. Katılım Sigorta	9
1.3. Katılım Sigortacılığı	10
1.3.1. Tekafül Modeli	12
1.3.1.1. Mudarabe Modeli.....	14
1.3.1.2. Vekalet Modeli.....	16
1.3.1.3. Hibrit (Mudarabe- Vekalet) Modeli.....	17
1.3.1.4. Vekalet Vakıf Modeli	18
1.3.2. Türkiye Modeli.....	18
1.3.3. Teysir Modeli	19
1.3.4. Türkiye’de Katılım Sigortacılığı Genel Çerçevesi.....	20
2. BÖLÜM: KATILIM SİGORTACILIĞININ MEVZUATSAL ÇERÇEVESİ....	27
2.1. 2017-2020 Yılları Arasında Katılım Sigortacılığı Mevzuat Gelişimi	29
2.2. 2020 Yılı ve Sonrası Katılım Sigortacılığı Mevzuat Gelişimi	31
2.3. Şer’i Yönetişim Mekanizması	33
2.3.1. Danışma Komitesi	34
2.3.2. Katılım Uyum Birimi	35
2.3.3. Katılım İç Denetim	36

2.3.4. Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Sertifikası	37
3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ VE BULGULARI.....	39
3.1. Araştırma Yöntemi ve Deseni	39
3.2. Veri Toplama Tekniği	39
3.2.1. Doküman İnceleme	40
3.2.2. Mülakat Görüşmeleri	42
3.3. Çalışma Grubu.....	42
3.4. Araştırmanın Temel Soruları	43
3.5. Araştırmacının Rolü	44
3.6. Araştırmanın Geçerlilik ve Sınırlılığı.....	45
3.7. Katılım Sigortacılığı Sektör Analizi	46
3.7.1. Konvansiyonel ve Katılım Sigorta Şirketlerinin İş Modellerindeki Temel Farklılık.....	48
3.7.2. Katılım Sigortacılığı Bilgi ve Bilinç Düzeyi	52
3.7.2.1. Sigortacılık Bilinci.....	52
3.7.2.2. Toplumun Katılım Sigortacılığı Bilgi ve Bilinç Düzeyi	54
3.7.2.3. Müşteriyle İlgilenen Personelin Katılım Sigortacılığı Bilgi ve Bilinç Düzeyi	56
3.7.3. Katılım Sigortacılığı Tercih Sebepleri	57
3.7.3.1. Faiz Hassasiyeti	58
3.7.3.2. Fiyat Performansı	59
3.7.3.3. Hasar Yönetimi.....	60
3.7.4. Katılım Sigortacılığı Sektöründe Karşılaşılan Sorunlar	61
3.7.4.1. Model ve Kavram Kargaşası	61
3.7.4.2. Mevzuat Eksikliği.....	62
3.7.4.3. Katılım Sigortacılığına İnan İnsan Kaynağı Eksikliği.....	63
3.7.4.4. Reasürör Zorluğu	64
3.7.4.5. Pazar Payının Düşük Seviyelerde Kalması.....	65
3.7.4.6. Reklam ve Tanıtımın Yetersiz Olması.....	67
3.7.4.7. Katılım Sigorta Aracı Sayısının Az Olması.....	67
3.7.4.8. Yapısal ve Organizasyonel Faaliyetlerin Yeteri Kadar Gelişmemesi.....	68
3.7.5. Mevzuat Değişikliklerinin Sektöre Etkileri.....	69

3.7.6. Rekabet Edilebilirlik.....	73
3.8. Bulguların Değerlendirilmesi	75
SONUÇ	80
KAYNAKÇA.....	82
ÖZ GEÇMİŞ	88

KISALTMALAR

SEDDK	: Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu
TSB	: Türkiye Sigorta Birliği
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
AAOIFI	: Accounting and Auditing Organization for İslamic Financial Institutions
IFSB	: İslamic Financial Services Board
SESRIC	: Statistical, Economic and Social Research and Training Centre for İslamic Countries
DASK	: Doğal Afet Sigortalar Kurumu
TARSİM	: Tarım Sigortaları Havuzu
SBD	: Sigorta ve Reasürans Brokerleri Derneği
P2P	: Peer to Peer

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Yıllar İtibariyle Katılım Sigortacılığı Prim Üretimi ve Sektör Payı Verileri..	21
Tablo 2: 2023-2024 Yılı Ay Bazında Katılım Sigortacılığı Prim Üretimi Karşılaştırması	22
Tablo 3: Türkiye'de Katılım Sigorta Şirketlerinin Faaliyet Konusu ve Faaliyet Modelleri	25
Tablo 4: 01.01.2024-30.04.2024 Şirketlerin Toplam Primleri ve Pazar Payı	26
Tablo 5: Sektör Analizi Katılımcıları	46

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Katılım Finans Ekosistemi.....	7
Şekil 2: Mudarebe Modeli.....	14
Şekil 3: Vekalet Modeli	16
Şekil 4: Hibrit Model	17
Şekil 5: Katılım Sigortacılığı Mevzuat Yapısı	28
Şekil 6: Katılım Sigortacılığının Mevzuat Gelişimi.....	29
Şekil 7: Yeni Katılım Sigortacılığı Mevzuatı Özellikleri	31
Şekil 8: Şer'i Yönetişim Mekanizması Yapısı.....	34
Şekil 9: Mülakat Talebine İlişkin Veriler.....	45
Şekil 10: Araştırma Teması.....	47
Şekil 11: Sektörde Karşılaşılan Temel Sorunlar	77

ÖZET	
Başlık: Türkiye’de Katılım Sigortacılığının Mevzuatsal Gelişimi ve Sektörel Analiz	
Yazar: Ayşe ESENKAYA	
Danışman: Doç. Dr. Muhammed Emin DURMUŞ	
Kabul Tarihi: 23/07/2024	Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 88 (ana kısım)
Risk unsuru insanların hayatlarında ve kurumların iş akış süreçlerinin neredeyse tamamında bulunarak önemli finansal kayıplara yol açabilmektedir. İnsanlar, söz konusu risklerin etkilerini azaltmak için sigortacılık faaliyetlerini geliştirmiştir. İslami finansal ekosistem içerisinde sigortacılık taleplerine karşılık verilebilmesi için katılım sigortacılığı faaliyetleri gelişim göstermiştir. Çalışma ile öncelikle İslami finansal ekosistemin önemli paydaşlarından biri olan katılım sigortacılığı faaliyetleri ve uygulama modelleri ele alınmıştır. Katılım sigortacılığının uygulama ve mevzuat yapısına ilişkin gelişmeler incelenerek sektör analizi ile sistemin iyileştirilmesi için önemli konular tespit edilmiştir. Çalışmada nitel analiz yöntemi kullanılmıştır. Katılım sigortacılığı sektöründe yer alan altı farklı şirket temsilcisi ile görüşme yapılmıştır. Katılım sigortacılığı uygulamaları, mevzuat yapısı, farkındalık düzeyi ve sektörel gelişimi hususlarında hazırlanan sorular katılımcılara yöneltilmiştir. Elde edilen veriler neticesinde henüz tam oturmayan mevzuat yapısı, uygulama modeli konusunda yapılan değişiklikler ve belirsizlikler, toplumun sigorta konusunda yeterli düzeyde bilince sahip olmaması gibi konular sistemin temel problemleri olarak belirlenmiştir. Literatür araştırmalarında akademik çalışmaların daha çok tekafül modeli üzerine gelişim gösterdiği görülmektedir. Fakat Türkiye’de mevcut sistemde tekafül modeli uygulanmamaktadır. Sektörel gelişimin sağlanmasında mevcut uygulamaların ve ihtiyaçların doğru belirlenmesi önem kazanmaktadır. Bu sebeple çalışmada sistemin gelişmesi ve sektörün büyümesi için öncelikle var olan uygulamaların anlaşılması esası temel alınmıştır. Çalışmada yer alan sektör analizi ile bunun sağlanması ve katılım sigortacılığının gelişimine katkı sunulması beklenmektedir.	
Anahtar Kelimeler: İslami Finans, Katılım Sigortacılığı, Tekafül	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Regulatory Development and Sectoral Analysis of Participation Insurance in Türkiye	
Author of Thesis: Ayşe ESENKAYA	
Supervisor: Assoc. Prof. Muhammed Emin DURMUŞ	
Accepted Date: 23/07/2024	Number of Pages: viii (pre text) + 88 (main body)
The element of risk is present in people's lives and in almost all workflow processes of institutions, causing significant financial losses. People have developed insurance activities to reduce the effects of these risks. Participation insurance activities have developed in order to meet insurance demands within the İslamic financial ecosystem. In the study, first of all, participation insurance activities and application models, which are one of the important stakeholders of the İslamic financial ecosystem, are discussed. By examining the developments regarding the practice and legislative structure of participation insurance, important issues for improving the system have been identified through sector analysis. Qualitative analysis method was used in the research. Interviews were held with representatives of six different companies in the participation insurance sector. Questions about participation insurance practices, legislative structure, awareness level and sectoral development were asked to the participants. As a result of the data obtained, issues such as the legislative structure that is not yet fully established, changes and uncertainties regarding the application model, and the society's lack of sufficient awareness about insurance have been identified as the main problems of the system. In literature research, it is seen that the takaful model is further developed in academic statistics. However, in the current system in Turkey, the takaful model is not implemented. In the process of sectoral development, determining the current functioning and problems correctly becomes important. Therefore, the study is based on understanding current practices in order to improve the system and grow the industry. Expected to achieve this and contribute to the development of participation insurance with the sector analysis in the study.	
Keywords: İslamic Finance, Participation Insurance, Takaful	

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Zararı muhakkak veya muhtemel olan bir olgunun gerçekleşme olasılığına risk denilmektedir. Risk unsuru bireylerin yaşamının veya kurumların iş akış süreçlerinin neredeyse tüm aşamalarını kapsayıp; alacakları kararları, tutum ve davranışlarını etkilemektedir. İnsanoğlu tarih boyunca bu risklerden korunmak ve risk gerçekleştiğinde uğradığı zararı en aza indirmek maksadıyla pek çok tedbirler düşünmüştür. Günümüzde, söz konusu risklerden korunmanın yolu olarak sigortacılık faaliyetleri karşımıza çıkmaktadır. Sigortacılık faaliyetleri, riskli bir olayın meydana gelmesi ihtimali üzerine belirli bir zaman diliminde, prim ödemesi karşılığında risk meydana geldiği zaman, zararın kısmen ya da tamamen karşılanması için elde edilen güvencedir. Bu kapsamda sigortacılık faaliyeti, gerçekleşmesi muhtemel tehlike öncesi alınan önlem ile ilgili bir risk yönetimi olarak kabul edilmektedir (Aydın ve diğerleri, 2018).

Türkiye’de ve dünyada halkın önemli bir kesimi faiz hassasiyeti sebebiyle fonlarını faizsiz enstrümanlarda değerlendirme arayışı içindedir. Bu sebeple dünyada İslami bankacılık, Türkiye’de ise katılım bankacılığı adıyla bir bankacılık modeli geliştirilmiştir. Buna ilaveten faize duyarlı kesimlerin, sigorta konusunda İslam hukukçularının kısmen olumsuz değerlendirmelerinden hareketle, İslami bir sigorta modeli arzuladığı ve bunun yine İslami finans sistemi içerisinde geliştirildiği anlaşılmaktadır. Faizsiz finans esaslarına uygun sigortacılık faaliyetinde bulunmak isteyen geniş bir müşteri kitlesinin varlığı, katılım sigortacılığı sektöründe önemli bir rekabet avantajı sağlamaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi, 2022). Günümüzde, bilhassa katılım sigortacılığı alanında yeni adımlar atılmakta ve İslami finansal alanda önem arz eden sektörel yenilik ve gelişmeler yaşanmaktadır.

Araştırmanın ilk bölümünde İslami finansal ekosistem ve sistemin paydaşları detaylıca ele alınmıştır. Türkiye’de katılım sigortacılığı olarak uygulama bulan sistemin temelleri, paydaşları incelenmiştir. Katılım sigortacılığı sektörü, İslami finansal ekosistemin önemli bir paydaşıdır. Bu sebeple öncelikle İslami finansal sistemin anlaşılması amaçlanmıştır. Bölümde İslami esaslara uygun sigorta sistemi, tekafül modeli ve modele ilişkin diğer uygulama yöntemleri detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. İkinci bölümde ise katılım sigortacılığı mevzuatı üzerinde durulmuş mevzuat gelişmeleri aşama aşama ele

alınmıştır. Katılım sigorta sektörü analizine yer verilen üçüncü bölümünde ise araştırma bulguları ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacını, katılım sigortacılığı alanında geçmişten günümüze kadar yaşanan gelişmelerin, mevzuatsal yeniliklerin ve uygulamaya yönelik faaliyetlerin incelenmesi oluşturmaktadır. Çalışmanın bir diğer amacı ise literatürde yer alan tekafül modelinin yanında Türkiye’deki katılım sigortacılığı uygulama modellerine dikkat çekmektir. Çalışma ile elde edilen veriler ve sektör temsilcileriyle yapılan mülakatlar neticesinde teorik bilgilerin uygulama tarafı ile karşılaştırmalı analiz yapılması sağlanacaktır.

Araştırmanın Önemi

Literatürde katılım sigortacılığı ile ilgili pek çok çalışma bulunmakta fakat çalışmaların daha çok yalnızca tekafül modelini ele alan, tekafül modelinin geliştiği ülkeler bazında araştırma yapan, tekafül sisteminin muhasebeleştirilmesi gibi hususlara dikkat çeken araştırma örnekleri olduğu görülmektedir. Dünyada ve Türkiye’de katılım sigortacılığı sektörüne ilişkin ilk adımlar tekafül modeli ile olsa da günümüzde baktığımızda ülkemizde katılım sigortacılığı alanında faaliyet gösteren şirketlerin tekafül modelini uygulamadığı bilinmektedir. Ayrıca literatürde yer alan çalışmalar da göstermektedir ki katılım sigortacılığı alanının gelişimi ile mevzuat yapısı birbirini etkileyen önemli hususu oluşturmaktadır. Yani katılım sigortacılığının gelişmesi ve güçlenmesi için sistemleşmiş bir mevzuat yapısının varlığı öne çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar ve elde edilen çıktılar neticesinde çalışmada katılım sigortacılığı uygulamaları, mevzuatı, eğitimi ve farkındalığı gibi çeşitli konularda analizlere yer verilmektedir. Gelişim göstermekte olan katılım sigorta sektörü, İslami finansal ekosistem içerisinde önemli bir rol üstlenmektedir. Katılım sigorta sistemi ve mevzuat gelişmelerinin ele alındığı çalışmaların bulunması önemlidir. Bunun yanında sektör paydaşları olan katılım sigorta şirketleri ile yapılan görüşmeler, katılım sigortacılığının gelişimi ve farkındalığının oluşması açısından büyük önem kazanmaktadır. Ayrıca çalışmanın, literatürde tekafül üzerine yer alan çeşitli kavramsal analizlere ek olarak uygulama tarafındaki atmosferin anlaşılabilmesi adına literatüre önemli katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma kapsamında, katılım sigortacılığı sektör temsilcileri ile nitel araştırma yöntemi ile derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak durum araştırması yapılmıştır. Derinlemesine mülakat tekniği katılımcıların algı, tutum ve davranışları hakkında bilgi toplamaya olanak tanıyan yöntemdir. Katılım sigortacılığına ilişkin olarak hazırlanan yarı yapılandırılmış sorular ile veriler toplanmış ve yorumlanmıştır. Görüşmelerde soruların yöneltilmesi öncesinde yürütülen çalışma ile ilgili bilgiler katılımcı ile paylaşılmıştır. Katılımcılar “Türkiye’de Katılım Sigortacılığının Mevzuatsal Gelişimi ve Sektörel Analiz” başlıklı araştırmaya davet edilmiş, araştırmanın amacının katılım sigortacılığı sektörüne ilişkin analiz gerçekleştirmek olduğu belirtilmiştir. Araştırma için tahminen yirmi dakikalarını ayırmaları istenmiş, mülakat tekniği ile kendilerine yöneltilen soruların cevaplarının ses kaydına alınacağı bildirilmiştir. Ayrıca görüşmenin tamamen gönüllülük esasına dayandığı ifade edilerek kabul etmeleri neticesinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

1. BÖLÜM: İSLAMİ FİNANSAL EKOSİSTEM

İslam hayatın dinidir. Hayata dair her şey, İslam'ın kapsamı alanındadır. İslam'da temizlikten ibadete, evlilikten boşanmaya, alışverişten ortaklığa, mirastan vasiyete kadar her konuda hüküm bulunmaktadır. İslam, dini sorumluluk ve ahlaki ilkelerle sınırlı kalmamakta, hayatın her alanına temas ederek, iktisadi faaliyetlere ve sosyal hayata da dahil olan bir din olmaktadır (Fidan, 2020). İslam iktisadı görüşü, ibadetlerin sosyoekonomik perspektiften yeniden okunması, İslam'ın inanç, ibadet, ahlak, hukuk ve piyasa gibi unsurlardan bağımsız olarak ele alınamayacağını ortaya koymaktadır (Karakoç, 1967) (Ergun & Esenkaya, 2022). İslam'ın ekonomik alana yönelik temel amacını sağlıklı, dinamik ve gelişim yönelimli bir ekonomik modelin sağlanması oluşturmaktadır. Bu model ile dinin sınırları içerisinde kalınarak her alanda iktisadi adaletin sağlandığı, hak ve hukukun gözetildiği, müreffeh bir toplum hedeflenmektedir (Erdem, 2017).

Bireyler, helal iş ve davranışlara serbestçe girebilmekte fakat bu faaliyetler temel yasaklar, İslami prensipler ve ahlaki kurallar ile kontrol altına alınmaktadır. Piyasalar ve finansal işlemlere dair gerekli esaslar ve yasaklar İslam ticaret hukuku ile kesin olarak sınırları çizilmiş olup temelde dört başlıkta özetlenmektedir. Bunlar (Döndüren, 2016) (Ayub , 2017);

- Faiz,
Verilen anaparanın üzerinden artı değer sağlamak amacıyla kişi veya kurumlarla herhangi bir sözleşme yapılmamakta, kredi veya kredi işlemi ile sonuçlanacak borç verilmemektedir. (Ayub , 2017).
- Garar (Belirsizlik),
Akdin sonucuna, konusuna, taraflarına, mala veya akdin kendisine ilişkin belirsizliği ifade etmektedir. Aşırı belirsizlik içeren işlemlerden kaçınılır.
- Meysir (Kumar),
Sadece şansa dayalı olarak kazanç sağlamak, İslami esaslara uygun düşmemektedir.
- Haram olan tüm ürün ve hizmetler

İslam dininin haram kıldığı ürün ve hizmetlerin sunularak gelir sağlanması uygun bulunmamaktadır. Örneğin içki veya domuz eti satışı üzerinden kazanç sağlamak caiz değildir.

Bu yasaklar açıkça belirlenmiş olup bunlardan elde edilen kazançlar İslami finansal kurumların esaslarına da aykırıdır. İslam hukuku, adaletsizliğin ve haksız kazancın engellenmesi için temel yasaklara ilave sınırlamalar ve ilkeler getirmiştir. İslami finansal sistemin varoluş sebebi, İslam hukukuna uygunluktur. Bu sebeple İslami finansal kurumların en önemli amacı, faaliyetlerini İslami esaslara ve standartlara uygun bir şekilde gerçekleştirmek olmalıdır (Ayub , 2017).

1.1. İslami Finansal Sistemin Temel Prensip ve İlkeleri

İslam ahlaka, dolayısıyla da ticari ahlaka oldukça önem vermektedir. İnsanların birbirileri ile ilişkilerinde temel ahlaki ilkelere bağlı kalmaları, adaletli davranmaları, birbirlerini aldatmamaları, güven duygularını istismar etmemeleri, sözleşmelerine sadık kalmaları ve buna zarar vermemeleri arzulanır. Huzurlu ve müreffeh bir toplumun ancak bu ahlaki ilkelere bağlı kalınarak gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir. İslami finansal sistemin temel ilkelerini de aslında erdemler oluşturmaktadır. İslami finansal sistemde var olan temel yasaklara ilave ilke ve prensipler aşağıdaki gibidir (Görmüş & Yabanlı, 2021).

- Toplumun ahlaki değerleri göz önünde bulundurularak, faaliyetlerin her aşamasında İslam ahlakının esaslarına dikkat edilmektedir. İslami finansal sistem, tüm iktisadi ilişkilerde ahlaki temel almaktadır. Kamu ahlakını bozan ve topluma zarar veren unsurlar, İslami finans sistemi tarafından desteklenmemektedir.
- Faizsiz finans kurumları, finansal kaynakları doğrudan üretime yönlendirmektedir. Üretim üzerinden elde edilen kazancın veya zararın paylaşılmasına zemin hazırlanmaktadır. İslami finasta para borcu, gelir yolu olarak görülmemektedir. Finansal işlemlerin kazanç sağlaması amaçlanıyorsa, mutlaka ticari bir faydaya ve ürüne dayanması zorunludur.
- Faizsiz finans kurumları ortaklık esasına göre faaliyet göstermektedir. Faiz yasağı sebebiyle borç alınan paraya reel getiri vaat edilemediğinden, kazanç sağlamak isteyen tasarruf sahiplerine ortaklık yöntemi ile hizmet sunulmaktadır.
- Para borcundan faiz geliri sağlamak söz konusu değildir. Para; üretim, ticaret ve sabit yatırımlara kanalize edilerek sağlanan geliri ve helal kazancı ifade etmektedir.
- Haram kabul edilen hiçbir maddenin üretim ve ticareti söz konusu olmamakta, destek sağlanmamaktadır. Haksız kazançta yol açan iktisadi faaliyetlerden uzak durulmaktadır.

İslami finansal ekosistemin paydaşları olan sektörlerin, kurum ve kuruluşların; İslam hukukuna aykırı unsurları barındırmaması gerekmektedir. İslam hukuku esaslarına aykırı olarak elde edilen gelirin uygun ve helal kabul edilmesi mümkün değildir (Camgöz, 2018), (Karakoç, 1967). İslami finansal kuruluşlar bunu sağlamak amacıyla bünyelerinde danışma komiteleri oluşturmakta ve topluma sunulan ürün ve hizmetlerin, İslami değerler ile örtüşüp örtüşmediği ile ilgili araştırmalar yaptırmaktadır.

İslami finansal sistemin, İslam hukukunun ilke ve prensiplerine uyumunu sağlaması için faaliyet gösteren önemli kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. İslami finansa ilişkin raporlar hazırlayan ve standartlar geliştiren bu kurumlar, İslami finans kuruluşlarının istikrarını, gelişimini destekleyen ve arttıran çalışmalar yapmaktadır. Sermaye piyasaları, banka ve sigorta sektörü için de rehberlik oluşturacak ilkeler geliştiren bu kurumlardan bazıları şunlardır (Yılmaz & Bağış, 2020).

- AAOIFI, 1991 yılında Bahreyn’de kurulan, İslami finansal kurumlar için şer’i standartlar geliştiren, muhasebe ve denetim organizasyonudur.
- IFSB, 2002 yılında Malezya’da kurulan İslami finansal hizmetler kuruluşudur.
- SESRIC, çalışma alanı İslam ülkeleri olan, istatistik, ekonomi ve sosyal araştırma ve eğitim merkezidir.
- TKBB Danışma Kurulu, 2018 yılında kurulmuştur. Türkiye Katılım Bankaları Birliği bünyesinde kurulan komite, katılım bankacılığına ilişkin ilke ve esasları belirlemektedir.

İslami finansal sistemin dünyada gelişimi 1960’lı yıllarda İslami bankacılık önderliğinde başlamıştır. Sermaye piyasaları, sigortacılık gibi diğer sektörler ise İslami bankacılığın büyüme hızını takip ederek gelişme göstermiştir. Dolayısıyla İslami bankacılığın bir lokomotif görevi üstlenerek İslami finans ekosistemindeki diğer sektörlerin de gelişimine katkı sağladığı görülmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi, 2022).

Ülkemizde faizsiz finans faaliyetleri katılım kavramı kullanılarak ifade edilmektedir. Katılım finans kavramı, faizsiz finans prensiplerine göre faaliyet göstermekte olan tüm sektörü ve bu sektörler tarafından sunulan ürün ve hizmetleri kapsamaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi, 2022).

1.2. Katılım Finans Sisteminin Paydaşları

Katılım finans sistemi; katılım finans kuruluşları, katılım sermaye piyasaları, katılım sosyal finans ve katılım sigortacılığı olmak üzere temelde dört sektörden ve her sektörün kendi bünyesinde yer alan piyasa, kurum ve kuruluşlardan oluşmaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi, 2022). Katılım finans kuruluşları farklı görev ve işleve sahip olsa da tamamı faizsizlik prensibi ile çalışmaktadır.

Şekil 1: Katılım Finans Ekosistemi

Kaynak: (T.C. Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi, 2022)

1.2.1. Katılım Finansman Kuruluşları

Başlıca fonksiyonu finansman sağlama olan, ekonominin ve finansal piyasaların gelişmesine katkı sağlayan en önemli sektörlerin başında bankacılık sektörü gelmektedir. Bankacılık sektörünün doğuşu çok eski çağlarda fon fazlası olanlar ile fon ihtiyacı olanların arasındaki finansal transfer ihtiyacına dayanmaktadır (Görmüş & Yabanlı, 2021). 1960'lı yıllarda İslami finansın temelleri atılmış ve çeşitli uygulamalar geliştirilmiştir. Ülkemizde konvansiyonel bankalar, katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları olmak üzere kamu, özel veya yabancı sermayeli çok sayıda finansman kuruluşu faaliyet göstermektedir (Geçer ve diğerleri, 2022).

Türkiye’de katılım esaslı finans kuruluşları denildiğinde katılım bankaları, katılım esaslı kalkınma ve yatırım bankaları ile tasarruf finansman şirketleri akla gelmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi, 2022). Bu kuruluşlar içerisinde katılım bankaları daha

yaygın bir kullanıma sahip olup katılım finans sektörünün de en önemli paydaşlarından birini oluşturmaktadır. Katılım finansman kuruluşlarının temel fonksiyonlarına bakıldığında finans sektörü içerisinde önemli bir sektör olarak yer almaktadır. Yatırımdan getiri elde etmeyi bekleyen tasarruf sahipleri ile fon ihtiyacını karşılamak isteyen fon kullanıcıları arasında önemli aracılık faaliyetlerini üstlenen finansman kuruluşları ekonomik faaliyetlerin devamında, kaynakların doğru ve verimli kullanılması ile risklerin etkin bir şekilde yönetilmesinde önemli rol oynamaktadır (TKBB, 2023). Katılım bankacılığı alanında faaliyet gösteren Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Vakıf Katılım, Ziraat Katılım, Emlak Katılım, Dünya Katılım, Hayat Finans, T.O.M. BANK olmak üzere toplam 9 banka bulunmaktadır. Katılım bankacılığı sektör payı, 2017 yılında %5 iken 2023 yılı sonunda %8,7'ye ulaşmıştır. Dijital katılım bankalarının da sisteme dahil olması ile finansal hizmetlerin kapsam ve etkinliği arttırılmaktadır (TKBB, 2023).

1.2.2. Katılım Sermaye Piyasaları

Katılım finans ekosisteminin önemli gelişim alanlarından biri de katılım sermaye piyasalarıdır. Sermaye piyasaları, tasarrufların getiri beklentisinde bulunarak yatırıma yönlendirilmesi ve yönetilmesini kapsayan faaliyetler ve yatırım araçlarının değerlendirildiği piyasaları ifade etmektedir. Katılım sermaye piyasasını kapsayan kuruluşların başında kira sertifikası piyasası, katılım esaslı para ve döviz piyasaları, katılım esaslı borsa ve pay senetleri piyasası, katılım esaslı yatırım fonları, katılım esaslı girişim ve risk sermayesi ile katılım esaslı kitle fonlamaları gelmektedir. (T.C. Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi, 2022). Sermaye piyasalarının merkezinde yer alan Borsa İstanbul, yatırımcıların katılım finans ilkelerine uygun finansal araçlara ve fonlama imkanlarına erişimini sağlamaktadır. Türkiye Katılım Bankaları Birliği bünyesinde yer alan danışma kurulu ile iş birliği yapılmakta ve danışma kurulu tarafından belirlenen ilke ve standartlar çerçevesinde katılım esaslı finansal araçlar geliştirilmektedir (Borsa İstanbul, 2024). Yatırımların değerlendirilmesi ve tasarrufların yönetilmesinde önemli bir görev üstlenen sermaye piyasalarının yaygın kullanılan enstrümanı katılım endeksidir. Katılım sermaye piyasaları için önemli bir enstrüman olan katılım endeksi, katılım esaslarına uygun faaliyet gösteren şirketler arasından işlem yapılabilmesi için Borsa İstanbul tarafından oluşturulmuş bir endekstir. Katılım endeksinde yer alan şirketlerin şirket esas sözleşmeleri ve faaliyet alanlarına ilişkin katılım esasları doğrultusunda çeşitli kriterler yer almaktadır. Belirli

şirketlerin yer almasına göre katılım endeksi türlerini BIST Katılım Tüm, BIST Katılım 100, BIST Katılım 50, BIST Katılım 30, BIST Sürdürülebilirlik, BIST Katılım Temettü Endeksi katılım endeksleri oluşturmaktadır. Bu endeksler katılım finans esaslarına uygun faaliyet gösteren şirketleri bünyesinde barındırmaktadır (Borsa İstanbul, 2024).

1.2.3. Katılım Sosyal Finans

Finans dünyasının ekonomik kaygılarının dışında, etik, sorumlu, sürdürülebilir değer ve davranışlar kazanılmasında rol alan katılım sosyal finans kurum ve kuruluşları bulunmaktadır (Kavakçı, 2021). Düşük gelir grubunda yer alan insanların finansal hizmetlere erişimini sağlamada önemli rol üstlenen katılım finans kurumlarının en önemli paydaşlarının başında, katılım esaslı vakıf, karz-ı hasen ve mikrofinans kuruluşları yer almaktadır.

1.2.4. Katılım Sigorta

İnsanlar, hayatları boyunca çeşitli tehlike ve riskler ile karşı karşıya kalmakta, bu risklere karşı önlem alma ihtiyacı duymaktadır. Sigortacılık, riskli bir olayın meydana gelmesi ihtimali üzerine belirli bir zaman diliminde, prim ödemesi karşılığında, risk meydana geldiği zaman, zararın kısmen ya da tamamen karşılanması üzere elde edilen güvenceye dayalı sistemi ifade etmektedir (Aydın ve diğerleri, 2018). Sigortacılık faaliyetleri kapsamında toplanan primler ile önemli bir tasarruf kaynağı oluşturulmakta ve sermaye piyasalarına fon temini imkanı sağlanmaktadır (Yenisu, 2019). Sigorta sektörü, ekonomiye fon akışı sağlayan sermaye piyasalarının gelişiminde önemli rol oynamakta ve finans sektörünün temel ayaklarından biri kabul edilmektedir (Kırkbeşoğlu, 2015).

Katılım sigortacılığı, katılım sigorta ve reasürans şirketleri ile katılım esaslı bireysel emeklilik ve otomatik katılım sistemini ifade etmektedir. İslami finansal ekosistemin önemli paydaşlarından biri de katılım sigortacılığıdır. Dünyada 1960'lı yıllarda İslami bankacılık şeklinde gelişmeye başlayan İslami finansal sistem, Türkiye'de 1980'li yıllarda ilk nüvelerini vermeye başlamıştır. Katılım sigortacılığının uygulama buluşu ve gelişim sağlaması, katılım bankacılığına nazaran daha geç olsa da İslami finansal hizmetlerin yaygınlaşması ile gelişim alanı bulmuştur. Her ne kadar mevzuat açısından sigorta sistemi içerisinde Katılım sigortacılığı diye bir model öngörülmemiş olsa da Katılım sigortacılığı alanında faaliyet gösteren ilk şirket 2009 yılında kurulmuş ve

Türkiye’de katılım sigortacılığı faaliyetleri başlamıştır (Öner, 2021). Uzun bir süre katılım sigortacılığı alanına özgü bir mevzuat olmadan faaliyetlerini devam ettiren sektör, 2017 yılı itibarıyla, uygulamaya yönelik önemli düzenlemelerin söz konusu olduğu Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin yayınlanması ile, katılım sigortacılığı alanında yeni ve önemli bir döneme geçmiştir.

1.3. Katılım Sigortacılığı

Risk ve zarar insanlık tarihi kadar eskidir. İslam’ın geldiği dönemde de insanlar pek çok riziko ile karşılaşmakta ve zarara uğramaktaydı. Bu sebeple onlar da kendilerini korumak ve zararlarını azaltmak maksadıyla çeşitli yöntemler kullanmışlardır. Örneğin yardımlaşma ve dayanışma modeli olarak bilinen akile sistemi, kasıt unsuru bulunmayan ölüm ve yaralanma durumlarında diyet ödemeyi yüklenen topluluğu ifade etmektedir (Hacak, 2014). Kabile mensupları, kabilelerinin hazinesine para yardımı yapmakta, ihtiyaç olması durumunda ise hazineden para yardımı almaktadır. Akile ile benzer bir uygulama olan muvalat ise İslam’ı kabul etmiş Arap olmayan kişi ile İslam devletinde bir kabileye mensup kişiler arasında diyet ödeme üzerine yapılan sözleşmeyi ifade etmektedir (Yıldırım Ş. , 2021). Diyet ödenmesi gereken bir durum olduğunda, anlaşma yapılan kabile tarafından kişinin diyet ödemesi yapılırdı. Bunun karşılığında ise kabile üyesi olana mirasçı olma yetkisi verilirdi. Görülmektedir ki İslam toplumlarında da zarardan korunmak amacıyla çeşitli akitler uygulanmıştır.

Geçmiş dönemlere bakıldığında hayatın olağan akışındaki risk faktörleri daha az görülmekte, dolayısıyla risk paylaşımının kefalet sistemi, zekat ve sadaka müessesesi, ahi birlikleri, lonca teşkilatı, yardım sandıkları ve vakıf gibi yardımlaşma ve dayanışma esaslı birçok müessese ile karşılanabildiği görülmektedir (SEDDK, 2021). Tasarruf ve yardım kuruluşları risk taşıyan tehlike durumlarına karşı insanları gerçekleştirmiş veya muhtemel zararlardan korumak üzere faaliyet göstermişlerdir (Beşer, 2016). Bu faaliyetlere benzer çeşitli uygulamalar görmek mümkündür. Fakat finansal ekosistemle birlikte gelişen ve büyüyen birçok etken neticesinde, risklere karşı sigorta fikri ortaya çıkmış, bireylerin veya işletmelerin başlarına gelebilecek felaketlere karşı hayatları ve servetleri için oluşacak riskleri azaltmak, zararları hafifletmek için, sigorta bir ihtiyaç haline gelmiştir (Ayub , 2017). Geleneksel sigortacılık faaliyetlerinin şer’i ilkelere aykırı olarak faiz, garar ve meysir içerdiği düşünüldüğünden, şer’i esaslara uygun alternatif bir sigorta ihtiyacı

duyulmuş ve İslami finansal sistem içerisindeki bu ihtiyacı karşılamak üzere tekaful sistemi geliştirilmiştir (Ayub , 2017).

İslam hukukunda sigortadan ilk defa İbn-i Abidin bahsetmiş, Reddü'l Muhtar adlı kitabında Avrupa'dan mal ithal eden tüccarlarla yayılan deniz sigortasına yer vermiştir (Öner, 2018). İbn-i Abidin'in sigortacılığa olumsuz yaklaşımı, sonraki İslam alimlerini de etkilemiş ve sigorta konusunda İslam alimleri uzun süre menfi görüş vermişlerdir (Hacak, 2014).

Sigorta her ne kadar insanların karşılaştıkları zararların en aza indirilmesi amacıyla insanoğlunun bulduğu yöntemlerden biri olsa da İslam alimleri konvansiyonel sigortanın İslami değerler ile uyumu konusunda farklı görüşlere sahip olmuşlardır. Dünyada konvansiyonel sigortanın İslami finansal ilkelerle bağdaşmadığı, sigortanın gördüğü işlevi yapacak dini esaslarla uyumlu yeni bir sigortacılık modeli geliştirmenin gerekliliği konusunda İslam hukukçularının yaygın görüşü bulursa da, Türkiye'de başta Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu olmak üzere ilahiyatçıların önemli bir bölümü konvansiyonel sigorta akdini dini değerler ile uyumlu görmektedir (Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu, 2005) (II. Uluslararası İslam Ticaret Hukuku Kongresi "Günümüzdeki Meseleler", 2016). Bununla birlikte, yaşanan tartışmalar sebebiyle faize duyarlılığı olan ve katılım finans sisteminin sadık müşterilerinin taleplerini karşılamak üzere Türkiye'de katılım sigortacılığı adıyla hem mevzuat düzenlemelerine girilmiş hem de bu alanda faaliyet gösteren şirketler kurulmuştur.

Katılım esaslı sigortacılık; sektör ve akademik çevrelerce Katılım sigortacılığı, İslami sigortacılık, faizsiz sigorta ve tekaful gibi çeşitli isimlerle adlandırılmakta ve ülkelerin ihtiyaçlarına göre uygulama modelleri farklılık göstermektedir.

Ülkemizde İslami esaslara uygun olarak yürütülen sigortacılık faaliyetleri, katılım esaslı sigortacılık modeli olarak uygulama bulmaktadır. Katılım sigortacılığı, özü itibariyle İslami kurumsal yönetim mekanizması kurularak, ürün ve hizmetlerin katılım esaslarına göre geliştirildiği, dinen meşru olan konu ve risklerin teminat altına alındığı, faaliyetlerin katılım esasları çerçevesinde yönetildiği İslami sigortacılık uygulamasını ifade etmektedir (Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2020).

Anlaşılmaktadır ki, konvansiyonel sigortaya alternatif İslami sigortacılık modeli konusunda farklı yaklaşımlar olabilmektedir. Yani İslam hukukçularının konvansiyonel sigorta sözleşmesinin dini hükmü konusunda birbiri ile uyuşmayan yaklaşımları

sebebiyle, tek bir İslami sigortacılık modeli üzerinde ittifak edilememiştir. Bu sebeple hem tekafül modelinde farklı yöntemler ileri sürülmüş hem de konvansiyonel sigorta da eleştirilen hususların bir danışma komitesi nezaretinde giderilmesiyle oluşturulan yeni modeller uygulama sahasına girmiştir.

1.3.1. Tekafül Modeli

AAOIFI standartlarına göre İslami sigortacılık sisteminin işleyişi, tekafül modeli esas alınarak (AAOIFI, 2015) 26 numaralı Sigortacılık standardında,

“İslami sigorta, sigortalıların kendi yararlarına kullanılmak üzere bağışta bulunma yükümlüğünü üstlendikleri ve sigortalılar arasından seçilen bir kurul ya da sigortacılık faaliyeti yapmasına izin verilmiş bir şirket tarafından ücretli vekâlet yoluyla yönetilen ve katkı payı ödemeleriyle bir fon oluşturan sigortalıların bütününe koruma altına alan bir işlemdir.”

Şeklinde tanımlanmış ve ilkeleri şöyle ifade edilmiştir (Görmüş & Yabanlı, 2021):

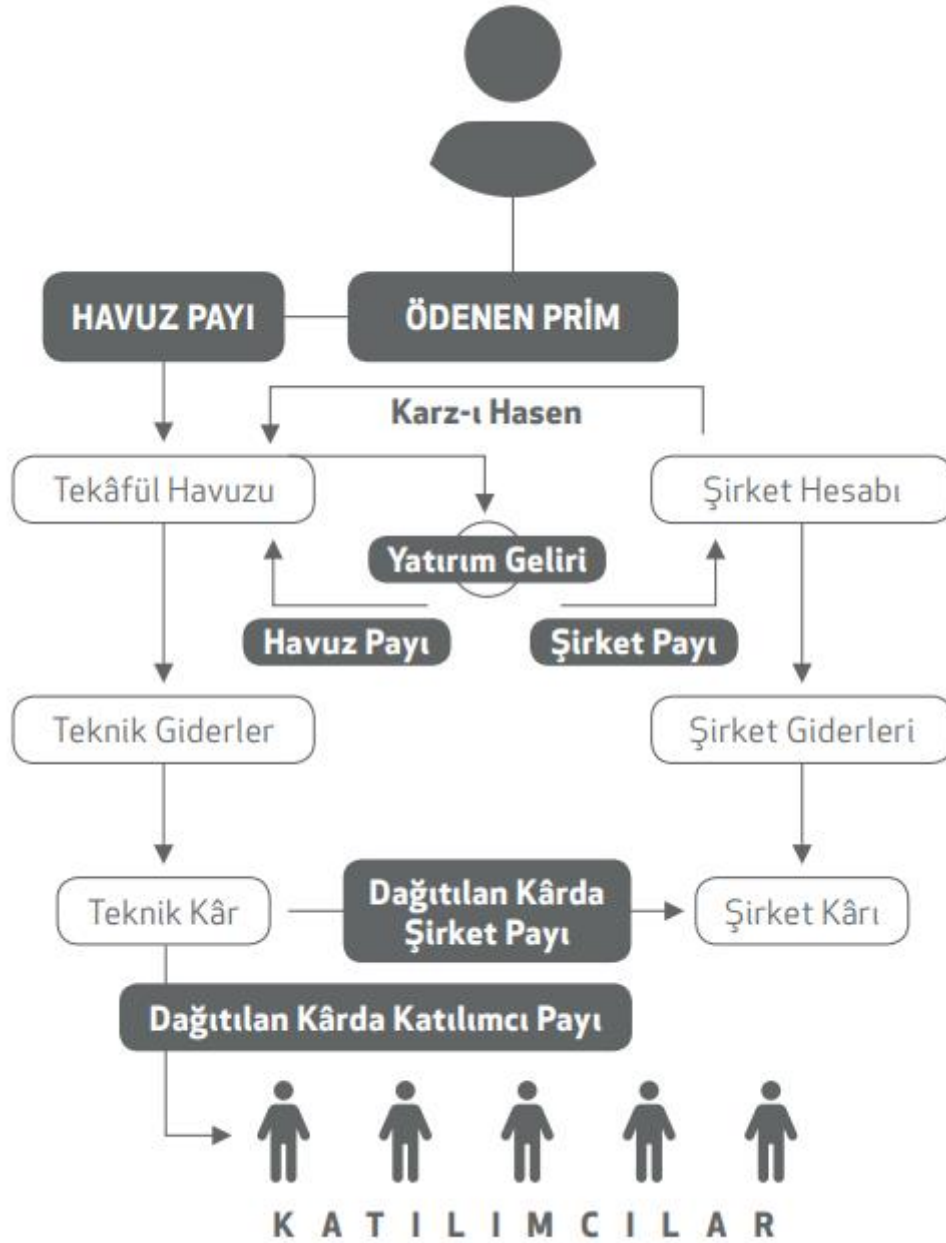
- Kişiler teberru yükümlülüğü üstlenerek katkı payı ödemektedirler. Dolayısıyla konvansiyonel sigortada görülen prim karşılığı tazminat ilişkisi, tekafül modelinde yer almamaktadır. Yani sigortalılar bir yardımlaşma sandığının üyesi olmaktadır.
- Söz konusu ödemeler, kendine özgü tüzel kişiliği ve bağımsız mali hukuki sorumluluğu bulunan sigorta fonunu oluşturmaktadır. Sigorta fonunun sahibi sigorta şirketi değil, sigortalılardır.
- Oluşturulan sigorta fonu, katılımcıların yani sigortalıların maruz kaldığı zararları karşılamaktadır. Yani sigortalılar, kendi içlerinde zarara uğrayana bağışta bulunmuş olmaktadır.
- Fon yönetimi, sigortalılar tarafından seçilmiş bir kurul veya sigorta faaliyetlerini yürütecek ve fon varlıklarını değerlendirecek bir şirket tarafından ücret karşılığı sağlanmaktadır.

Bazı İslam hukukçuları konvansiyonel sigorta akdi ve uygulamalarına;

- Sigorta sözleşmesinin alım satım sözleşmesi ile kıyaslanarak alınan şeyin zamanı ve özelliklerinin tam olarak belirli olmamasından dolayı garar (belirsizlik) içermesi,
- Toplanan fonların bono, tahvil gibi faizli enstrümanlarda değerlendirilmesi,
- Küçük miktarda para yatırılarak büyük kazanç sağlanabilmesinden dolayı meysir (kumar) riskine sahip olması

gibi çeşitli eleştiriler yönelmiş ve uygun bulmamıştır. Bu sebeple konvansiyonel sigortaya alternatif olarak, tekafül adı verilen bir sigorta modeli geliştirilmiştir. Sigortacılık terminolojisinde tekafül İslami sigortacılık olarak tanımlansa da aslında İslami sigortacılığın bir uygulama yöntemi, modelidir. Tekafül kelime anlamı olarak bir şeyin zararını üstlenme, kefil olma, garanti ve güvence anlamlarına gelmektedir (Yıldırım Ş. , 2021). Tekafül, belirli rizikolara maruz kalan kişilerin zarara uğrama olasılığının gerçekleşmesi ile ortaya çıkacak zararın telafisi üzerinde anlaşmaları olarak tanımlanmıştır. (AAOIFI, 2015). Tekafül modelinde sözleşmeler hibe esaslı olarak kurgulanmıştır. Tekafül modelinin temelinde sözleşmenin hibeye dayalı olması ve sermayedar fonu ile risk fonlarının ayrı yönetilmesi esası yer almaktadır. Hibe esaslı sözleşmeler ile, geleneksel sigorta sözleşmelerinde var olduğu kabul edilen belirsizlik unsurunun giderilmesi amaçlanmıştır (Gürbüz, 2017). Sistemin taraflarını; sigortaya konu olan risk fonu, katılımcı ve sigorta şirketi oluşturmaktadır. Tekafül modelinde şirket, tekafül operatörü olarak tanımlanmaktadır. Tekafül operatörü, sigorta riskini üstlenmeden katılımcıları bir araya getiren ve risk fonu ile sigortacılık faaliyetlerini katılımcılar adına yöneten aracı olarak konumlandırılmaktadır. Şirket, tekafül operatörü faaliyeti karşılığında hizmet bedeli almaktadır. Tekafül modeli yardımlaşma, karşılıklı dayanışma esaslı bir modeldir. Katılımcı, yani sigortalı, yardımlaşma sigortası sistemini kabul edip, poliçe şartlarını üstlenen kişi olarak tanımlanır (Yıldırım Ş. , 2021). Risk fonu veya sigortalıların fonu olarak bilinen hesap ise, şirket tüzüğü çerçevesinde sigorta primlerini ve bunlardan kaynaklanan gelirler ile ihtiyat fonlarını biriktirmek için oluşturulan hesaptır (AAOIFI, 2015). Faizsiz sigorta sisteminin işleyişinde uygulanan modeller, ülkelerin ihtiyaçlarına, hukuki altyapılarına göre değişiklik göstermektedir. Tekafül modeli uygulamasında çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Tekafül sisteminde en sık kullanılan modeller; mudaraba modeli, vekalet (wakalah) modeli, hibrit mudaraba ve vekalet) modeli ve vekalet vakıf modelleridir (Öner, 2021).

1.3.1.1. Mudarabe Modeli

Şekil 2: Mudarebe Modeli

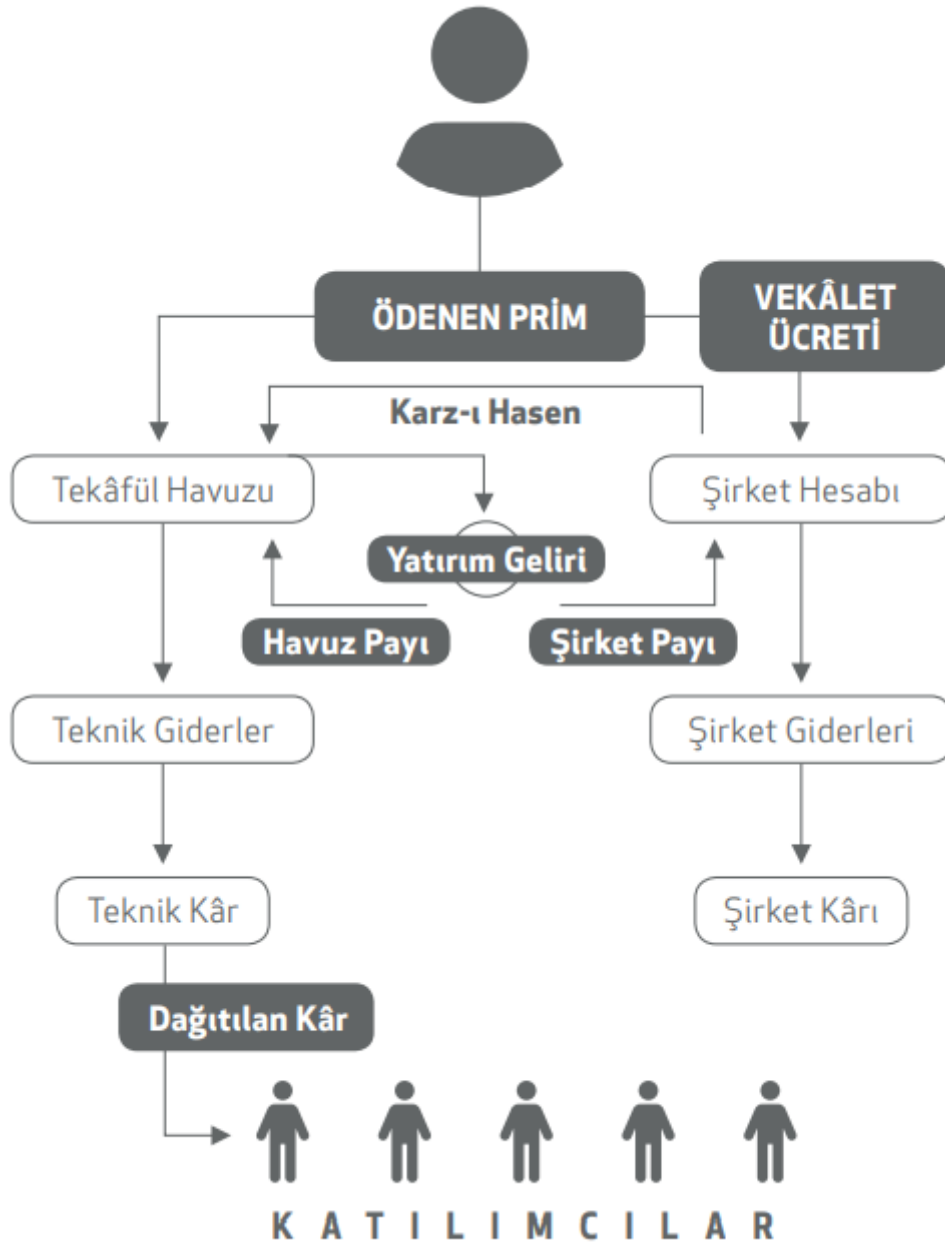
Kaynak: (Görmüş & Yabanlı, 2021)

- İlk uygulamalarda yer alan mudarebe modeli kar paylaşım esaslı bir modeldir.
- Katılımcılara ve şirket arasında mudarebe sözleşmesi yapılır.

- Sigorta şirketi emeğini, katılımcılar/sigortalılar ise yatırdıkları primler ile sermayelerini ortaya koymaktadırlar.
- Katılımcılardan teberru olarak adlandırılan katkı primleri toplanır ve tekafül fonuna aktarılır.
- Masraflar düşüldükten sonra kalan tutar İslami esaslara uygun olacak yatırım ürünlerinde değeriendirilerek fon işletilmektedir.
- Mudarebe sözleşmesinin gereklerine uygun olarak sözleşmede anlaşılan oranlarda elde edilen yatırım karı dağıtılmaktadır.
- Risk sonucunda meydana gelebilecek zarardan sermayedar sorumlu olmamaktadır.
- Modelin uygulamasına daha çok Malezya’da rastlanmaktadır (Bektaş & Aslan, 2022).

1.3.1.2. Vekalet Modeli

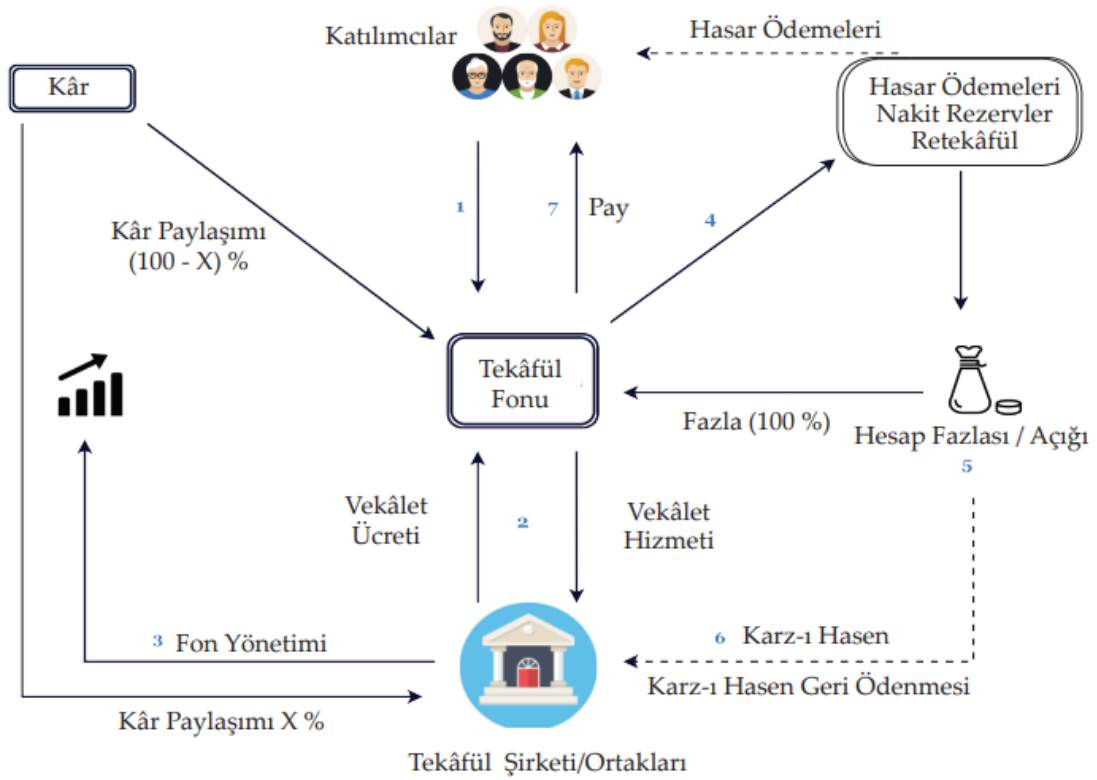
Şekil 3: Vekalet Modeli

Kaynak: (Görmüş & Yabanlı, 2021)

- Sigorta şirketi, fon yönetimi ile sigortayla ilgili diğer teknik ve yasal işlemler karşılığında vekalet ücreti almaktadır.

- Risk sonucu meydana gelen hasar ödemeleri neticesinde oluşan fazla para, katılımcılara geri ödenmektedir.
- Sigorta şirketi, prim fazlalıklarından herhangi bir pay almaz.
- Şirket, sadece sigortacılık işlemlerinde katılımcılardan vekalet ücreti almaktadır.
- Bu uygulamada şirket yatırım getirisi elde etmeksizin sadece teknik ve yasal işlemler karşılığında aldığı vekalet ücreti ile sistemde yer almaktadır.

1.3.1.3. Hibrit (Mudarabe- Vakalet) Modeli

Şekil 4: Hibrit Model

Kaynak: (Bektaş & Aslan, 2022)

- Hibrit model, mudarebe ve vekalet modelinin beraber uygulandığı kombine modeli ifade etmektedir.
- Tekâfül modelinin en yaygın kullanılan yöntemi hibrit modeldir.
- Hibrit model ile şirket, vekalet ücreti ve mudarebe sözleşmesinden elde edeceği kar olmak üzere iki farklı gelire sahip olmaktadır (Aslan, 2015).

- Şirket, fonunun bir kısmını hem yatırım fonu yöneticisi hem de mudarebe ortaklığındaki emek sahibi olarak yönetmekte ve fon yatırımları sonucunda elde edilen kardan daha önce belirlenen oranda pay almaktadır.
- Ayrıca şirket, katılımcılardan fon yönetimi ile teknik ve yasal işlemler karşılığında vekalet ücreti almaktadır.
- Şirket bakiyeyi yönetir, gerekli tazminat ödemelerini yapar, alacaklar, karşılıklar ve diğer ödemeler düşüldükten sonra hesapta fazlalık olursa kalan fona geri dağıtılır veya sözleşmeye göre katılımcılar arasında paylaşılabilir ya da sadaka olarak verilebilmektedir (Bektaş & Aslan, 2022).

1.3.1.4. Vekalet Vakıf Modeli

- Şirket tarafından bir vakıf kurularak, belirlenen sermaye tutarı vakfa aktarılmaktadır.
- Katılımcı primleri, vakıf sermayesine eklenmektedir.
- Sigortacılık faaliyetleri, bu sermaye üzerinden yürütülmektedir.
- Vakıf yönetimi, işlemler için sabit bir vekalet ücreti almaktadır.

1.3.2. Türkiye Modeli

2017 yılında “Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” yayımlanmış ve Yönetmelikte tekafül modeline yönelik tanımlara yer verilerek, bu doğrultuda katılım sigortacılığı faaliyetlerine ilişkin esaslar belirlenmiştir. Ardından uygulama modeline yönelik gelişmeler yaşanmış ve “Katılım Esaslı Sigortacılık Faaliyetleri Çerçevesinde Türkiye modelinin Tanımlanmasına İlişkin Sektör Duyurusu” ile Türkiye modeli sektöre duyurulmuştur.

Türkiye modeli olarak tanımlanan model, dinen meşru olan konu ve risklerin teminat altına alındığı, finansal varlıkların katılım esasları çerçevesinde yönetildiği ve katılım sigortacılığı faaliyetlerinin Danışma Komitesi nezaretinde yürütüldüğü uygulama modelini ifade etmektedir.

Model kapsamında belirlenen üç temel prensip bulunmaktadır;

- Tüm faaliyetlerin danışma komitesi nezaretinde yürütülmesinin esas alındığı modelde önemli unsur olarak, İslami kurumsal yönetişim mekanizmasının kurulması oluşturmaktadır. İslami kurumsal yönetişim; danışma komitesi, katılım uyum birimi ve katılım iç denetim mekanizmasının bütüncül yaklaşımını ifade etmektedir.

- Dinen meşru olmayan konu ve riskler teminat altına alınmamaktadır.
- Finansal varlıklar katılım esasları çerçevesinde yönetilmektedir.

1.3.3. Teysir Modeli

Türkiye modeli sektör duyurusu yürürlükten kaldırılarak 21.04.2022 tarihinde “Teyisir modeline ve Katılım Esaslı Diğer Faaliyetlere İlişkin Sektör Duyurusu” yayımlanmıştır. Yayımlanan yeni sektör duyurusu ile esasları belirlenen Türkiye modeli yerine teysir modeli ismi kullanılmaya başlanmıştır. Tüm faaliyetlerin danışma komitesi nezaretinde yürütülmesi, dinen meşru olan konu ve risklerin teminat altına alınması, finansal varlıklar katılım esasları çerçevesinde yönetilmesi esaslarını taşıması koşulu ile kooperatif, anonim şirket veya farklı bir statüde faaliyet gösteren sigorta veya reasürans şirketlerinin;

- Hibe veya yardımlaşma esaslı olmaksızın mevcut sözleşme yapıları ile,
- Sermayedar ve katılımcı fonu ayrımı olmaksızın mevcut sermaye yapıları ile,
- İade, bakiye veya karz uygulaması olmaksızın mevcut kar zarar uygulaması ile,
- Operatör veya işletmeci ayrımı olmaksızın mevcut organizasyonel yapıları ile ve
- Katılım esaslarına dikkat edilerek paranın zaman değeri ve özün önceliği kavramlarına uygun olmak şartıyla mevcut muhasebe ve raporlama yapıları ile faaliyet göstermesi teysir modeli kapsamında değerlendirilmiştir (Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2022).

Katılım sigortacılığı mevzuatının Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi tarafından hazırlanan Katılım Strateji Belgesi ile uyumlaştırılması kapsamında 12.10.2022 yılında yayımlanan “Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Sektör Duyurusu (2022/12)” yürürlükten kaldırılmıştır.

Sonuç olarak Katılım sigortacılığı denildiğinde daha çok tekafül modeli anlaşılrsa da konvansiyonel sigorta konusunda İslam hukukçularının kısmen olumlu kanaatlerinin bulunduğu ve konvansiyonel sigortadaki eleştirilen noktaların danışma komitesi nezaretinde giderilmesi, primlerin katılım finans ilkelerine uygun ürünlerde değerlendirilmesi ve sigorta yapılacak alanlarda seçici davranılması şartıyla uygulanacak sigortanın da İslami nitelik taşıyacağının anlaşıldığı görülmektedir.

1.3.4. Türkiye’de Katılım Sigortacılığı Genel Çerçevesi

Katılım sigortacılığı uygulamalarının geçmişı çok eskiye dayanmamaktadır. Türkiye’de katılım sigortacılığı alanında ilk uygulamalar 2009 yılında başlamıştır. Katılım sigortacılığı sektörü henüz gelişim aşamasında bulunmaktadır. Türkiye’nin katılım sigortacılığı faaliyetlerinde piyasa açısından büyük bir potansiyele sahip olduğu vurgulanmakta fakat önünde mevzuat gereksinimi engelinin bulunduğu tartışmaları yer almaktadır (Aslan, 2015). Katılım sigortacılığına özgü bir mevzuatın gerekliliği sektörün önemli ihtiyacını oluşturmaktadır. Katılım sigortacılığı alanında faaliyette bulunan veya faaliyet göstermek isteyenlere kılavuzluk edecek mevzuat gereklilikleri kapsamında 20.09.2017 tarihinde Resmi Gazete ’de yayımlanan Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ile Türkiye’de katılım sigortacılığı alanında ilk yasal düzenleme gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de katılım sigortacılığının yıllara göre gelişimi son on yıla ait veriler ile aşağıda tabloda yer almaktadır. 2015 yılından bu yana sigortacılık ve katılım sigortacılığı prim üretimine bakıldığında genel sigortacılık içerisinde katılım sigortacılığının payı 2017 yılı sonrasında artış gösterdiği görülmektedir. Genel sigorta toplamı içinde katılım sigortacılığının payı 2015 yılında %1,72 seviyelerindeyken bu oran 2017 yılında %2,83’e yükselmiştir. Sektör üretim verileri incelendiğinde önemli sektörel gelişimlerin 2017 yılı sonrasında gerçekleştiği görülmektedir. Mevzuat gelişmeleri ile 2017 yılı sonrasında katılım sigortacılığı payı önemli bir artış ile %4 seviyelerine gelmiştir. Elde edilen veriler göstermektedir ki katılım sigortacılığı alanında güçlü bir mevzuat yapısının oluşturulması adına yürütülen adımlar katılım sigortacılığı sektör gelişimini ve sigortacılık sektörü içindeki payını pozitif olarak etkilemektedir. 2019 yılında %4,96 olan katılım sigortacılığı payı 2020 yılında %5,17 ve 2021 yılında %5,19 oranına yükselmiştir. 2022 yılında ise genel sigorta içinde katılım sigorta üretim payı %5,13 iken 2023 yılında ise bu oran %5,04 düzeyindedir. Büyüme trendi devam eden katılım sigortacılığı sektörünün sigorta sektörü içinde payının arttırılabilmesi için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu kapsamda 2022 yılında Katılım Finans Kanun Teklifi taslağı hazırlanmış “Katılım Finans Strateji Belgesi/ Bütüncül Dönüşüm” hazırlanarak katılım sigortacılığı vizyon belgesi oluşturulmuştur.

YIL	KATILIM SİGORTACILIĞI GENEL TOPLAM	SİGORTA GENEL TOPLAM	KATILIM SİGORTACILIĞININ SEKTÖR İÇİNDE PAYI
2015	533.253.025	31.025.897.629	1,72%
2016	1.045.611.280	40.486.796.941	2,58%
2017	1.315.855.322	46.551.636.714	2,83%
2018	2.231.560.711	54.653.580.369	4,08%
2019	3.436.819.840	69.241.589.453	4,96%
2020	4.267.313.631	82.575.658.036	5,17%
2021	5.468.861.839	105.307.008.083	5,19%
2022	12.054.074.214	234.998.627.313	5,13%
2023	24.496.369.321	486.024.033.340	5,04%

Tablo 1: Yıllar İtibariyle Katılım Sigortacılığı Prim Üretimi ve Sektör Payı Verileri

Kaynak: (TSB, 2024)

Güncel sigortacılık verilerine bakıldığında genel sigortacılık prim üretiminin 2023 yılı haziran ayında 210 milyar TL seviyelerinde gerçekleşen toplam prim üretimi 2024 yılı haziran ayında 380 milyar TL'ye yükselmiştir. Genel sigortacılık prim üretiminin bir önceki yıla göre %80,7 büyüdüğü görülmektedir. Toplam üretimin %88,6'sı hayat dışı branşta, %11,4 ise hayat branşında gerçekleşmiştir. Katılım sigortacılığında ise toplam prim üretimi %93,7 oranında büyüme ile 2023 haziran ayında yaklaşık 11 milyar TL'den 2024 haziran ayında 21 Milyar TL'ye yükselmiştir. Toplam üretimde hayat dışı branş payı %96, hayat branşının ise %4 oranındadır.

	2024-06	2023-06	
	Toplam Üretim (TL)	Toplam Üretim (TL)	Değişim (%)
GENEL SİGORTACILIK	380.393.528.622	210.529.053.433	80,7%
KATILIM SİGORTACILIĞI	21.249.242.709	10.967.624.329	93,7%

Tablo 2: 2023-2024 Yılı Ay Bazında Katılım Sigortacılığı Prim Üretimi Karşılaştırması

Kaynak: (TSB, 2024)

2009-2014 yılları arasında katılım sigortacılığı sektöründe sadece bir şirket faaliyet gösterirken TSB tarafından 2014 yılında yayınlanan Katılım Sigortacılığı istatistiklerine göre aynı yıl yalnızca iki şirketin katılım sigortacılığı alanında faaliyet gösterdiği görülmektedir. Bu sayı 2015 yılında 5'e, 2016-2017 yıllarında 6'ya, 2018 yılında 8'e ve 2021 yılına ise 12 şirkete kadar ulaşmış ve pencere usulü faaliyet gösteren şirketlerinde bulunduğu katılım sigortacılığı sektörü önemli bir büyüme trendi yakalamıştır (Bektaş & Aslan, 2022). Katılım sigortacılığı faaliyetlerinde pencere usulünün kapatılması ve mevzuat anlamında yapılan yenilikler ile katılım sigortacılığı sektöründe gelişim devam etmiştir. 2024 yılı itibariyle Türkiye'de yalnızca katılım esasları çerçevesinde sigortacılık, reasürans veya bireysel emeklilik alanında faaliyet gösteren şirketler ve bu şirketlere ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir.

- **NEOVA Katılım Sigorta:** Hayat dışı branşta faaliyet gösteren sigorta şirketi, 2009 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Bu faaliyetler, Türkiye'de katılım sigortacılığı alanındaki ilk poliçe düzenlemeleri kabul edilmektedir. Tekafül modeli ile faaliyetlerine başlayan şirket, modelin önemli özelliklerinden olan bakiye iadesini 2016 yılında Türkiye'de ilk olarak gerçekleştirmiştir. Faaliyetlerini geliştirerek önemli prim büyüklükleri elde eden Neova, 2011 yılında banka kanalı üzerinden satışlarına başlamış ve 2020 yılında Kuveyt Türk Katılım Bankası'nın %100 iştiraki olarak faaliyetlerine devam etmiştir. 2021 yılında unvanını Neova Katılım Sigorta olarak değiştirmiş, acente kanalında geniş bir kitleye ulaşmış ve tekafül alanında girişimlerde

bulunmuştur. 2022 yılında Almanya’da Neova Techafull olarak ilk poliçesini kesmiştir (Neova Sigorta, 2024).

- **Bereket Sigorta:** 1995 yılında kurulmuştur. 13.01.2017 tarihinde TMSF'den devralınmış ve Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri’ ne devredilmiştir. Türkiye Tarım Kredi Kooperatifi, fazla sayıda paydaşı bulunan köklü bir geçmişe sahiptir. Bereket Sigorta, katılım sigortacılığı ilke ve esaslarını benimsemekte ve çalışma prensibini bu esaslara göre belirlemektedir. Bereket sigorta, hayat dışı branşta faaliyet göstermektedir. 01.07.2011 tarihinde Bereket Emeklilik ve Hayat A.Ş. kurulmuştur. Kurulan yeni şirket ile hayat branşında da üretime geçilmiştir. Faiz hassasiyeti bulunan müşterilerine hizmet verebilmek adına Türkiye’nin ilk faizsiz emeklilik şirketi olarak yola çıkan Bereket Emeklilik şirketi, 26.12.2016 tarihinde yine TMSF'den devralınarak Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri’ ne devredilmiştir (Bereket Sigorta, 2019).
- **Katılım Emeklilik ve Hayat:** Katılım Emeklilik ve Hayat A.Ş. 17.12.2013 tarihinde kurulmuştur. Al Baraka Türk Katılım Bankası A.Ş. ile Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. güç birliğinden doğmuş olan Katılım Emeklilik ve Hayat A.Ş. bu özelliğiyle alanında bir ilki gerçekleştirmektedir. İki katılım bankanın iştiraki olan şirket; bireysel emeklilik, hayat sigortaları, sağlık sigortaları, ferdi kaza sigortaları alanlarında faaliyet göstermektedir (Katılım Emeklilik, 2022).
- **Türk Katılım Reasürans:** Türk Reasürans A.Ş. tarafından ‘Türk Katılım Reasürans Anonim Şirketi’ unvanı ile kurulmuştur. Türk Katılım Reasürans A.Ş., 8 Eylül 2021 tarihi itibarıyla tescil edilmiş ve faaliyetlerine başlamıştır. Türk Katılım Reasürans A.Ş.’nin müşterilerini yurt içi ve yurt dışı sigorta şirketleri, reasürans şirketleri, reasürans ihtiyacı duyan tüm kuruluşlar ve bankalar, havuzlar ve bu çalışmalara aracılık eden broker firmalar oluşturmaktadır. Türk Katılım Reasürans, Türkiye’ de yer alan sigorta şirketlerinin katılım esaslı reasürans ihtiyaçlarına destek vermektedir (Türk Katılım Reasürans, 2022).
- **HDI Katılım Sigorta:** HDI Sigorta A.Ş.’nin iştiraki olarak kurulmuş olan HDI Katılım Sigorta A.Ş., 01/01/2023 tarihi itibarıyla faaliyetlerine başlamıştır. HDI Katılım, katılım sigortacılığı alanında hayat dışı branşta hizmet vermektedir (HDI Katılım Sigorta, 2024).

- **Türkiye Katılım Sigorta:** 2022 ocak ayında Türkiye Varlık Fonu’nun %100 sermayedarlığıyla kurulmuş olan Türkiye Katılım Sigorta A.Ş. hayat dışı branşta faaliyet göstermektedir. Hayat branşında faaliyet göstermek üzere ise Türkiye Katılım Hayat A.Ş. 2023 yılı ocak ayında katılım sigortacılığı ilkelerine uygun olarak üretim faaliyetlerine başlamıştır (Türkiye Katılım Sigorta, 2024).

Yukarıda detayları verilen katılım sigorta şirketlerinin web sitelerinde yer alan katılım sigortacılığı uygulama modelleri ve icazet belgeleri incelenmiştir. İslam hukukçuları tarafından konvansiyonel sigorta sözleşmesinin dini hükmü konusunda farklı yaklaşımlarının bulunması sebebiyle, tek bir İslami sigortacılık modeli üzerinde ittifak edilememiştir. Konvansiyonel sigortaya alternatif İslami esaslara uygun sigortacılık modeli olarak geliştirilen tekafül modelinde farklı yöntemler geliştirilmiş hem de konvansiyonel sigorta da eleştirilen hususların bir danışma komitesi nezaretinde giderilmesiyle oluşturulan yeni modeller uygulama alanına girmiştir.

Aşağıda tabloda detaylı olarak yer alan Türkiye’de katılım sigortacılığı alanında faaliyet gösteren şirketlerin faaliyet konuları ve uygulamaya yönelik olarak güncel benimsedikleri faaliyet modellerinde görülmektedir ki tekafül modeli şirketler tarafından uygulanmamaktadır.

ŞİRKET	FAALİYET KONUSU	FAALİYET MODELİ
NEOVA	Hayatdışı	Dinen meşru olan konu ve risklerin teminat altına alındığı, finansal varlıkların katılım esasları çerçevesinde yönetildiği ve İslami kurumsal yönetim (danışma komitesi, katılım uyum birimi, katılım iç denetim) mekanizmalarının kurulduğu katılım esaslı sigortacılık modeli uygulanmaktadır.
BEREKET	Hayat ve Hayatdışı	Katılım Sigortacılığı ile ilgili yasal mevzuata dayanarak danışma komitesi nezaretinde sadece fıkhen meşru olan konu ve risklerin teminat altına alınması ve finansal varlıkların katılım esasları kapsamında yönetilmesi usulüne göre katılım sigortacılığı benimsemiştir.
TÜRKİYE KATILIM SİGORTA	Hayat ve Hayatdışı	Dayanışma ve paylaşım modeli uygulanmaktadır. Şirket ile katılımcılar arasındaki ilişki vekalet esasına dayanır. Şirket, sigortacılık faaliyeti ile katılımcılara ait fonların yönetilmesi ve değerlendirilmesi konusunda beklenenin üzerinde bir performans göstermesi durumunda vekalet ücretine ek olarak belirli oranda vekalet performans payı alabilmektedir.
HDI KATILIM	Hayatdışı	Danışma komitesi nezaretinde dinen meşru olan konu ve risklerin teminat altına alındığı, finansal varlıkların katılım esasları çerçevesinde yönetildiği sigortacılık uygulaması benimsenmiştir.
TÜRK KATILIM REASÜRANS	Hayatdışı	Faaliyetlerini İslami kaideler çerçevesinde ve danışma komitesi gözetimi ve denetiminde gerçekleştirmektedir.
KATILIM EMEKLİLİK	Hayat, Ferdi Kaza, Sağlık Sigortası	Yapılan masraflar ve verilen hizmete karşılık belli bir ücret alınması ve yönetilen fonlardan önceden belirlenen bir oranda kesinti yapılması, Danışma Komitesi tarafından katılım esasına uygunluğu onaylanmış olan yatırım araçlarında değerlendirilecek emeklilik-yatırım fonlarına kâr garantisi verilmemesi ancak bu fonların basiretli bir tüccar gibi değerlendirilmesi esaslarına göre çalışmaktadır.

Tablo 3: Türkiye'de Katılım Sigorta Şirketlerinin Faaliyet Konusu ve Faaliyet Modelleri

Kaynak: Katılım sigorta şirketleri web siteleri (Erişim tarihi: 10.06.2024)

Katılım sigorta şirketlerinin 01.01.2024-30.04.2024 tarihleri arasında toplam prim üretimleri ve pazar payına ilişkin bilgiler incelendiğinde toplam prim tutarının 14.473 milyar TL olduğu görülmektedir. Sektör toplamı içerisinde en büyük pazar payına sahip şirket Neova Katılım olup sektör üretiminin önemli büyüklüğünü Neova Katılım Sigorta ile Bereket Sigorta üretiminin oluşturduğu görülmektedir. Neova Katılım Sigorta ve Bereket Sigorta'nın katılım sigortacılığı geçmişinin daha eski olması bu durumun önemli etkenlerinden biridir. Ayrıca Neova Katılım Sigorta'nın Kuveyt Türk Katılım Bankası iştiraki olması üretimde sektör öncüsü olmasında önemli katkı sağlamıştır. Bereket Sigorta ise çok sayıda paydaşı bulunan ve köklü bir yapısı olan Tarım Kredi Kooperatifleri iştiraki ile kurulması açısından avantajlı yapıya sahiptir. Şöyle ki yeni kurulan diğer şirketlere bakıldığında yine yeni kurulan kamu katılım sigorta şirketinin daha hızlı büyüme potansiyeline sahip olduğu görülmektedir.

Şirket Adı	Toplam Üretim (TL)	Pazar Payı (%)
Neova Katılım Sigorta AŞ	6.117.838.285	42,27%
Bereket Sigorta AŞ	5.528.881.508	38,20%
Katılım Emeklilik ve Hayat AŞ	1.165.931.619	8,06%
Türkiye Katılım Sigorta AŞ	980.880.128	6,78%
Bereket Emeklilik ve Hayat AŞ	382.017.103	2,64%
HDI Katılım Sigorta AŞ	248.708.776	1,72%
Türkiye Katılım Hayat AŞ	48.479.895	0,33%
SEKTÖR TOPLAMI	14.473.794.374	100,00%

Tablo 4: 01.01.2024-30.04.2024 Şirketlerin Toplam Primleri ve Pazar Payı

Kaynak: (TSB, 2024)

2. BÖLÜM: KATILIM SİGORTACILIĞININ MEVZUATSAL ÇERÇEVESİ

Hukuk kurallarının somut, açık, yazılı ve sistematik bütününe mevzuat denilmekte ve hukukun en önemli kaynağını oluşturmaktadır. Sigortacılık kapsamında mevzuat düzenlemelerine baktığımızda mevzuat ile; sigortacılığın geliştirilmesi, sigorta sözleşmelerinde yer alan kişilerin hak ve menfaatlerinin korunması, sektörün güvenli ve istikrarlı bir ortamda çalışması, sektör faaliyetlerine ilişkin usul ve esasların belirlenmesinin amaçlandığı görülmektedir. Bu anlamda mevzuat, sektör için büyük önem göstermektedir. Ülkemizde sigortacılık faaliyetlerinin yasal anlamda temellerini sigortanın temel kavramları, tarafları, yükümlülükleri, temel prensipleri ve ilgili hükümlerin yer yer aldığı Sigortacılık Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu oluşturmaktadır (Hacıoğlu & Dursun, 2019). Bununla birlikte sigortacılık faaliyetlerini düzenleyen birincil mevzuatı;

- Türk Borçlar Kanunu
- Karayolu Taşıma Kanunu,
- Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu,
- Tarım Sigortaları Kanunu,
- Afet Sigortaları Kanunu ve
- Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun oluşturmaktadır (Türkiye Sigorta Birliği).

Ülkemizde Katılım sigorta şirketleri, konvansiyonel sigortacılık yapan şirketlerin tabi olduğu Türk Ticaret Kanunu, Sigortacılık Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu gibi birincil düzenlemelerin tamamına tabi olmaktadır. Fakat katılım sigortacılığı faaliyetleri uzun bir süre katılım sigortacılığına özgü müstakil bağımsız yasal bir mevzuat olmadan devam etmiştir. 2015 yılında sektörde oluşan önemli mevzuat boşluğunun giderilmesi için mülga olan Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü tarafından katılım sigortacılığının tanımlandığı bir kanun maddesi hazırlanmıştır. Torba yasaya eklenen katılım sigortacılığı kanunu yasalaşamamıştır (Umut, 2022). Katılım sigorta sektörüne özgü ikincil düzenlemeler ilk defa 2017 yılında yapılmıştır. 20.09.2017 tarihli ve 30186 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan “Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” ve 2017/22 Sayılı “Katılım Sigortacılığının Uygulanmasına İlişkin Genelge” ile katılım sigorta sektörüne ilişkin mevzuat düzenlemeleri başlamıştır.

Katılım sigortacılığı mevzuat yapısını sigortacılık faaliyetinde bulunan tüm şirketlerin tabi olduğu Türk Ticaret Kanunu, Sigortacılık Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu gibi birincil düzenlemelerin yanında Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Yönetmelik, Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Genelge ile katılım sigortacılığına ilişkin düzenlemelerin gerçekleştiği sektör duyuruları oluşturmaktadır.

Şekil 5: Katılım Sigortacılığı Mevzuat Yapısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	20.09.2017
Katılım Sigortacılığının Uygulanmasına İlişkin Genelge (2017/22)	20.12.2017
Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik	19.12.2020
Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin (2021/3) Genelge	01.04.2021
2021/6 sayılı Katılım Esaslı Sigortacılık Faaliyetleri Çerçevesinde Türkiye Modelinin Tanımlanmasına İlişkin Sektör Duyurusu	26.10.2021
Teysir Modeline ve Katılım Esaslı Diğer Faaliyetlere İlişkin Sektör Duyurusu	21.04.2022
Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Sektör Duyurusu (2022/12)	12.10.2022
Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Genelge (2021/3)'de Değişiklik Yapılmasına İlişkin Genelge (2023/18)	10.02.2023

Şekil 6: Katılım Sigortacılığının Mevzuat Gelişimi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.1. 2017-2020 Yılları Arasında Katılım Sigortacılığı Mevzuat Gelişimi

2017 yılında 30186 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanan “Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” ile belirlenen esaslar ana hatları ile şu şekildedir (SEDDK, 2017):

- Yönetmelikte katılım sigortacılığı ve katılım reasüransı ile birlikte bakiye, danışma komitesi, katılımcı, katkı primi, katılımcı yatırım fonu, likidite imkanı, risk fonu, mudarebe yönetim modeli, vekalet yönetim modeli ve vekalet/mudarebe karması (hibrit) model tanımları yapılmıştır. Bu Yönetmelikte katılım sigortacılığı tamamen tekafül modelinden ibaret gibi düşünülmüştür.
- Mudarebe, vekalet, vekalet/mudarebe karması (hibrit) model veya danışma komitesi tarafından onaylanan başka bir model çerçevesinde şirketin faaliyet modelleri belirtilmiştir.
- Modellerin uygulanmasına bağlı olarak ise paylaşım oranı ve vekalet ücreti hususlarına ilişkin esaslar yer almaktadır. Yönetmeliğe göre mudarebe modelinin uygulanması durumunda paylaşım oranının, vekalet modelinin uygulanması

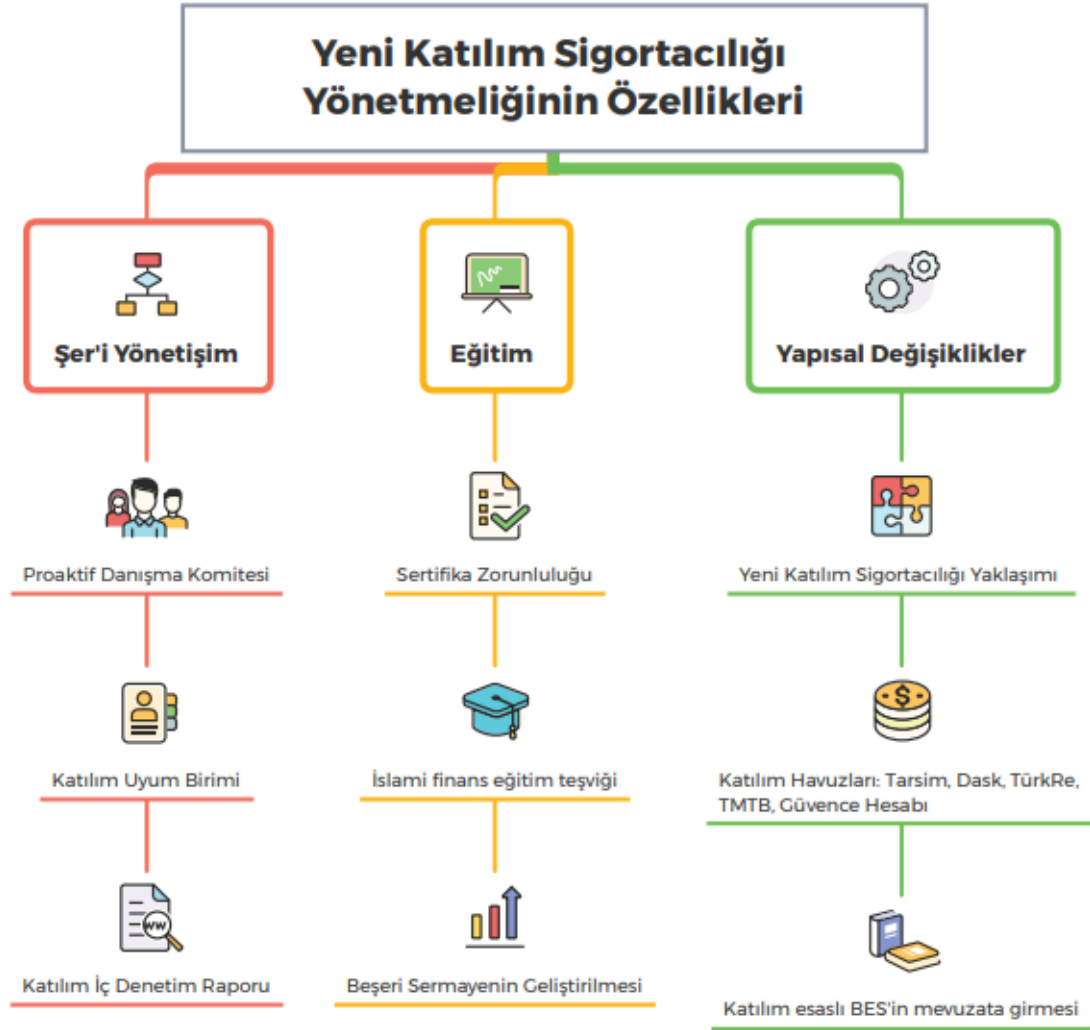
durumunda ise vekalet ücretinin sözleşme öncesinde belirlenmesi ve şirketin internet sitesinde veya bilgilendirme formlarında belirtilmesi gerekmektedir.

- Danışma komitesi tarafından onaylanan başka bir model çerçevesinde faaliyet gösterilmesi durumunda şirketin alacağı yönetim ücreti ve hesaplama yöntemi aynı şekilde sigorta sözleşme öncesinde belirlenerek şirketin internet sitesinde veya bilgilendirme formlarında duyurulmaktadır.
- Fonların ayrıştırılması esasları bulunmakta, bu kapsamda risk fonu ile sermayedarların fonu ayrı yönetilmesi maddesi yer almaktadır. Tazminat, reasürans ödemeleri, acente komisyon masrafları gibi sigorta faaliyetlerine ilişkin tüm masraf ve komisyonlar risk fonundan katılımcılar adına karşılanmaktadır.
- Önemli tanımlardan birisi de bakiye iadesi ve değerlendirilmesi konusudur. Sözleşme öncesinde veya sözleşmede katılımcılara açıkça bilgi verilmesi şartıyla bakiye fazlası vermesi durumunda; katkı primlerinin düşürülmesinde, gelecekte öngörülme risklere karşı ihtiyat fonu olarak ayrılmasında, şirketin pay almasına müsaade edilmeksizin tamamen ya da kısmen katılımcılar arasında paylaştırılmasında kullanılabileceği veya danışma komitesi tarafından onaylanan başka şekilde değerlendirilebileceği esası yer almaktadır.
- Bakiyenin tamamen ya da kısmen katılımcılara dağıtımında tercih edilebilecek yollar ve hesaplamalara ilişkin esaslar açıkça belirtilmiştir.
- Danışma komitesi faaliyetleri, bilgilendirme yükümlülükleri ve teknik personel unvanına sahip kişiler için katılım sigortacılığı eğitimine Yönetmelikte yer verilmiştir.
- Konvansiyonel sigorta şirketleri tarafından aynı zamanda katılım sigortacılığı ürünlerinin de sunulması, “pencere usulü katılım sigortacılığı” olarak ifade edilmektedir (Umut, 2022). 2017 yılında yayımlanan Yönetmelikte pencere usulü ile faaliyet gösteren şirketlerin faaliyet süresi yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 3 yıl ile sınırlandırılmış, bu sürenin 2 yıl daha uzatılabileceği belirtilmiştir.

20.12.2017 tarihinde yayımlanan Yönetmeliğin ardından Katılım Sigortacılığının Uygulanmasına İlişkin Genelge yayımlanmıştır. 3 yıl süreyle uygulanan Yönetmelik ve Genelge ile sektör için önemli düzenlemeler yapılarak 2020 yılı sonunda yürürlükten kaldırılmıştır. 2017-2020 yıllarını kapsayan mevzuat için tekafül sistemine dayanan tek bir modelin olması, bireysel emeklilik faaliyetlerine yönelik kapsamlı düzenlemeleri içermemesi, DASK, TARSİM ve diğer sigorta havuzlarına ilişkin hükümlerin yer

almaması gibi eksiklikler belirlenmiştir (Umut, 2022). Belirlenen bu hususlar için çeşitli çalışmalarda bulunularak düzeltmeler yapılmıştır.

2.2. 2020 Yılı ve Sonrası Katılım Sigortacılığı Mevzuat Gelişimi

Şekil 7: Yeni Katılım Sigortacılığı Mevzuatı Özellikleri

Kaynak: (Bektaş & Aslan, 2022)

19.12.2020 tarihli Resmî Gazetede Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik, ardından 01.04.2021 tarihinde Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin (2021/3) Genelge yayımlanmıştır. İlgili Yönetmelik ve Genelge ile öne çıkan düzenlemeler aşağıdaki gibidir:

- Yeni katılım sigortacılığı mevzuatı; şer’i yönetim, eğitim ve yapısal değişiklikler olmak üzere temelde üç önemli başlıkta ele alınabilmektedir.
- Danışma komitesi ve katılım uyum birimi yapılarının kurulma zorunluluğu getirilmiştir.
- Danışma komitesinin görev ve sorumlulukları artırılmış ve detaylandırılmıştır.
- Danışma komitesi raporu, katılım uyum birimi raporu, katılım iç denetim raporu gibi çok sayıda raporun düzenlenmesi öngörülmüş ve çerçevesi çizilmiştir (Umut, 2022).
- Eğitim ile ilgili olarak katılım sigorta sektöründe yer alan tüm personel için geçerli olacak şekilde sertifikaya sahip olması zorunluluğu yer almaktadır.
- Yapısal değişiklikler kapsamında ise DASK, TARSİM, Reasürans gibi kuruluşlara yönelik düzenlemelerin getirilmesi ve
- Tam katılım şirketleri, kısmi emeklilik şirketleri gibi şirketler arasında ayırımlar yapılarak bu şirketler için tabi olunan esasların düzenlenmesi olmuştur.

Böylece mevzuat ile katılım esaslı faaliyette bulunmak isteyen şirketlerin taşınması gereken asgari düzeydeki koşullara ilişkin genel çerçeve çizilmiştir. Şirketlerin danışma komitesi oluşturması, katılım prensipleri çerçevesinde ve komitenin aldığı kararlara uygun faaliyet göstermesi mevzuat çerçevesinde yeterli görülmüştür. Danışma komitesi tarafından alınan kararların mevzuat gereğince şirket bünyesinde kurulması gereken katılım uyum birimlerince doğru uygulanması ve denetlenmesi yapılarak şer’i risklerin önüne geçilmesi sağlanmıştır (Türkiye Sigorta Birliği, 2021). Modelin ihtiva ettiği prensipler ile uyumlu olan ve danışma komitesi onayı alınan farklı katılım sigortacılığı modellerinin uygulanmasına izin verilmiştir.

- Ardından modele yönelik gelişmeler ile sade ve uygulamasının kolay olması nedeniyle 26.10.2021 tarihinde 2021/6 sayılı “Katılım Esaslı Sigortacılık Faaliyetleri Çerçevesinde Türkiye Modelinin Tanımlanmasına İlişkin Sektör Duyurusu” ile tanımlı ve ana hatları çizilen Türkiye modeli sektöre duyurulmuştur.
- 21.04.2022 tarihinde ise “Teysir modeline ve Katılım Esaslı Diğer Faaliyetlere İlişkin Sektör Duyurusu” ile Türkiye modeli ismi yerine teysir modeli ismi kullanılmaya başlanmış ve modele ilişkin detaylar anlatılmıştır.

Türkiye/Teysir modeli, danışma komitesi nezaretinde yürütülen dinen meşru olan konu ve risklerin teminat altına alındığı, finansal varlıkların katılım esasları çerçevesinde yönetildiği sigortacılık uygulamasını ifade etmektedir. Teysir modelinde esas olan

danışma komitesi kurulması, dinen meşru olmayan konu ve risklerin teminat altına alınmaması ve finansal varlıkların katılım esasları çerçevesinde yönetilmesidir. Sektör duyurusu ile uygulamaya alınan teysir modeli, 12.10.2022 tarihinde yeni bir sektör duyurusu ile mülga olmuş, katılım sigortacılığı mevzuatının Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi tarafından hazırlanan Katılım Strateji Belgesi ile uyumlaştırılması kapsamında “Teysir modeline ve Katılım Esaslı Diğer Faaliyetlere İlişkin Sektör Duyurusu (2022/4)” yürürlükten kaldırılmıştır. Son olarak Genelge (2021/3)’de Değişiklik Yapılmasına İlişkin Genelge (2023/18) 10.02.2023 tarihinde yayımlanmıştır. Genelge’ de danışma komitesine ilişkin hususlar, katılım uyum birimine ilişkin hususlar ve eğitim, sınav ve sertifikasyona ilişkin hususlarda bazı değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca kuruma raporlama yapılmasına ilişkin hususlar başlığı bölüm olarak eklenmiştir.

2.3. Şer’i Yönetişim Mekanizması

Ürün ve hizmetlerin İslam hukuku ilkelerine uygun olmasını ve Şer’i uyumluluğa sahip finans isteklerinin karşılanması İslami finansal kurumlar için önemlidir.

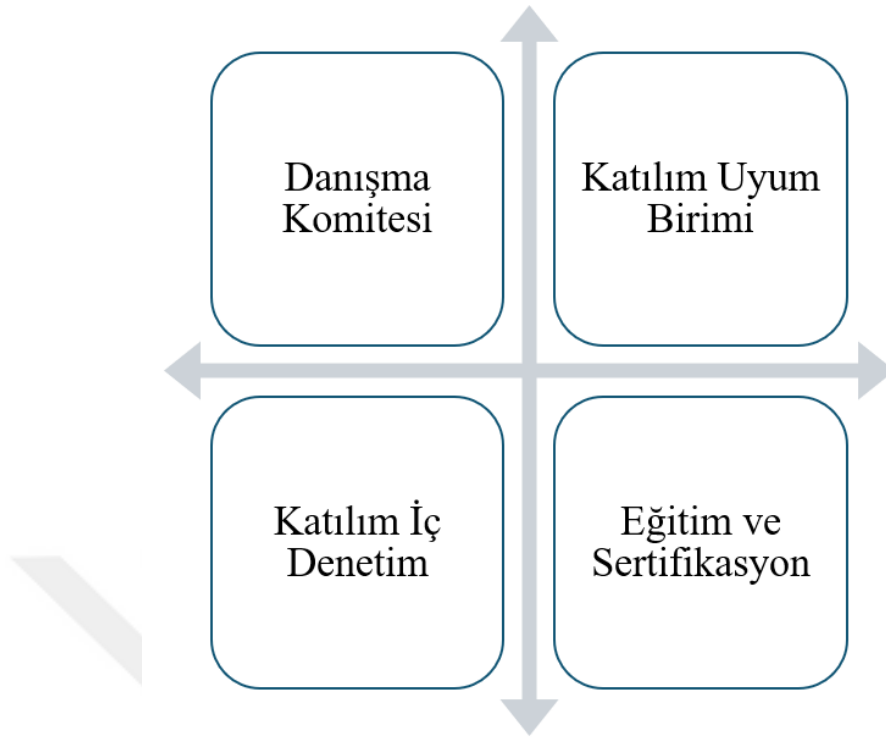
IFSB’nin 10 numaralı standardına göre Şer’i yönetişimi oluşturan dört temel unsur şunlardır (Bektaş & Yenice, 2022):

- Şer’i kararlar/fetvalar,
- Uyum kapsamında kararların ilgili birimlere aktarılması ve takibi,
- Kurum içi Şer’i takip ve denetim faaliyetleri,
- Dış denetim kapsamında senelik olarak Şer’i uygunluk raporunun hazırlanmasıdır.

Türkiye’deki Şer’i yönetişimde fetva düzeyinde üç aktör bulunmaktadır (Bektaş & Yenice, 2022).

- TKBB bünyesindeki Danışma Kurulu,
- Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesindeki Din İşleri Yüksek Kurulu ve
- Özel danışma kurullarıdır.

Katılım finans kuruluşları kendi bünyelerinde mevzuat ile şartları belirlenen danışma komitelerini oluşturmakta ve faaliyetlerini danışma komiteleri bilgi ve kontrolünde yürütmektedir. Yeni katılım sigortacılığı mevzuatının en önemli gerekliliklerini danışma komitesi, katılım uyum birimi, iç denetim ve sertifikasyona ilişkin düzenleme ve yapılanmalar oluşturmaktadır.

Şekil 8: Şer'i Yönetişim Mekanizması Yapısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılım sigorta şirketlerinin gelişimi için mevzuat ile belirlenen yukarıda yer alan Şer'i yönetim mekanizma yapısı önem göstermektedir. Tüm faaliyetlerin danışma komitesi bilgi ve gözetiminde yürütüldüğü süreçte şirket ve danışma komitesi arasında önemli bir bağlantı noktası oluşturan katılım uyum birimidir. Danışma komitesi tarafından alınan kararların birimlere iletilmesi ve kontrol edilmesinde katılım uyum birimi görev almaktadır. Katılım uyum birimi kontrol noktalarının ve sürece ilişkin tüm detayların denetiminin yapılması güvenilirlik açısından da sağlam bir zemin oluşturmaktadır. Katılım sigortacılığı eğitimlerinin düzenlenmesi ve sertifika sahibi personellerin sektör içinde hizmet vermesi gelişimi temelden destekleyecek bir adım olmaktadır.

2.3.1. Danışma Komitesi

Sigortacılık ve bireysel emeklilik faaliyetlerinin katılım esasları çerçevesinde icrasını sağlamada görevli komiteye danışma komitesi denilmektedir (SEDDK, 2020). İslami finans kuruluşlarının katılım finans ilkelerine uyumu danışma komitelerinin nezaretiyle sağlanmaktadır. Danışma komiteleri İslami finans kuruluşlarının bütün ürünlerini ve

sözleşmelerini katılım finans ilkeleri açısından değerlendirmekte ve onaylamaktadır. Danışma komitelerinin onay vermediği ürün ve hizmetler kesinlikle sunulmamaktadır. Herhangi bir şekilde katılım finans ilkelerine ve danışma komitelerinin kararlarına aykırı ürün ve hizmet sunulmuş ve gelir sağlanmış ise bu gelir uygun olmayan gelir sayılmakta ve finans kuruluşuna kar sayılmadan sosyal projelere harcanmaktadır. Sigortacılık ve bireysel emeklilik şirketlerinin danışma komiteleri aşağıdaki esaslar çerçevesinde çalışmaktadır.

- Danışma komitesi aralarında hiyerarşik ilişki olmaksızın şirket yönetim kuruluna bağlı olarak faaliyet göstermektedir.
- Katılım esasları çerçevesinde ürün ve hizmet geliştirilmesinde, sistem iyileştirme süreçleri ile politika ve prosedürlerin oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır.
- Sunulacak tüm ürün ve hizmet ile düzenlenecek form, sözleşme, poliçe ve bilgilendirme metinleri danışma komitesi onayına tabidir.
- Danışma komitesi sunulan ürün ve hizmetler ile sigortacılık faaliyetlerinin katılım esasları ile uyumlu yürütülüp yürütülmediğine ilişkin yılda en az bir defa uygunluk görüşü vermektedir.
- Tespit edilen uyumsuzluklar, faaliyetlere ilişkin olarak; ilgili takvim yılı içerisinde ürün ve hizmetlerin, yatırım, fon ve nakit yönetimi faaliyetlerinin, aktüerya, muhasebe ve raporlama işlemleri ile reklam, pazarlama ve tanıtım faaliyetlerinin katılım esaslarına uygun yürütülüp yürütülmediğine dair değerlendirmelerin yer aldığı rapor hazırlayarak yönetim kuruluna sunmakla yükümlüdür.

Şirket bünyesinde yer alan danışma komitelerinin katılım finans kuruluşları için bir güven mekanizması oluşturduğu söylenebilmektedir. Ayrıca her şirketin kendi komitesinin genel kararların yanında özelde karşılaşılan problemlerin daha iyi anlaşılacak detaylı çözüm üretme süreçlerinin geliştirilebilmesi şirketler için de avantaj oluşturmaktadır.

2.3.2. Katılım Uyum Birimi

Katılım uyum birimi, danışma komitesi faaliyetlerinin etkin bir şekilde yerine getirilmesi ve faaliyetlerin katılım esaslarına uyumunun sağlanması amacıyla faaliyet göstermekte ve görevi kapsamında yönetim kurulu ile danışma komitesine üç ayda bir raporlama yapmaktadır (SEDDK, 2020). Katılım uyum birimi için bir birim sorumlusu ve asgari iki kişiden oluşan yapının kurulması gerekmektedir. Katılım sigortacılığı mevzuatı ile

sınırları belirlenen yapılanmada katılım uyum birimi için eğitim ve sertifikasyon şartları bulunmaktadır.

Katılım uyum biriminin görevleri aşağıdaki gibidir:

- Danışma komitesi sekretaryasını yapmak, danışma komitesine arz edilecek konularla ilgili olarak araştırma yaparak bilgi ve belgeleri toplamak, katılım sigortacılığı faaliyetlerine ilişkin ulusal ve uluslararası kararları takip etmek katılım uyum biriminin başlıca görevini oluşturmaktadır. Bu görevlere ek olarak danışma komitesiyle düzenli periyotlarda organize edilen toplantılarda alınan kararların muhafaza edilmesi ve kararları ilgili iş birimlerine iletmesi, katılım esaslarına uyumun sağlanmasında önemli bir görevini oluşturmaktadır. Katılım uyum birimi eğitim faaliyetlerin gerekliliği olan eğitimlerin planlanmasında yer alır, araştırma ve geliştirme fonksiyonunu yerine getirir.
- Katılım uyum biriminin şirket faaliyetlerinin katılım esasları ve danışma komitesi kararları ile uyumluluğunu gözetmesi, denetim, talep ve şikayetler sonucu tespitleri değerlendirmesi ve raporlama süreçlerine katkı sağlaması gözetim fonksiyonunu kapsamındadır.
- Birim, sunulan ürün ve hizmetlerin katılım esasları ile uyumluluğunu izler, gözlemleri sonrasında risklerin ölçülmesi ve değerlendirilmesine katkı sağlar. Faaliyetlerin etkinliğini ve verimliliğini sağlamak amacıyla da iç kontrol noktalarını belirleyerek katılım uyum biriminin katılım risk yönetimi fonksiyonunu oluşturur.

2.3.3. Katılım İç Denetim

Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik 12. Maddesi ile iç denetim raporuna ilişkin esaslar detaylıca aktarılmaktadır. Şirketler, faaliyetlerinin ilgili mevzuat ve danışma komitesi kararlarına uygun olarak yürütüldüğü hususunda yılda en az bir defa olmak üzere iç denetim raporu düzenlemektedir. İç denetim raporunda;

- Şirket tarafından sunulan ürünler ve katılım sigortacılığı faaliyetleri kapsamında yer alan hizmetler,
- Yatırım faaliyetleri ve nakit yönetimi işlemleri,
- Aktüeryal faaliyetler, muhasebe süreçleri ve raporlama işlemleri,
- Reklam ve pazarlama faaliyetleri ile tanıtım hizmetleri,

- Hasar yönetimi ve tazminat işlemlerinin danışma komitesinin almış olduğu kararlar ile uyumlu olması gerekmektedir. Ayrıca belirlenen maddelerin tamamında faizsiz finans esaslarına uygun faaliyette bulunulduğuna ilişkin tespit ve değerlendirmelere iç denetim raporunda yer verilmesi zorunludur (SEDDK, 2020).

2.3.4. Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Sertifikası

Katılım şirketinde çalışacak kişilerin, yönetmelik şartlarını yerine getirebilecek gerekli eğitim ve sertifikasyon koşullarını sağlaması gerekmektedir. 24 saatten oluşan eğitim programının şirketin katılım faaliyetleri ile doğrudan ilgili birimlerinin katılımı zorunlu tutulmuştur. Katılım esaslı sigortacılık ve bireysel emeklilik sertifikası eğitimi konuları: (SEDDK, 2023).

- Fıkıh usulü,
- Muamelat fıkıhı (temel kavramlar- ilgili ticari hükümler),
- İslam hukukuna göre sözleşmeler,
- Katılım esaslı kurumsal yönetim ve risk yönetimi,
- Ülkemiz ve dünyada katılım sigortacılığı ve katılım esaslı bireysel emeklilik uygulaması,
- Katılım sigortacılığında hasar yönetimi, aktüerya, ürün geliştirme, reasürans işlemleri, yatırım, pazarlama ve satış faaliyetleri,
- Katılım esaslı bireysel emeklilik sisteminde ürün geliştirme, yatırım, pazarlama ve satış faaliyetleri,
- Katılım bankacılığı uygulaması,
- İslami sermaye piyasaları uygulaması,

Şirket veya kuruluş personelinin sertifikasını aldığı yılı takip eden yıldan başlamak üzere her üç yılda bir düzenli olarak aşağıdaki konu başlıklarını kapsayacak şekilde yenileme eğitimine katılımı zorunludur. Yenileme eğitimini kapsayan eğitim konuları (SEDDK, 2023):

- Fıkıh usulü
- Muamelat fıkıhı (ilgili Ticari hükümler)
- İslam hukukuna göre sözleşme ve şartları
- İslami esaslara uygun Sigorta ve bireysel emeklilik uygulamaları ve
- Kurumca önerilen diğer konular olarak belirlenmiştir.

Personelin yenileme eğitimine mazeretsiz olarak katılmaması durumunda katılım sertifikası askıya alınmaktadır. Bu durumda Katılım sertifikası askıya alındıktan sonra personel görevine devam edebilir fakat bir sonraki yenileme eğitimine katılmaması durumunda sertifikası geçersiz hale gelecektir. Bu durumda, söz konusu personel sertifika almaksızın tekrardan ilgili şirket ve kuruluşların faaliyetleriyle doğrudan bağlantılı birimlerinde görevlendirilemeyeceği genelgeye yeni bir madde olarak eklenmiştir.

Eğitim konusu katılım sigortacılığı mevzuatında üzerinde dikkatle durulan konulardan biri olmuştur. Şer'i yönetim mekanizmasının oluşturulabilmesi için öncelikle içinde bulunulan sektörün iyi anlaşılması ve faaliyetlerin bilinçli yürütülmesi sistemin sağlam temeller üzerinde gelişim göstermesini sağlayacaktır.

3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ VE BULGULARI

3.1. Araştırma Yöntemi ve Deseni

Araştırma kapsamında, katılım sigortacılığı sektör temsilcileri ile nitel araştırma yöntemi ile derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak durum araştırması yapılmıştır. Derinlemesine mülakat tekniği katılımcıların algı, tutum ve davranışları hakkında bilgi toplamaya olanak tanıyan yöntemdir. Araştırmada katılım sigortacılığı hakkında bilgi edinmek, sektör gelişimini görmek, katılım sigorta şirketlerinin işleyişini ve tabi oldukları mevzuat yapısını anlamak amacıyla nitel araştırma yöntemi derinlemesine mülakat yaklaşımı benimsenmiştir.

Katılım sigortacılığına ilişkin olarak hazırlanan yarı yapılandırılmış sorular ile veriler toplanılmış ve yorumlanmıştır. Görüşmelerde soruların yöneltildiği öncesinde yürütülen çalışma ile ilgili bilgiler katılımcı ile paylaşılmıştır. Katılımcılar “Türkiye’de Katılım Sigortacılığının Mevzuatsal Gelişimi ve Sektörel Analiz” başlıklı araştırmaya davet edilmiş, araştırmanın amacının katılım sigortacılığı sektörüne ilişkin analiz gerçekleştirmek olduğu belirtilmiştir. Araştırma için tahminen yirmi dakikalarını ayırmaları istenmiş, mülakat tekniği ile kendilerine yöneltilen soruların cevaplarının ses kaydına alınacağı bildirilmiştir. Ayrıca görüşmenin tamamen gönüllülük esasına dayandığı ifade edilerek kabul etmeleri neticesinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

3.2. Veri Toplama Tekniği

Katılım sigortacılığı alanının daha iyi anlaşılması önceliğine sahip çalışma ile kavramsal ve mevzuatsal olarak katılım sigortacılığına dair hususlar çalışma ile detaylı olarak aktarılmaktadır. Alana ilişkin henüz kanun düzeyinde bir mevzuatın yer almaması dolayısıyla ilk olarak Yönetmelik ve tebliğler ayrıntılı olarak incelenecektir. Ardından katılım sigortacılığının gelişiminde karşılaşılan sorunların tespit edilmesi ve söz konusu problemlerin ortadan kalkarak sektörel gelişimin sağlanabilmesi için mülakat yöntemi kullanılarak detaylı analiz yapılmıştır. Araştırma amacında da belirtildiği üzere katılım sigortacılığına ilişkin hem teorik ve mevzuatsal gelişmeleri ele almak hem de sektör analizi ile uygulama tarafını analiz etmek amaçlanmaktadır. Çalışmanın amacına uygun olarak öncelikle araştırmaya ilişkin hipotez geliştirilebilmesi ve verilerin doğru yorumlanıp analiz edilebilmesi için araştırma konusuna yönelik tüm dokümanlar detaylı

olarak incelenmiştir. Ardından sektör analizi için araştırmanın soruları belirlenerek mülakat görüşmeleri yapılmıştır.

3.2.1. Doküman İnceleme

Katılım sigortacılığına yönelik teorik ve uygulama üzerine analiz yapılmıştır. Bu kapsamda veri toplama tekniklerinden öncelikle doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya yönelik olarak ulusal ve uluslararası akademik çerçevede kitap, makale, rapor, tez ve web sitelerinden yararlanılmış ayrıca konu kapsamında yer alan kanun, yönetmelik, sektör duyuruları da detaylıca incelenmiştir.

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde katılım sigortacılığı alanındaki çalışmaların sınırlı olduğu, var olan çalışmalarında daha çok tekafül uygulamasını ve tekafülün geliştiği ülke örneklerin analiz edilmesini kapsayan çalışmalar olduğu görülmektedir. Katılım sigortacılığının çıkış noktası kabul edilen tekafül modeli odağında fıkhi ve iktisadi değerlendirmelere yer verilen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. İslam hukukunda sigortanın yeri ve fıkıh alimlerinin yaklaşımları değerlendirilmiştir (Hacak, 2014). Tekafül modelinin dünyada ve Türkiye’de yeri, özellikleri çalışmalarda detaylıca ele alınmakta daha çok Malezya örneği üzerinden analizlere yer verilmektedir (Dilek, 2019), (Bilir & Başaran, 2024), (Hussein, 2022), (Altıntaş, 2016). Modelin finansal işlemler tarafında değerlendirmelerine yer verilerek konvansiyonel sigorta süreçlerinden farklı olarak muhasebeleştirilmesi süreci incelenmiştir (Kısacık, 2021), (Özçelik, 2022). Tekafül modelinin etkinliği üzerine araştırma yapan çalışmalar ile dünyada tekafül uygulamalarına yönelik sektör analizleri incelenmiştir (COMCEC Coordination Office , 2019) (Hassan ve diğerleri, 2018) (Hussein, 2022) (Kamil & Nor, 2014) (Mansor ve diğerleri, 2015).

Tekafül uygulamalarını sınırlılığı, yeteri kadar bilinmemesi Yönetmelik ve kanun kapsamında düzenlemelerin bulunmaması durumuna karşı farkındalığın oluşturulması ve Türkiye’de tekafül şirketlerinin faaliyetlerine ilişkin analizlerine yer verilmesi üzerine (Aslan & Durmuş, 2015) çalışması bulunmaktadır. Araştırmanın kapsamını tekafülün İslami açıdan ve sektör yöneticileri açısından değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Katılım sigortacılığı farkındalığının ölçülmesi ve tercih sebeplerinin incelenmesi üzerine araştırma yapılmış ve dini hassasiyete sahip kişilerin konvansiyonel sigortayı tercih

ettikleri görülmüştür. Tercih sebepleri değerlendirildiğinde farkındalığın yetersiz olduğu tespit edilmiştir (Ergene & Ülev, 2023).

(Aslan, 2015) (Aslan & Durmuş, 2015) (Gürbüz, 2017) (Aslan, 2021) (Aslan & Avcı, 2021) çalışmaları ile tekafül modelini konvansiyonel sigorta uygulamaları ile karşılaştırmalı olarak detaylıca ele almıştır. Tekafül sisteminin özellikleri, sözleşme yapısı, fonların toplanması, değerlendirilmesi ve fon üzerindeki hakların belirlenmesi gibi modele ilişkin yöntemler anlatılmıştır. Dünyadaki tekafül uygulamaları ve gelişimi üzerinde durulmuş Türkiye'deki faaliyetler ile karşılaştırmalı analiz yapılmıştır. Analizlerin çıktısı olarak tekafül uygulamalarına yönelik problemler tespit edilmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur (Aslan, 2015). Eğitim ihtiyacının bulunması, kamu tekafül şirketlerinin kurulması, İslami finans sisteminin önemli ihtiyacı olan fonların değerlendirilebileceği finansal araçların geliştirilmesi, retekafül şirketlerinin kurulması, İslami finans alanında otoriter bir yapı ihtiyacı ve mevzuat düzenlemelerinin gerekliliği öneri olarak sunulmuştur.

2017 yılında Katılım sigortacılığına ilişkin mevzuat düzenlemeleri başlamış ve yönetmelik yayınlanmıştır. 2017 yılı itibariyle katılım sigortacılığı faaliyetleri kapsamında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Tekafül modeline yönelik çalışmaların yanında güncel mevzuat kapsamında yer alan çalışmaların daha kısıtlı olduğu görülmektedir. Katılım sigortacılığının mevcut mevzuat yapısı, yeni mevzuat düzenlemesi ile oluşturulan Danışma Komitesi yapısı ve güncel yapı kapsamında sistemin gelişimini ele alan çalışmalar oldukça azdır. (Umut, 2022) tarafından ele alınan çalışmada katılım sigortacılığı mevzuat yapısı detaylıca ele alınmış, bu düzenlemelerin şirketler için getirdiği yenilikler ve gelişmelerden bahsedilmiştir. Yeni katılım sigortacılığı yapısı sistemi ile oluşturulan önemli yapılardan biri Danışma Komitesidir. Danışma Komiteleri, şirket faaliyetlerinin katılım esaslarına uyumunu teminde önemli bir yapıyı oluşturmaktadır. Bu kapsamda Türkiye'de mevcut mevzuat yapısı ile katılım sigorta şirketlerinin faaliyetlerine ilişkin önemli bir yapıyı oluşturan Danışma Komitesi, (Yıldırım M. M., 2022) tarafından detaylıca ele alınmıştır. Çalışma ile Danışma Komitesinin yapısı, görevleri ve işlevleri analiz edilmiş hem şirket hem de sektör için önemine değinilmiştir. (Öner, 2021), (Öner, 2023) çalışmaları ile yeni mevzuat düzenlemeleri kapsamında sektör gelişimine dikkat çekmiş enflasyon, reel faiz oranları, gayrisafi yurtiçi hasıla, sosyal güvenlik harcamaları bankacılık aktif büyüklüğü gibi

çeşitli değişkenlerin konvansiyonel sigorta ve katılım sigortacılığı üzerinde etkisini incelemiştir.

Literatür çalışması göstermektedir ki faizsizlik prensibi doğrultusunda ihtiyaç olan sigortacılık faaliyetleri tekafül olarak ortaya çıkmış olup akademik çalışmalarda tekafül modeli üzerine yoğunlaşmakta ve şekillenmektedir. Fakat Türkiye'deki uygulamalara bakıldığında pratikte tekafül modelinin bir karşılığı olmadığı yani katılım sigorta şirketlerinin tekafül modelini uygulamamakta olduğu görülmektedir. Zamanla değişen ve gelişen faaliyetler ile mevzuat yapısı katılım sigortacılığı uygulamalarını da şekillendirmektedir. Katılım sigortacılığının mevcut mevzuat yapısının detaylı incelendiği ve ilgili esaslar doğrultusunda katılım sigorta sektörünün ele alındığı, güncel faaliyetlere ilişkin bilgilerin yer aldığı çalışmaların sınırlı sayıda olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın bu eksikliğin giderilmesinde katkı sunması beklenmektedir.

3.2.2. Mülakat Görüşmeleri

Katılım sigortacılığı sektörü temsilcileri ile nitel araştırma yöntemi derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak durum araştırması yapılmıştır. Katılım sigortacılığına ilişkin olarak hazırlanan yarı yapılandırılmış sorular ile veriler toplanmıştır. Veriler insan katılımcılardan mülakat tekniği ile toplanmış olup toplamda katılım sigorta sektörünün temsilcisi olan 6 katılımcı ile görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların her birinin farklı katılım sigorta şirketinde bulunmasına dikkat edilmiştir. Kişilerin konuyla ilgili görüş, düşünce ve tecrübelerine ilişkin detaylar ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bunun için katılımcılara yöneltilmek üzere araştırmanın soruları belirlenmiştir.

Mülakat görüşmelerinin yapılması ve bu doğrultuda katılımcılara araştırma sorularının yöneltilerek verilerin toplanabilmesi için üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kuruluna başvuru yapılmıştır. Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu 14.03.2024 tarihli ve 67 sayılı toplantısında alınan "05" nolu karar ile çalışma etik açıdan uygun bulunmuştur.

3.3. Çalışma Grubu

Araştırmanın önemli unsurlarından birisi, hedef evreni en uygun şekilde yansıtan örneklemin seçilmesidir. Çalışmada amaçlı (kasti) örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Amaçlı örnekleme yöntemi, araştırmanın amacına uygun olarak araştırmacının bilgi, deneyim ve gözlemlerinden hareketle örnekleme belirlemesidir (Ural & Kılıç, 2011).

Çalışmada katılım sigorta sektörü hakkında detaylı bilgi sahibi olunması amaçlandığından uygulamaya yönelik detaylı bilgi edinmek, sektörde karşılaşılan problemleri tespit etmek ve sektör gelişimine yönelik görüş ve önerileri ortaya koyabilmek için katılım sigorta şirketi çalışanları evren olarak belirlenmiştir. Örneklem grubu 6 kişiden oluşmaktadır. Sektörel gelişimin içinde aktif olarak bulunabilme ve tüm süreçlere çok yönlü olarak hakim olma özelliğine sahip olduğundan üst düzey yöneticilerin yer alması öncelikli örneklem ölçütü olarak belirlenmiştir. Ardından katılım finans sistemi hakkında detaylı bilgi sahibi olan katılım sigorta sektörü çalışanları ile görüşme yapılmıştır.

3.4. Araştırmanın Temel Soruları

- Konvansiyonel ve katılım sigorta şirketlerinin iş modellerinde ne gibi farklılıklar bulunmaktadır biraz bahsedebilir misiniz?
- Ülkemizde genel olarak İslami sigortacılık olarak adlandırabileceğimiz sektör için katılım sigortacılığı, helal sigorta, tekafül gibi çeşitli isimlendirmeler kullanılmaktadır. Bu kavram çeşitliliğinin sebepleri nelerdir? Bu çeşitliliğin avantaj ve dezavantajı var mıdır?
- Size göre katılım sigortacılığı sektöründeki temel sorunlar/zorluklar ve riskler nelerdir? Eğer çeşitli sorunlar varsa bunların giderilmesi adına neler yapılabilir?
- Pencere usulüne izin verilmemesini nasıl değerlendiriyorsunuz? İzin verilmesi gerekir mi? Sizce izin verilmesi durumunda olumlu/olumsuz manada sektöre ne tür yansımaları olabilir?
- Toplumun katılım sigortacılığına yönelik bilgi ve bilinç düzeyi nasıldır biraz bahseder misiniz?
- Toplumun bilinç noktasında eksiklerinin olduğunu düşünüyorsanız toplumun bilinçlenmesi konusunda bir çalışmanız var mı veya bu konuda neler yapılabilir?
- Katılım sigortacılığının tercih edilme veya edilmeme sebepleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Müşteriyle ilgilenen personelin bilinç düzeyinin müşterinin bilinçlenmesi noktasında bir rolü var mıdır? Varsa şirket personelinin bilinç düzeyini artırma noktasında bir çalışmanız var mı?
- Katılım sigortacılığı sektörünün yaşamakta olduğu en önemli sorunlardan birisi olarak toplumun sigortacılık konusunda yeterli düzeyde bilgi sahibi olmaması görüşüne katılıyor musunuz? Bunun düzeltilmesi için neler yapılabilir?
- Katılım sigortacılığının mevzuat altyapısı sizce yeterli mi? Mevcut yapıyı eksileri ve artıları açısından değerlendirir misiniz?
- Geçmişten günümüze size göre mevzuat alanındaki en dikkat çekici değişiklikler hangileridir?
- Bu değişikliklerin olumlu olumsuz yönleri var ise biraz bahsedebilir misiniz?
- Mevzuat değişiklikleri sektörü nasıl etkilemektedir?
- Yeni katılım sigortacılığı mevzuatının sigorta şirketleri için getirdiği düzenlemeler rekabet edilebilirlik anlamında sektörü nasıl etkilemektedir?
- Katılım sigortacılığının sektör payını artırması adına neler yapılması gerekir?
- Katılım sigortacılığının gelişiminde hangi paydaşlar yer almalı ve bunlara size göre nasıl roller düşmektedir?
- Kamunun, katılım sigortacılığı sektörüne dahil olmasını rekabet açısından nasıl değerlendirirsiniz?
- Kamunun katılım sigortacılığı sektörüne girmesinin sektöre olan güvene bir etkisi oldu mu? Bu konuda neler söylersiniz?

3.5. Araştırmacının Rolü

Araştırmacının konu hakkındaki bilgi, birikimi ve rolü araştırmanın geçerliliği ve verimliliği açısından önemlidir. Katılım sigortacılığı mevzuatı ve sektörünün incelendiği bu çalışmada katılım finans alanında eğitim almış olan araştırmacı bir katılım sigorta şirketinde çalışan olarak yer almaktadır. Dolayısıyla araştırmacı katılım sigorta şirketlerinin tabi olduğu mevzuat yapısı, uygulama modelleri ve faaliyet esasları hakkında bilgi sahibidir. Bu durum araştırmanın derinlemesine incelenmesinde avantaj oluşturmaktadır. Çalışmaya katılmanın tamamen gönüllülük esasına dayandığı, çalışmanın amacına ulaşması için soruların baskı veya telkin altında olmadan, kendilerine en uygun gelen cevapları içtenlikle vermelerinin önemli olduğu katılımcılara

bildirilmiştir. Elde edilen verilerin akademik çalışmalarda yayın amacı ile kullanılacağı katılımcılara beyan edilmiştir.

3.6. Araştırmanın Geçerlilik ve Sınırlılığı

Araştırmanın sınırlılığı, katılım sigortacılığı alanında ülkemizdeki gelişmeler göz önüne alındığında uygulamaya ve mevzuat gelişmelerine yönelik çalışmaların kısıtlı olmasıdır. Araştırmada hem doküman inceleme hem de mülakat görüşmeleri yöntemleri kullanılarak araştırmanın geçerliliği arttırılmaya çalışılmıştır. Mülakat görüşmeleri için öncelikle katılım sigorta şirketlerinin üst düzey yöneticileri ile görüşme yapılması amaçlanmış fakat tüm katılım sigorta şirketlerinden olumlu geri dönüş alınamamıştır. Tüm şirketlerle görüşme yapılamamış, görüşme yapılabilen şirketler için ise tüm şirketlerde üst düzey yönetici ile görüşme sağlanamadığından mülakat için en verimli çıktıların alınabilmesi mümkün olacak katılım uyum birimi ve iç denetim birimleri ile görüşme yapılmıştır.

Şekil 9: Mülakat Talebine İlişkin Veriler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.7. Katılım Sigortacılığı Sektör Analizi

Katılım sigortacılığının gelişiminde karşılaşılan sorunların tespit edilmesi ve söz konusu problemlerin ortadan kalkıp sektörel gelişimin sağlanabilmesi amacıyla katılım sigortacılığı sektörü temsilcileri ile nitel araştırma yöntemiyle derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak analiz gerçekleştirilmiştir. Mülakat kapsamında görüşme yapılan katılımcı bilgileri aşağıdaki gibidir. Sektöre yönelik daha faydalı veriler elde edilebilmesi için katılımcıların tamamının farklı şirketlerden olmasına dikkat edilmiştir. Katılım sigorta sektörüne ve şirket faaliyetlerine ilişkin detaylı bir analiz yapılması amaçlandığından verileri direkt ilgili olabilecek üst düzey yönetici ve faaliyetlere ilişkin kapsam açısından katılım uyum ve iç denetim birimleri ile görüşmeler yapılmıştır.

KATILIMCI	POZİSYON
Katılımcı A	Genel Müdür
Katılımcı B	Genel Müdür
Katılımcı C	Genel Müdür Yardımcısı
Katılımcı D	Genel Müdür Yardımcısı
Katılımcı E	İç Denetim Müdürü
Katılımcı F	Katılım Uyum Birimi Sorumlusu

Tablo 5: Sektör Analizi Katılımcıları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 10: Araştırma Teması

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcılara çeşitli sorular sorulmuş ve elde edilen veriler sonucunda sorular 6 ana temada sınıflandırılmıştır. Her bir temanın alt temaları da mevcut olup böylece elde edilen verilerin detaylı analizi yapılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın önemli bir aşamalarından biri veri toplamadır. Mülakat aşamasına geçmeden önce konuya ve sektör uygulamalarına ilişkin detaylı araştırma yapılmış elde edilen çıktılar doğrultusunda çalışmaya yön verilmiştir. Literatür aşamasında dikkat çeken önemli hususlardan biri katılım sigortacılığının uygulama modeli çerçevesinde geliştirilen birçok araştırmanın yer aldığı ve çalışmaların önemli çoğunluğunda tekafül modeli üzerinde durulduğudur. Ayrıca çalışmaların daha çok tekafül sigortacılığı olarak ele alındığı görülmektedir.

Ülkemizde genel olarak sektör için İslami sigortacılık, katılım sigortacılığı, helal sigorta, tekafül gibi çeşitli isimlendirmeler kullanılmaktadır. Bu kavram çeşitliliğinin sebepleri katılımcılara sorulmuştur. Katılımcılar katılım sigortacılığının yaygınlaşması ve zamanla bu kavram karmaşıklığının ortadan kalktığı ve aslında sektörde katılım sigortacılığı isminin yadırganmayıp kullanıldığını ancak akademik çalışmalarda farklı isimlendirmelerin yer alabildiğine değinmişlerdir.

Katılımcı A: “Bu konunun zamanla daha fazla oturduğunu düşünüyorum. Bu kadar fazla kavram çeşitliliğinin olduğunu pratik hayatta görmüyorum önce onu ifade edeyim bu konuda akademik kariyer yapan akademisyenler bu konuda araştırmalar

yapan kişiler bir takım kendi doğrularıyla isimlendirme yapmış olabilirler buna da saygı duyuyorum. Fakat Türkiye’de özellikle yönetmeliklerde ve birtakım kanunlarda da ismi geçtiği haliyle bir katılım finans ismi altında katılım bankacılığı yıllardır bu isimle anılır ve aynı şekilde de bununda sigorta muadili olarak katılım sigortacılığı ismi kullanılır. Bu diğer bahsettiğiniz isimlerin ya da adlandırmaların daha çok akademik insanlar tarafından araştırmalarında kullanıldığını fakat pratikte olmadığını söyleyebilirim fakat dünyada kullanılan ismi tekafüldür.”

Katılımcı E: “Bir şeyin önüne İslami kelimesini kullanmak doğru olduğunu düşünmüyorum en temelde. Çünkü orada yapılan her hata ya da her şey, her problem İslam’ın sanki bir hatası gibi olacağını düşündüğüm için son geldiğim noktada, düşüncem, İslami kelimesinin kullanılmaması yönünde. Ama bence bir farkındalığı ortaya çıkarmak için önüne bir şey koyulabilir. Yani bu katılım olur ya da başka bir şey olur. Ben insanların kafasının karıştığını düşünmüyorum.”

Katılımcı B: Aslında tekafül katılım sigortacılığının bir modeli. Ama eskiden gıdadan örnek vereyim insanlar gelip margarin verir misin demezlerdi bir tane sana yağ verir misin derlerdi. Bu deyim çok yıllar sonra başka markalar çıktıktan sonra kırıldı. Şimdi katılım sigortacılığı da böyle. Katılım deyince tekafül anlaşıyor. Bunu anlatmakta zorlanıyoruz. Önce bir Türkiye modeli denildi sonra tesir modeli denildi, tekafül denildi bu modeli uygulayacağız dediler sonra serbest bırakıldı ama hala model kargaşası var. Tam oturmadığı için kavram kargaşası diyebiliriz net bir şekilde.”

Aslında tekafül bir uygulama modeli olarak karşımıza çıkmakta ve sektör uygulamalarına bakıldığında ise ülkemizde katılım sigorta şirketleri tarafından tekafül modelinin uygulanmadığı görülmektedir. Şirket uygulamalarının daha iyi anlaşılması ve sektörel gelişimin sağlanması için sektör temsilcileri ile görüşmelerin yapılması önemli görülmektedir. Katılım sigortacılığı faaliyetlerinin daha iyi anlaşılması ve sektöre ilişkin sorunların tespit edilmesinin hem sektör hem de akademik alanda fayda kazandıracığı düşünüldüğünden yukarıda belirlenen temalar doğrultusunda hazırlanan sorular sektör temsilcilerine sorulmuş ve elde edilen cevaplar analiz edilmiştir.

3.7.1. Konvansiyonel ve Katılım Sigorta Şirketlerinin İş Modellerindeki Temel Farklılık

Katılım finans esaslarına uygun sigortacılık modeli denildiğinde akla ilk olarak tekafül modeli gelmektedir. Katılım esaslı sigortacılık sistemi dünyada genel olarak Tekafül ismi

ile bilinmektedir. Tekafül aslında katılım finans esaslarına uygun sigortacılık sisteminin bir modelidir. Tekafül modelinde sözleşmeler hibe esasına dayanmaktadır. Tekafül modeli; vekalet ücreti, kar paylaşımı, fonların ayrıştırılması esas ve bakiye iadesi gibi çeşitli uygulamaları içermektedir. Ülkemizde ise katılım sigortacılığı alanında ilk faaliyetler tekafül modeli ile gerçekleşmiş olsa da günümüzde katılım sigorta şirketleri tarafından tekafül modelinin uygulanmadığı görülmektedir.

Katılım sigortacılığı uygulamalarının anlaşılmasına yönelik olarak katılımcılara konvansiyonel ve katılım sigorta şirketlerinin iş modellerindeki temel farklılıklar sorulmuştur. Buna göre katılımcıların verdikleri cevaplar şöyledir:

Katılımcı E: “İş modellemesi anlamında çok bir fark yok. Aslında sigorta tekniği ve matematiği belli. Bu matematik üzerinde bir prim hesaplaması yapılıyor. Bu prim hesaplamasına göre aslında bir ürün oluşturuluyor. Ürünün bazı teminatlara göre bir fiyatlaması oluyor. Bunun neticesinde iş modelinin noktasında ben bir fark olduğunu düşünmüyorum. Sadece şöyle bir durum söz konusu. Tekafül modelinde uygulama farklı oluyor.”

Katılımcılar, katılım sigorta şirketlerinin iş modellerini tanımlarken öncelikle tekafül modeli üzerinde durmuştur. Tekafül modeli ile geleneksel sigorta uygulaması karşılaştırıldığında yapı itibarıyla önemli farklılıklar karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple katılımcılar öncelikle tekafül modelini tanımlamış ve uygulama modelinin temelinde yatan farklılıkları ortaya koymuştur.

Katılımcı A: “En önemli farklarında bir tanesi katılım sigortacılığında aslında temelinde bir imece usulü vardır. Olası herhangi bir hasar kaza sonrasında oluşacak maliyetleri tek başımıza karşılayamayacağımız için bir araya gelinir bir havuz oluşturulur ve bu havuzla beraber içimizden hasar oluşturulacak olan kişi için biz bir bedel öderiz. Burada havuzun sahipleri vardır. Havuzun sahipleri dediğimiz poliçe sahipleri. Bir de bu havuzu işleten bir şirkete ihtiyaç vardır o da sigorta şirkettir. Katılım sigortacılığının doğuş hikayesi budur. Aslında ben bunu size tanımlarken Tekafül modelini tanımlıyorum dolayısıyla havuz var, bir sigorta şirketi var. Daha doğrusu şirket havuzu işleten bir operatördür bu sistemde. Tabi ki sigorta şirketi havuzu yönetirken kanalları yönetir, personel istihdamında bulunur, kira bedelleri öder havuzun topladığı fonu onların adına yönetir, bunları yönetmekten kaynaklı olarak vekalet ve mudarebe ücreti alır. Havuz sahiplerinin mükellefiyeti ise havuz olur da belli bir dönem sonra zarar ederse bir sermayedar gibi havuza sermaye koymaktır. Fakat günümüzde zaten tekafül modelindeki uygulama zorluğu ya da

model karışıklığı buradan gelir. Havuz sahipleri yani poliçe sahipleri poliçenin vadeleri geçtiği halde havuza herhangi bir sermaye koymak istemediklerinden veya bundan çekindiklerinden kaynaklı olarak sistem şöyle işler; operatör olan sigorta şirketi havuza sermayesinin kendisi koyar. Yani bunu koyarak aslında havuza borç yani karz verir. Dolayısıyla günün sonunda eğer havuz kar ederse operatör şirketin ilerde bu kar havuzu normal karşılayacaksa veya yeteceğine inanılmışsa belirli bir rakam dahilinde herhangi bir söz herhangi bir şartta bağlanmaksızın havuz sahiplerini belirli dönemde belirli masraflar çıkarılarak bakiye iadesi yapılabilir. Havuzun karlılığı göz önünde bulundurularak yapmayabilir. Burada bir opsiyon vardır. Normaldeki işleyiş budur fakat benim söylediğim bu bir modeldir. Bu modelin adı tekafüldür. Dünyadaki sigortacılıkta da en yaygın olan model aslında tekafüldür. Tekafül modelinin uygulama zorluğunda karşı karşıya olduğu durumlarda zaman zaman o ilgili ülkenin ilgili otoriteleri modeli şirketlere bırakıp operatör şirketlerin danışma kurullarına denetim kurumlarına bırakıp daha fazla katılım sigortacılığının ana prensiplerini belirleyerek bu prensipler dahilinde çalışılması konusunda yönlendirebilir. Hangi modeli uygularsanız uygulayın ister teysir ister tekafül ister başka ülkelerde başka modeller bildiğimiz veya bilmediğimiz uygulansa dahi ana hatları ile standartları nedir aslında kritik konu bence bu. Asgari düzeyde bir standardı olmalıdır ki o standartlardan hiçbir şirket ödün vermemelidir. Fakat model farklılıklarına göre şirketler farklı çalışabilir. Peki bu olmazsa olmaz konular birincisi toplanılan fonların yani fonlardan kasıt sigorta şirketi poliçe kestikten sonra bir bedel karşılığında bu hizmeti verir ve topladığı bu tutarları bir yatırım aracında değerlendirir. Bu topladığı söz konusu tutarların enflasyon karşısında küçülmemesi için çaba sarfeder. Bu para oldukça önemli ve kıymetlidir çünkü ilerde oluşacak potansiyele karşı bu yatırımlar şirketi ve poliçe sahiplerini korur. Birincisi ve en önemli standart toplanılan fonların faizsiz yatırım araçlarında değerlendirilmesidir. İkincisi ise danışma kurullarının süzgecinden geçecek şekilde aynı bankacılıkta olduğu gibi nasıl bankacılıkta her faaliyet alanında şirketlere kredi verilmez aynı bu mantıkta da belli kurallara sahip olmayan ya da İslami açıdan negatif bulunan konularda faaliyette bulunan şirketlerin ilgili branşlarda poliçe tazmini yapılmaz. Şimdi bu ikisi aslında temel değerdir bu iki temelle beraber biraz önce söylediğimiz gibi tekafül, teysir veya başka bir modelle de işi daha fazla çeşitlendirebilirsiniz.”

Konvansiyonel ve katılım sigorta şirketlerini temelde birbirinden ayıran önemli farklılıklar bulunmaktadır. Katılım sigorta şirketleri faizsiz finans esaslarına uygun olacak şekilde faaliyet göstermekte ve bünyelerinde yer alan danışma komiteleri

nezaretinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Toplanılan fonların faizsiz yatırım araçlarında değerlendirilmesi ve İslami açıdan izin verilmeyen alanlara poliçe tazmininin yapılmaması konvansiyonel sigortacılıktan ayrılan temel iki esas olarak belirtilmektedir. Katılımcılar, güncel uygulanan model itibariyle katılım sigorta şirketleri ile konvansiyonel sigorta şirketlerinin teknik altyapı anlamında farklılıklarının olmadığı, yukarıda belirlenen esaslar ve bünyelerinde bulunan danışma komitesi kararları ile faaliyet göstermeleri gerektiği konusuna vurgu yapmaktadır.

Katılımcı F: “İş modellerinde görünen teknik altyapı itibariyle bir farklılık olduğu çok söylenemez. Sadece hassasiyetler veya taraflarıyla teminatların risklerin değerlendirilmesi kapsamında farklılıklar var. Ayrıca toplanan primlerin değerlendirilmesi hususunda farklılıklar var. Dolayısıyla bu iki fark haricinde bunların elenebilmesi için bir üst kurul tarafından hangisi bize uygundur, hangisi bize uygun değildir perspektifinde değerlendiren bir komiteye ihtiyaç var. Bunun haricinde konvansiyonel şirketle, katılım şirketi arasında bir fark yok aslında. Mevcut durum haliyle, yani bu modelle çalıştığımız sistemde yok.”

Katılımcıların tamamı tekafül modeline de değinerek katılım ve konvansiyonel şirketlerin uygulama yapılarında yer alan farklılıkları benzer şekilde ortaya koymaktadır. Katılımcı B, diğer katılımcıların belirttiği temel farklarla beraber faaliyetler kapsamında hizmet kalitesi ve fiyat performansı konusuna da dikkat çekmiştir.

Katılımcı B: “Hizmet kalitesi iki tarafta da aynı olmalı. Fiyatlar iki tarafta da aynı olmalı. Düşük olabilir ama yüksek olmaması lazım. Bu sorun teşkil eder haklı olarak. Niye yüksek burada veya hizmet kalitesi niye düşük. Yani sonuçta aynı hizmet kalitesinde vermek zorundayız. Ama tabi öbür tarafta farklılık biri İslami sigortacılık. Bunun temeli belli zaten. Birisi toplanan paraları faizle değerlendirilmesi diğeri İslam’ın haram dediği mallara, emtialara, değerlere teminat vermeyeceksin.”

Katılım sigorta şirketlerinin belirlenen İslami esaslara uygun faaliyet göstermesinin yanında konvansiyonel sigorta şirketleri ile hizmet ve fiyat performanslarında ayrışmaması gerektiği ifade edilmektedir. İslami esaslar çerçevesinde yapılan işlemlerin yanında fiyat, kalite ve hizmet standartlarının büyük oranda benzerlik göstermesi rekabet edilebilirlik düzeyini de etkilemektedir.

3.7.2. Katılım Sigortacılığı Bilgi ve Bilinç Düzeyi

Sigortacılık sektörü Türkiye’de henüz çok gelişmiş bir aşamada bulunmamaktadır. Sigortacılık kapsamında yasal zorunlulukların bulunduğu branşlarda dahil olmak üzere istenilen oran yakalanamamakta ve üretilen prim miktarı yeteri seviyelere ulaşamamaktadır. Bu durum ekonomik veya finansal gelişmişlikle bağlantılı olsa da Türkiye’de sigorta bilincinin yeteri düzeyde oluşmamış olması en önemli sebeplerden biridir (Yenisu, 2019). Katılım sigortacılığı bilgi ve bilinç düzeyinin sektörün büyümesine ve gelişmesine etkisi araştırılarak katılımcıların bu doğrultudaki sektör değerlendirmeleri incelenmiştir. Katılımcılar, katılım sigortacılığına yönelik bilgi ve bilinç düzeyinin çok düşük olduğunu belirtmiş fakat en önemli vurguyu sigortacılık bilincinin düşük olmasına yapmışlardır.

3.7.2.1. Sigortacılık Bilinci

Katılımcılar öncelikle sigorta bilincinin oluşturulması gerektiği konusunda vurgu yapmıştır. Ülkemizde henüz sigorta bilincinin yeteri düzeyde oluşmadığını düşünen sektör temsilcileri katılım sigortacılığının daha iyi anlaşılması için öncelikle sigortacılığın anlaşılması gerektiğini ifade etmektedir.

Katılımcı B: “Aslında bu problem sadece katılım sigortacılığı ile alakalı değil. Konvansiyonel tarafta da buna yıllardır konuşuyoruz hala konuşuyoruz Türkiye’deki sigortacılık bilinci Avrupa’yla kıyaslanamaz seviyede. Sigortacılık bilinci yokken onun içerisindeki katılım bilinci maalesef istenilen seviyenin çok altında. Öncelikle Türkiye’de sigorta bilincinin artması lazım. Sonuçta katılım sigortacılığıyla konvansiyonel sigortacılık arasında temelde bir fark yok. Yani sonuçta insanlar mallarını canlarını teminat altına alıyorlar. Bir zarar gördüğünde karşılanmasını istiyorlar bunu detaylı katılımı konuştuk işte İslami şartlara göre ayırım vardı yoksa temeldeki konu beklenmedik zararların giderilmesi. Onun için temelde sigortacılığın öncelikle bilinci artması şart.”

Sigortacılığın doğası gereği süreçler bankacılık işlemlerinde olduğu gibi fazla ve sürekli etkileşimi gerektirmemektedir. Bu sebeple uygulama yöntemlerine ilişkin farkındalık sigorta sektöründe zorunlu branşlar bulunuyor olsa da bankacılık tarafına göre daha zayıf kalabilmektedir. Katılımcı A, sigortacılık bilincinin daha zayıf kalıyor olmasını bankacılık ve sigortacılık faaliyetlerini karşılaştırarak ifade etmekte ve sigorta sektörünün doğası itibari ile de bu durumun oluştuğunu belirtmektedir.

Katılımcı A: “Katılım bankacılığına göre çok daha düşük bu çok gözle görülebilir. Türkiye’de katılım bankacılığında bankacılık ve konvansiyonel banka arasındaki farkı müşteri yani bankada hizmet alan kişi çok daha somut olarak görebilmektedir. Örneğin mevduatını yatırdığında kar payı aldığını, her aydan her aya farklı kar payları aldığını, kara ve zarara ortak olduğunu gibi durumlara çok daha fazla şahit olmaktadır. Bu yüzden de bu farkı daha fazla ayırt edebilmektedir. Katılım sigortacılığında ise katılım sigortacılığı ile konvansiyonel sigortacılığı birbirinden ayıran birazdan sayacağım maddeler daha çok müşterinin gözle görebileceğinden ziyade daha fazla şirketlerin kendi iç bünyesinde çalışmalarıyla operasyon süreçlerinde ve karar alma politikalarında yer almadığı için herhangi bir sigorta ürününü kullanan kişi için bunu ayırt edebilmek bazen çok kolay olamıyor. Aslında katılım sigortacılığının bu nedenle belki daha az biliniyor olmasının sebebi sigortacılıkta ürünü müşteri aldıktan sonra hasar olmadığı müddetçe sigorta şirketi ile bir araya gelmez. Bankacılıkta ise siz herhangi bir hesap açtığınızda mevduat hesabı özellikle oluştuğunda defaatle şubenizle irtibat kurabilirsiniz. Şimdi bir kere bunun ile alakalı olarak sigorta şirketlerinin müşteriden yani sigortalıdan uzak durduğu bir alan var işinin doğası gereği. Türkiye’de finans ekosisteminin %95 ini kabaca bankalar oluştururken %5 ini sigorta sektörü oluşturuyor ya da tam tersi şu yönden de bakalım. Türkiye’deki sigorta penetrasyonu 2.2 civarında, çok az. Türkiye’de hayatı boyunca hiç sigorta yaptırmamış belki milyonlarca insan var. Üstüne üstlük bazı zorunlu sigorta branşları var örneğin trafik branşı zorunlu bir branş olmasına rağmen oradaki penetrasyonu dahi %80. Yine aynı şekilde Dask, deprem ülkesiyiz orada da penetrasyon oranı tüm Türkiye genelinde %55 civarında. Deprem olma olasılığı en yüksek bölgelerden İstanbul’da da yine %65 civarında. Zorunlu olmasına rağmen bu fotoğraf genel itibari ile de sigorta sektörünün daha az farkındalığın oluştuğunu ifade ediyor. Şimdi dolayısı ile içinde bulunduğumuz büyük ekosistemdeki farkındalık veya talep daha az olunca bankacılığa göre bir de katılım sigortacılığında farkındalığını daha az olması kaçınılmaz. İkincisi de özellikle bankacılık tarafında bir mevduat tarafı var. Kişiler kendi biriktirdikleri, kendi sahip oldukları tasarrufları bir bankaya güven duyarak yatırıyorlar ve günün sonunda da bir katılım bankasına yatırdırlarsa kar elde ediyorlar. Şimdi onların hassasiyeti ile aracı için kasko yaptıran ve olası bir hasar anında da aracın hasar bedelini almak üzerine kurulu sigortacılık arasındaki hassasiyet farkının olması aslında çok da garip olarak ben görmüyorum açıkçası. O yüzden öncelikli olarak sigorta çatısı altında bizim Türkiye’de sigortacılığı anlatıyor olmamız gerekiyor. Her

zaman ifade ettiğim şey içinde bulunduğumuz sigorta sektörünün hacmi zaten bana göre dar, o darlığın içerisinde farklı bir sigortacılık yapmanın darlığı kaçınılmaz. O yüzden öncelikli olarak sigortacılığı bizim ülke geneline yaymamız. Asıl amacımız penetrasyonu tüm ülke genelinde yüksek tutmamız. Zaten bunu başarabilirsek katılım sigortacılığı veya değil bunları anlatmak her zaman daha fazla kolaylaşır. Sigorta bilinci ülkede gelişmeden katılım sigortacılığını anlatmak zor.”

3.7.2.2. Toplumun Katılım Sigortacılığı Bilgi ve Bilinç Düzeyi

Bireylerin tasarruf yapma alışkanlıkları, finansal sistem içinde yer alan sigorta şirketleri ve sigorta sisteminin işleyişi hakkında bilgi sahibi olmalarının gerekliliği ile sigorta yaptırımları arasında önemli bir bağlantı vardır (Hayırsever Baştürk, 2016). Risklerden kaçınılması ve toplumsal faydanın sağlanabilmesi için önemli olan sigortacılık sektörü finansal açıdan değerlendirildiğinde de sigorta prim üretiminin finansal yatırımları da etkilediği bilinmekte sigortacılık işlevlerinin farkındalığının artırılması önem kazanmaktadır (Hayırsever Baştürk, 2016). Bu kapsamda ise sigorta okuryazarlığı hususu ön plana çıkmaktadır. Katılımcılar ile yapılan görüşmede elde edilen veriler de toplumun sigortacılık alanında yeteri bilgi düzeyine sahip olmadığı dolayısıyla da katılım sigortacılığı alanında bilgi ve bilinç düzeyinin düşük olduğu yönündedir.

Katılımcı F: “Toplumun bilgisinin olduğunu düşünmüyorum. Yani toplumda bir karşılığı olduğunu düşünmüyorum. Katılım bankasındaki müşteri kitlesinin bir kısmının hususiyetle katılım bankası tercihi var. Çünkü orada konu direkt para. Para konu olunca da hassasiyeti olan insanların temel prensibi veya bakış açısı helal haram çizgisi veya haramdan kati uzaklaşmış olabildiği kadar helal çizgisi yani arındırabildiği kadar veya en nihayetinde ehveni şer dediğimiz tarafta durmak adına katılım bankası tercihi var. Bundaki bilinci net biliyoruz. Buna da şahidiz. Tabi bunu söylerken de müşterilerin hepsi bu tercihtedir diye söylemiyorum ama nihayetinde katılım bankası ile çalışan, bu bakış açısında ve bu farkındalığa sahip müşteri kitlesi var. Ama katılım sigorta şirketlerinin müşteri kitlesi içerisinde bu hassasiyet olduğunu düşünmüyorum. Çünkü hassasiyetin olabilmesi için farkındalığın olması lazım. Dolayısıyla katılım sigortacılığının diğer sigortacılıktan ne farkı olduğuna dair toplumda bir bilgi, bilinç veya katılım sigorta sektörünün bu şekilde bir bilgilendirme gayreti de yok açıkçası. Böyle bir dert de yok. Alınmış bir aksiyon da yok. Dolayısıyla müşteri kitlesi ha oradan olmuş ha oradan olmuş farkını çok net bilmiyorlar. Olanları var, yok değil. Yani müstesna kişileri tabii burada hariç tutarız

ama. İlk örnekle verdiğim katılım bankasındaki kadar değil. Ama hususiyetle hani olmuşken buradan olsun diyen müşteri kitlemiz yüzde bir, yüzde üç arasında bir şeydir diye düşünüyorum.”

Katılımcı B ise katılım sigortacılığı bilgi ve bilinç düzeyini, öncelikle muhafazakar kesimin bu farkındalığa henüz erişemediği yönüyle ele almış ve devlet desteği ile katılım sigortacılığının daha yaygın hale getirebileceğine vurgu yapmıştır.

Katılımcı B: “Katılım sigortacılığını muhafazakâr kesim daha yeterli derecede bilmiyor. Yani daha ne olduğunu, İslami sigortacılık nasıl olur tam bir bilinç açıkçası çevremden edindiğim bilgim ve gelen sorunlar açıkçası bana bunu gösterdi. Türkiye’de bir bu anlamda bir de reklam, organizasyon, bilgilendirme ne gerekiyorsa bununla ilgili bir çalışma ihtiyacı var açıkçası. Bununla ilgili şirket olarak bizim tabii tek başımıza tüm Türkiye’ye bunu duyurmak için bir çalışma içinde olmamız çok zor. Bunun mali boyutlarına da bakarsak çok zor ama bununla ilgili tabi zaman zaman devletin yaptığı organizasyonlara destek veriyoruz açıkçası. Üniversite öğrencilerine yönelik geçen yıl örnek işte bir stajyer çalışması oldu yine bilincin artmasına yönelik özellikle katılım sigortacılığının şirketlerinde olacak şekilde cumhurbaşkanlığı finans ofisinin bir çalışması oldu ama hani çok şey kaldı biraz tabiri caizse cılız kaldı. Bunun biraz daha genişletilerek devam etmesi lazım. Bununla ilgili çeşitli duyumlar alıyoruz devletin de bu noktada katılım sigortacılığını daha fazla destek vereceğine dair. Geçen yıl toplantı yapıldı. Katılım finans kurumları ve sigorta şirketleri de hep beraber ordaydık. Bununla ilgili mevzuat değişikliği ve bilincin artmasıyla ilgili çalışmalardan bahsedildi ama o günden bugüne geldiğimiz noktada açıkçası bir şey yok. Onun için bunun biraz daha belki işte SEDDK veya devlette desteğiyle daha yaygın hale getirilebilir.”

Katılımcı C’ de benzer şekilde katılım sigortacılığı bilgi ve bilinç düzeyinin çok düşük seviyede olduğunu ifade etmiş ve acentelerin bu alanda henüz yeterli düzeye gelmediklerini belirtmiştir.

Katılımcı C: “Yok yok çok düşük seviyede. Tırnaklarımızla adeta kazarak bu noktaya gelindi diyebilirim. Özellikle akademik tarafı 2017 yılında Yönetmelikten sonra hızlı bir şekilde ilgi alaka arttı ama toplumun nezdinde acentelerin nezdinde şu an Türkiye’de çok sayıda acente var. Acenteler nezdinde hala düşük seviyede olduğunu düşünüyorum. Ancak hızlı bir şekilde de bunun arttığını da gözlemleyebiliyoruz. Son dönemlerde küçük bir sektöre uğramış olsa da işte yeni şirketlerin varlığı, öğrencilerin akademik çalışmalar yapması, üniversitelerde münhasır katılım sigortacılığı derslerinin konulması bunlar çok önemli şeyler.

Eskiden bankacılığın altında yapılıyordu bu dersler şimdi münhasır katılım sigortacılığıyla ilgili dersler var. Bu çalışmaların olması bunu hızlı bir şekilde arttırdığını düşünüyorum ve artacaktır da yani inşallah. Ama ülkenin genelinde bu algı seviyesini hala yeterli seviyede olduğunu düşünmüyorum.”

Katılım sigortacılığına dair bilgi ve bilinç düzeyinin yok denilebilecek kadar düşük olduğu görülmektedir. Konuya sigortacılık sektörü açısından bakıldığında da bu oranın düşük seviyelerde kaldığı bilirse de katılım sigorta sektörü için katılım bankacılığını tercih eden katılım hassasiyeti olan kişiler tarafından dahi bilgi ve farkındalık durumunun yeterli seviyede olmadığı görülmektedir. Bu konuda şirketler nezdinde alınacak aksiyonlardan ziyade daha kapsamlı ve üst kuruluşlar tarafından düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Yeni şirketlerin kurulması, eğitim faaliyetlerinin yaygınlaştırılması ve akademik çalışmaların artması ile farkındalığın oluşması ve bilgi düzeyinin artması desteklenebilecektir.

3.7.2.3. Müşteriyle İlgilenen Personelin Katılım Sigortacılığı Bilgi ve Bilinç Düzeyi

Sigortacılık sektörünün en önemli paydaşlarından biri de sigorta aracılarıdır. Aracılar, sektör tecrübesi ile müşteri ihtiyacının doğrudan ve en iyi şekilde anlaşılabilmesinde sektörde önemli bir role sahiptir. Müşteriler ile doğrudan ilişki içerisinde bulunan sigorta aracıları, toplumda yer alan bilgi ve bilinç düzeyindeki eksikliğin giderilmesi, müşteri memnuniyetini sağlayarak güven ortamının oluşturulması ve sektörel gelişimin sağlanmasında önemli görevler üstlenmektedir (SBD, 2023). Bu doğrultuda aracı ve personelin bilgi ve bilinç düzeyinin artırılması ile gerekli eğitimlerin tamamlanması kritik önem kazanmaktadır. Sigortacılık sektöründe müşteriyle ilgilenen personel daha çok acente, broker ve bankalar gibi aracı kanallardır. Bu kanalların direkt müşteri ile temasının olması sebebiyle eğitim konusunun müşteri farkındalığının sağlanması açısından burada daha çok önem gösterdiği katılımcılar tarafından da belirtilmiştir.

Katılımcı C: “Türkiye’deki sigorta üretiminin yüzde kaçını dijitalde yüzde kaçını bankada yüzde kaçını acente üzerine yapıyor. Bu soruya bakmak lazım ama görülecek ki %50’nin üzerinde üretim acente kanalı ile oluyor. Dolayısıyla sigorta şirketi çalışanı veya sigorta şirketi, acenteye ne kadar anlatabiliyorlarsa acente de müşteriye o şekilde doğru anlatabiliyor.”

Katılım sigortacılığı eğitimleri şirket faaliyetlerinin katılım esaslarına uygun yürütülmesi açısından önemlidir. Katılım sigortacılığı mevzuatında eğitim konusunda önemli uygulamalar yer almaktadır. Katılım şirketinde çalışacak kişilerin, Yönetmelik şartlarını yerine getirebilecek gerekli eğitim ve sertifikasyon koşullarını sağlaması zorunluluğu

bulunmaktadır. Katılımcı B, bu eğitimlerin müşteri ve personel bilinçlenmesi hususunda yeterli olacağını ayrıca şirketlerin de eğitimleri destekleyici faaliyetlerde bulunması gerektiğini belirtmiştir.

Katılımcı B: Katılım sigortacılığını yapacak olan hem şirket içerisinde hem de acente tarafındaki eğitimlerde zorunlu eğitimlerde katılım sigortacılığı aslında o anlamda bilinçlendirme anlamında bence yeterli görüyorum. Yani oradaki eğitimlerin gerçekten katılım sigortacılığının bilincini insanlara en azından başlangıç için fazlasıyla yeterli olduğunu düşünüyorum. Ondan sonrası tabii zaten şirketlerin bu anlamda zaman içerisinde hatırlatmak, bilinci artırmak için eğitimler düzenlemesi gerektiğini düşünüyorum. Bizim bu noktada zaten çalışmamız var. İçimizde böyle bir eğitim yapısını kurduk. Bunu zaman içerisinde acentelerimize, yeni katılan personelimize hem hatırlatmak hem de katılım tarafındaki farklılıkları yani bir anlamda öğretmek anlamında biz mutlaka bir çalışma içerisinde olacağız.

Elde edilen çıktılar değerlendirildiğinde sigortacılık bilgi ve bilinç düzeyinin sektörden ziyade toplumsal gelişim yönünden büyük önem gösterdiği, bireylerde ve sektörü temsil eden çalışanlarda sigortacılık bilincinin gelişmesi ile sosyal ve ekonomik kazanımların elde edilebileceği görülmektedir. Böylece katılım sigortacılığının da anlaşılması ve yaygınlaşması için önemli bir zemin hazırlanmış olacaktır. Dolayısıyla öncelikle toplumun sigorta bilincinin yükseltilmesi gerektiği ardından katılım sigortacılığı kapsamında bunun oluşturulmasının daha kolay ve anlamlı olacağı ifade edilmektedir.

3.7.3. Katılım Sigortacılığı Tercih Sebepleri

Katılım sigortacılığının bireyler ve kurumlar tarafından tercih edilip edilmemesi ve tercih sebebinin temelinde bulunan nedenler katılım sigorta sektörünün gelişimi açısından önemlidir. Sektör verileri incelendiğinde katılım sigortacılığında toplam prim üretiminin henüz düşük seviyelerde kaldığı görülmekte fakat zamanla katılım sigorta şirketi sayısının artması ve hukuki düzenlemelerin sistematik hale getirilmesi ile sektör payının da artış yöneliminde olacağı düşünülmektedir. Katılımcılar, katılım sigortacılığının tercih edilme durumunu ve müşteri tercihinin belirleyen etkenleri sektörel açıdan değerlendirmiştir. Katılımcı A, katılım sigorta şirketlerinin diğer şirketlere göre avantajlı konumda olabileceğini hem katılım hassasiyeti olan müşterilerine hem de bu hassasiyete sahip olmasa da müşterilerin ihtiyacı olan tüm branşlarda teknolojik altyapı, ürün

çeşitliliği ve kaliteli hizmet ile her insana hizmet edebilme özelliğine sahip olduklarını ifade etmektedir.

Katılımcı A: “Özellikle edilmeme sebebi yok, yani ben açıkçası katılım sigortacılığından herhangi bir ürün almak istemiyorum gibi bir şey söz konusu olacağını aslında düşünmüyorum. Netice itibari ile benim gördüğüm kadarı ile biz Türkiye’de nerede ise her sigorta şirketinin çalıştığı acentelerle çalışıyoruz. Her sigorta şirketinin çalıştığı brokerla bizde çalışıyoruz. Her ruhsat bizde de var. Her ürün bizde de var. Her ürünlerdeki hizmetlerimiz de birebir neredeyse benzer. Dolayısıyla biz bu anlamda sadece katılım sigortacılığı hassasiyeti olan değil tüm Türkiye’ye hizmet ediyoruz. Bence böyle de olması gerekir. Stratejimiz bu yönde. Katılım sigortacılığı hassasiyeti olan veya olmayan fark etmez. Herhangi bir insanımıza bu hizmeti verirken zaten ürün çeşitliliğiniz, güvenli bir şirket olmanız, teknoloji alt yapınız ve bu anlamda çok iyi bir hizmet sağlayıcısı olmanız çok kritik. O yüzden biz önce iyi bir sigorta şirketi olmak durumundayız. Bunu sağladığımız müddetçe zaten bizde her zaman tercih edilebilen bir şirket oluruz. O yüzden özellikle aslında biz tercih edilmeme durumu söz konusu değil, ama özellikle tercih edilme durumu söz konusu olabilir. Yani konu şu olabilir. Biz tüm Türkiye’ye hizmet veren herhangi bir sigorta şirketi olarak tüm ülkemize hizmet veriyoruz. Katılım sigortacısı olduğumuz için özellikle tercih edilmeme durumuyla karşılaşmadık. Tam tersi ile karşılaştığımız unsurlar fazlası ile olmuştur. Yani katılım sigortacısı olduğumuz için tercih edilmiştir.”

Müşteri tercihini belirleyen konular değerlendirildiğinde temelde tercihleri belirleyen üç önemli husus üzerinde durulmuştur. Bunlar faiz hassasiyeti, fiyat performansı ve hasar yönetimidir.

3.7.3.1. Faiz Hassasiyeti

Sigortacılık hizmetlerinin müşterilerin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde ve donanımlı bir yapıda sunuluyor olmasının yanında müşteri tercih sebeplerinde katılım hassasiyeti de bulunmaktadır. Katılımcı B ve E, katılım sigortacılığı tercih sebebinin faiz hassasiyeti ile doğrudan ilişkili olduğunu belirterek müşterilerin katılım sigortacılığı tercih sebebinin daha çok katılım hassasiyetinden kaynaklandığını ifade etmektedir.

Katılımcı B: “Yani katılım sigortacılığı tabii tamamen adı üstünde İslami sigortacılık bakış açısıyla tercih ediliyor ya da fark etmez deniliyor. Yani sigorta sigortadır İslami olanı olmayanı diyen de var. Ama tabii ki tercih sebebi tamamen adı üstünde İslami sigortacılık yani haramla helali insanlar kendi dünyasında ayırmak adına

tercih sebebi olması daha yüksek ağırlıkta tabii. Acente tarafında kesilen poliçelerde zaman zaman belki farkındalık olmadan işte hizmet kalitesi aynı denildiği noktada bazen acente müşteri bilmeden kestiği olabiliyor aynı fiyat aldıktan sonra. Ama temelde o tabii bir istisna diyelim. Temeldeki ayırım tamamen helal haram tarafından bakarak değerlendiriyor vatandaşlar.”

Katılımcı E, faiz hassasiyetinin katılım sigortacılığının tercih edilmesinde etkili olduğunu belirtirken tercih edilmeme sebebi olarak ise fiyat konusuna dikkat çekmektedir. Katılım hassasiyetine sahip bir müşteri için fiyatların yüksek kalması durumunda katılım sigortacılığı değil fiyatı düşük olan sigorta şirketinin tercih edildiği durumların yaşandığı belirtilmiştir.

Katılımcı E: “Tercih edilme sebeplerine bakıldığında faiz hassasiyeti olan insanlar bunu tercih ediyorlar. Bilenler, okuyanlar en azından ondan dolayı tercih ediyorlar. Diyorlar ki en azından benim param faizle değeri lenmiyor. İşte bu açıdan düşünüp tercih ediyorlar. Tercih edilmeme durumu ise fiyat. İnsanlar rasyonel oldukları için fiyata bakıyorlar ve fiyatları katılım sigorta şirketlerinin yüksek olduğu anda ondan poliçe kesmiyorlar. Yoksa bu katılımdır diye bir şey yok. Adamın hiç hassasiyeti olmasa bile fiyatı ucuz olduğu zaman kesiyor yani.”

3.7.3.2. Fiyat Performansı

Satın alınacak ürün veya hizmetin fiyatı satın alma kararını etkileyen en önemli unsurlardan biridir. Ürün ve hizmette gerekli temel koşulların sağlanması durumunda genel davranış fiyatı uygun olanın tercih edilmesi şeklinde olmaktadır. Katılımcı F, katılım sigortacılığı tercihini belirleyen en unsurun fiyat olduğunu belirtmiş sayısı çok az da olsa katılım finans sektöründe yer alan konunun farkında olan müşterilerin haricinde sadece ucuz olduğu için tercih edilebileceğini ifade etmiştir.

Katılımcı F: “.....Şimdi katılım sigortacılığının özellikle tercih edilmediğine dair bir düşüncem yok. Yani bir adam istisnalara rağmen az evvel söylediğim %3 belki. O da katılım hassasiyetinden. Katılım hassasiyeti olan ve bu sektörün içinde olan ki bu söylediğim hassasiyeti olan şu ana kadar bana denk gelenlerin hepsi katılım bankasında çalışan arkadaşlar. Yani konunun farkındalar. Onlar bir şekilde eğitim verilmiş, bir şekilde katılım finansı evrenindeki paydaşlar veya yapılanlarla ilgili bilgi sahibi ama sokaktaki herhangi bir esnaf değil yani herhangi birisi değil. Onlar haricinde sigortaya genel bakış var. Katılımlar ve katılım olmayanlar diye değil. Genelde de sigortaya bakışta müşteri algısı fiyat performansdır. Yani ucuz mu bakar, sorun yaşama durumunu düşünür.

Katılım sigortacılığının fiyat performansı açısından da rekabet edilebilir olması durumunda tercih edilebilir olduğu belirtilirken Katılımcı C, hasar ödemeleri konusunun tercih sebeplerini etkileyen önemli maddelerden biri olduğunu ifade etmektedir.

Katılımcı C: “Tercih edilebiliyor. Müşterinin önüne koyarsanız, fiyat manasında da şayet rekabet edilebilir seviyedeysen ki şu anda ediliyor katılım sigorta şirketlerinin tercih edildiğini rahatça söyleyebiliriz. Çünkü burada iki husus var. Bir fiyat iki hasar. Hasarda bütün katılım sigorta şirketleri şu anda yeni planlar dahil portföyler küçük olanlar dahil söylüyorum hepsi hasarları ödüyorlar. Hiçbir sıkıntı yok. Hem de erken ödüyorlar. Üstelik fiyat noktasında rekabet edebildiği için doğru bir şekilde koyarsa şayet bunları tercih ediyor.”

3.7.3.3. Hasar Yönetimi

Katılımcı F, sigortacılığın doğası itibarıyla var olan risklerden korunma iç güdüsüyle sigortalıların tercihi etkileyen ve özellikle dikkat ettikleri konuların başında hasar yönetiminin geldiğini belirtmektedir. Olası kaza veya hasar durumunda servis hizmetleri, ödemelerin alınabilmesi ve teminatın kapsamı gibi hususlara odaklanarak hasar sürecinde sorun yaşamamak için kriterler belirlemektedir. Katılım veya değil bu sektörün içerisinde yer alan her şirketin müşteriye sorun yaşatmayacak misyona sahip olarak süreçlerini en doğru şekilde yürütmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Katılımcı F: “...sigorta hasar yaptığın zaman veya evde bir şey olduğu zaman lazım olur. Sağlıksa hastalandığın zaman lazım olur. Kötü gün işidir aslında sigorta. Yani sigortacılığın temelli yaptığı şey korku satmaktır. Ya yanarsan ya ölürsen ya düşersen. Bunun üzerine yürür. İş bu çünkü. Riski satıyorsun ya. Dolayısıyla adam bir şey alırken, benden poliçe alırken düşündüğü şey kaza yaptığım zaman çekici gelir mi, kaza yaptığım zaman servis arar mıyım, servisin ödemesini yaptığımda sizden paramı hemen alır mıyım, teminat dışı bir şey kalır mı, hepsini karşılar mı gibi sigortacılığın müşteri nazarındaki o da bilincine göre bir kural seti var. Ve bu soru ve soru bareminde katılıma dair bir soru olduğunu düşünmüyorum. Oradaki temel vasıf, siz katılım sigorta şirketi olarak sektör içerisinde isminizi bildireceksiniz. Sorun yaşanmadığı imajı veya işin hakkını verdiğiniz imajı oluşturacaksınız. Dolayısıyla bu sizi hem sektör içerisinde güçlendirecek, sizinle beraber katılım sigortacılığının adını da güçlendirecek. Yani yaptığınız işin, sektörün varlığını güçlendirecek bir şey. Öteki türlü siz katılımı veya katılımcılığı sömürmüş olursunuz. Ama bizim yapmamız gereken şey katılımcılığı sömürmek değil.

Katılımcılığı daha kıymetli hale getirmek. Yani oradaki işin hakkını veriyorlar. Bir sorun yaşatmıyorlar. Hakikaten kötü gün dostular dedirtmemiz gerek. Çünkü herhangi bir X konvansiyonel şirket bir sorun yaşattığı zaman kimse bu konvansiyonel şirketler de hep böyle demiyor. Ama bir katılım sigorta şirketinde bir sorun yaşarsa bir etiketle yargılanıyorsunuz. Dolayısıyla katılımcılık yapıyorum diyen, bu işi yürütüyorum diyen her şirketin, her ferdin bu misyonu da sahiplenmesi gerekiyor. Dolayısıyla müşteri kitlesinde, alım-satım tercihinde katılımı ilgili bir sorun veya soru seti yok bence. Ama bu hale getirebilmek için paydaşların kendini biraz daha fazla belli etmesi, adını biraz daha büyütmesi gerekiyor.”

3.7.4. Katılım Sigortacılığı Sektöründe Karşılaşılan Sorunlar

Katılım sigortacılığının gelişimi ve mevzuatı incelendiğinde henüz yakın bir geçmişte ülkemizde uygulama bulması ve mevzuat yapısında önemli değişikliklerin halen devam ediyor olması sektör üyeleri tarafında da bazı zorluklar oluşturmaktadır. Sigortacılık sektöründen farklı olarak uygulama modelinde bulunan belirsizlik ve bu belirsizlikle beraber henüz mevzuata tam olarak aktarılamayan süreçler en çokça ifade edilen en önemli sorunlardır. Bu konuda çalışmaların devam ettiği bilinse de bunlarla beraber sektör temsilcileri tarafından katılım sigortacılığına inanan personel eksikliği, reasürör bulma zorluğu, pazar payının düşük seviyelerde kalması, katılım sigorta aracıları ihtiyacı ve organizasyonel süreçlere ilişkin sorunlar ifade edilmiştir.

3.7.4.1. Model ve Kavram Kargaşası

Katılım sigortacılığı faaliyetlerinde uygulanacak olan model ile ilgili mevzuat düzenlemelerinde çeşitli değişikliklere gidilmiştir. Tekafül, Türkiye modeli, teysir gibi modeller tanımlanmış ve şirketlerin uygulaması beklenmiştir. Fakat yine mevzuat değişikliği sebebiyle belirlenen herhangi bir model mevzuatta yer almamaktadır. Katılımcı B, tanıtım ve eğitim faaliyetlerinin güçlendirilmesi hususundan önce model karışıklıklarının giderilmesinin öncelikli olduğunu belirtmektedir.

Katılımcı B: Temel olarak şu andaki en ana sorun hala işte az önce modeldeki kavram kargaşası var ya. Kavram kargaşası bir kere ortadan kaldırılmalı. Ondan sonra o model üzerinden sahaya çıkıp konuşulmalı. Herkes konuşturulmalı, bununla ilgili konferanslar yapılmalı, katılım sigortacılığının tabii ki tanıtımı çok önemli. Sahaya inmekten kastım konferansı vatandaşa gitmekti aklınıza ne geliyorsa bütün

pazarlama argümanlarını kullanmamız lazım. Şu anda bunlar için maalesef işte bu mevzuatın hala net olmaması bizi durduran etken.

Gelişmek ve büyümek isteyen katılım sigortacılığı sektörü için model ve kavram karmaşasının aşılması önemlidir. Ardından daha güçlü bir mevzuat yapısının oluşturulması da belirtilen diğer sorunlar için önemli bir kilit nokta olacaktır.

3.7.4.2. Mevzuat Eksikliği

Katılım sigortacılığı mevzuatı kapsamında 2017 yılı itibariyle önemli çalışmalar yapılmıştır. Katılım sigortacılığı alanına özgü yönetmelik ve genel yayınlanmış zamanla da çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Geline son noktada ise hala kafa karışıklığına sebep olan noktaların yer aldığı katılımcılar tarafından belirtilmektedir.

Katılımcı F: “Temel sorun mevzuat eksikliği. Yani zeminde hangi kurallara ve hangi kural setine göre bu işi yapacağız ve yaparken de neleri kendimize tam manada kıstas alacağız noktasında bir çelişki olduğunu düşünüyorum. Mer'i mevzuata mı bakacağız, şer'i mevzuata mı bakacağız? Dolayısıyla eğer bu işi İslami olarak değerlendireceksek bunun katışıksız ve tartışmasız bence şer'i mevzuata uygun olması gerekir. Dolayısıyla bununla ilgili ilim ehlinin de oluşturabilecekleri yolların, yöntemlerin değerlendirilmesi gerekir diye düşünüyorum. Öncelikle sorun temelde devlet düzleminde, devlet üretimi düzleminde eksiklik veya sorun teşkil edebilecek konu budur. Biz konuya nereden bakacağız, hangi zaviyeden değerlendireceğiz? Ve değerlendirilmiş zaviye mevcut mer'i mevzuatta nasıl bir karşılık bulacağız? Yani biz şer'i olarak bir şeye hüküm verdiğimizde eğer bu mer'i mevzuatla çakıştığında hangisinin dediği olacak? Şer'i mevzuatın olduğu yerde mer'i mevzuat hayır o olmaz diyorsa o zaman şer'i bir işlem midir değil midir? Sorgusunun cevabı kritik de olsa, sorunun kendisi kritik de olsa onun bir doğru zemine oturtulması gerekir ki bu sektörün aşabileceği bir sorun değil. Bu devletin bir tanımı var ya. Sosyal işler laik bir hukuk devletidir tabirine uymayan bir şey söylüyoruz gerçekte aslında. Yani bir dinin referans alınması, dinin referanslarının kural kabul edilmesi ve ona göre bir şeyin oluşturulması ve bunun da ticari hayatta da karşılığının olmasını istiyoruz. Bu çalışma kapsamında. Bu çok çözülebilecek bir sorunmuş gibi durmuyor bence. Ama temelde en nihayetinde biz ne kadarını yapabiliriz veya ne kadar uyumlu hale getirebiliriz bunu konuşabiliriz ki şu anda da zaten bence bu konuşuluyor aslında.”

2017 yılında yapılan düzenlemeler sonucunda mevzuat tarafında önemli derecede sorunların kalktığını belirten Katılımcı C, hala değişikliklerin söz konusu olduğu

mevzuatta uzun solukta yeni bir değişikliğe ihtiyaç duyulmadan mevzuat yapısının düzenlenmesi gerektiğini söylemektedir.

Katılımcı C: “Bence en başta mevzuat eksikliği vardı. Çünkü mevzuat her şey demekti. O 2017 yılında tamamlandı. Şu anda böyle bir durum söz konusu değil. Dağıtılan bakiye iadeleri rakamlarla ilgili vergi otoritesi tarafından bazı muallaklar, bazı belirsizlikler vardı bu da çözüldü. Yani gelir vergisine tabi mi değil mi dağıtılacak rakamı örneğin bunlar zaman içerisinde çözüldü. Toplanan fonlarla ilgili katılım bankaları dışında değerlendirme alanları çok dardı. Bugün bir sürü şeyler çıktı katılım bankacılığı ile ilgili yeni ürünler çıktı. Bu sorun da ortadan kalkmış oldu. Bence şu anda en mühim mesele dünyadaki tekafül sigortacılığı ile ilgili uygulamalara paralel bu önemli paralel bir şekilde şöyle bir etrafının çizilmesi gerekiyor. Bir daha değişikliğe gerek duymadan önümüzdeki bir 15 yıl 20 yıl en azından bizi götürecek sağlam etrafı çerçeve ile çok iyi çizilmiş bir düzenlemeye ihtiyaç var.”

Yabancı yatırımcıların ülkemize getirilebilmesi açısından konuyu değerlendiren katılımcı B, sınırları tam olarak çizilmiş ve kuralları kesin olarak belirli olan bir mevzuat yapısının yabancı yatırımcılar için öncelikli olduğunu belirtmektedir.

Katılımcı B: “Zaman zaman farklı yatırımcılar ile görüştüğümüz oldu tabi. Türkiye’deki katılım sigortacılığında birinci öncelikli yatırımcıların da şunu bilmesi lazım öncelikle mevzuatın son durumu nedir. Yani katılım sigortacılığı yapacaksa Türkiye’de hangi mevzuat çerçevesinde neler yapıldı, son hali nedir bunu görmek istiyor açıkçası. Bu bir güvendir. Mevcut modelle mi, tekafül modeli mi, farklı bir model mi, Türkiye modeli mi, teysir modeli mi bir sürü bu mu olacak hangisi olacak sorusu var. Bunun öncelikle oturması lazım.”

Mevzuat eksikliği şirketlerin bünyesinde ve katılım sigortacılığının gelişiminde önemli bir olumsuzluk oluşturmaktadır. Bu konuda yapılacak çalışmalar sektör temsilcilerinin görüşleri dikkate alınarak ilerlendiğinde daha hızlı sonuç verecektir.

3.7.4.3. Katılım Sigortacılığına İnan İnsan Kaynağı Eksikliği

Katılım sigorta şirketlerinde veya katılım finans ekosisteminin herhangi bir paydaşında yer alan çalışanların içinde bulundukları alanla ilgili bilgi ve tecrübe sahibi olması önemlidir. Katılımcı B, kişinin sadece içinde bulunduğu alanı bilmesi ve tanınmasının yeterli olmayacağını alanı bilen değil alana inanan insan kaynağının kıymetli olacağı hususuna vurgu yapmaktadır.

Katılımcı E: “Bir, insan kaynağı problemimiz var. En temelde söyleyeyim bunu. İlk olarak Türkiye’de yetişmiş insan kaynağı yok. İkincisi katılım sigortacılığına inanan insan kaynağı yok. Katılımcıymış gibi gözüken grup var. Bence bu işin yapılması için, bu işin güzel yapılması için özellikle İslam iktisadı bölümlerinden mezun olan insanların sektöre daha çok girmesi gerektiğini, uzman yardımcı alacaklarında onlara pozitif ayrıcalık yapılması gerektiğini düşünüyorum. Her birime, sadece katılım uyum birimine değil. Katılım bankalarının, katılım sigorta şirketlerinin, katılım finans kurumlarının uzman yardımcısı alırken bu sektörün dönüşmesi için özellikle bu kişileri alması gerekiyor. Bankalar belli bir insan kaynağına ulaştı. Daha hassas insanlar var bankalarda ama katılım sigorta şirketlerinin %90’ında çalışanların büyük bir çoğunluğu İslami hassasiyeti olmayan insanlar. Bu da katılım sigortacılığına zarar veriyor. Şu anlamda zarar veriyor. Çünkü zaten bu insan bunun normal hayatında bunu yaşamıyor, buna inanmıyor, bunun gelişmesini de sağlayamaz. Sadece yapıyormuş gibi kalıyor mecbur para kazanmak için.”

Üniversitelerin İslam ekonomisi ve finans alanı gibi benzer alanlarında yetişen ve yetişmesi beklenen öğrencileri için sektörün bu beklentisi önemlidir. Üniversite sektör iş birliklerinin arttırılarak farkındalık kazandırılması katılım finans ekosistemine inanan insan kaynağı ihtiyacını çok büyük ölçüde karşılanmasını sağlayacaktır.

3.7.4.4. Reasürör Zorluğu

Katılım sigortacılığı mevzuatı, şirketlerin reasürans anlaşmaları için bazı şartlar belirlemiştir. Katılımcı E, reasürans anlaşmalarında karşılaşılan zorlukların dijital yöntemlerle çözülmesi konusunu ele almıştır.

Katılımcı E: “Reasürör zorluğumuz var. Yani retakafül problemimiz var. Mevzuat öncelikle retakafüle gitmen gerekiyor, Türk katılım reasüransa gitmen gerekiyor diyor. Ama onlarda kapasite var. Benim en son raporda okuduğum kadarıyla dünyada 300 civarında katılım sigorta şirketi var. Ama ben sorduğum zaman reasürans tarafına katılım reasürans buluyor mu diye yok ki, biz nereden bulacağız diyor. Var yani yok diye bir şey yok. Malezya’daki reasürans şirketleri Türkiye’deki kişiler bizimle görüşmüyor diyor. Çünkü Türkiye’deki sigorta şirketleri ya da reasürans ekiplerindeki insanlar bildikleri brokerlarla, tanıdıkları kişilerle çalışıyor. Tanıdık kişilerin de o tarafta bir şeyi yoksa zaten o işe gitmez. Güvenle alakalı bu konu olduğu için adam risk almak istemiyor. Belki ödenmeyecek. Orada bir platform kurulmalı bence. Dünyadaki katılım, reasürans şirketleriyle katılımcı olacak bir

platform üzerinden, yazılımsal bir platformdan bahsediyorum. Bu platform üzerinden, yani birinin bir şeye ihtiyaç olduğu zaman ona gitmeli.

Reasürans faaliyetleri ile ilgili olarak önemli gelişmelerden biri Türk Katılım Re'nin açılmasıdır. Türkiye' de yer alan sigorta şirketlerinin katılım esaslı reasürans ihtiyaçlarını karşılayan katılım reasürans şirketi mevzuata uyumun sağlanması açısından da önem kazanmaktadır. Fakat kapasite problemlerinin yer alması ve yurt dışı katılım esaslı reasürans faaliyetlerine güven sorunun bulunması halinde ilk aşamada ilgili kurumların birbirini tanıması ve güven ortamının oluşması için çeşitli program ve organizasyonlar ile bir araya gelinmelidir. Sürecin getirdiği zorlukların aşılması için ise dijital yöntemlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

3.7.4.5. Pazar Payının Düşük Seviyelerde Kalması

Katılımcı A, sigortacılık pazar payının öneminden bahsederken konunun sadece katılım sigortacılığı özelinde ön plana çıkarmaya çalışmanın doğru olmayacağını, katılım sigortacılığı pazar payının büyümesi için Türkiye'de tüm sigortacılık ekosisteminin büyümesi gerektiğini belirtmektedir.

Katılımcı A: “Ülkemizdeki sigortacılık penetrasyon oranı henüz %2.2 Bu kadar büyük kurumsal hatta yabancı sermayeli şirketlerle dahi geldiğimiz nokta bu. Dolayısıyla bizim hep beraber sadece katılım sigortacılığı olarak değil tüm şirketler olarak ve sektör olarak gidecek çok çok çok yolumuz var. En önemlisi bu ülke bir deprem ülkesi. Maalesef 6 Şubat depremlerde de hem canımızla hem malımızla bunları gördük. Allah korusun tekrardan bir olası İstanbul depremi ya da başka bir depremde hakikaten oluşabilecek ekonomik zararı düşünmek bile istemiyoruz. Böyle bir durumdayken bizim hızlıca ve şiddetle bu penetrasyonu arttıracak birtakım önlemler almalıyız. Türkiye Sigorta Birliği çatısı altındayız. Bizler katılım sigortacılığı yapan şirketler olarak ayrı bir birliğimiz yok. Dolayısıyla güçlerimizi birleştirmiş durumdayız. Bir de katılım sigortacılığı komitesi var ayrıca. Ve bu konuda da sağ olsunlar her zaman bu desteği esirgemiyorlar. Dolayısıyla sözün özü ben şuna çok inanan bir insanım. Biz katılım sigortacılığı olarak sadece katılım sigortacılığını ön plana çıkararak büyüme ihtimalimiz çok fazla yok. Çünkü bunun büyüebilmesi için önce Türkiye'de tüm ekosistemin büyümesi lazım. Katılım bankacılığının büyümesindeki en büyük etken Türkiye'deki bankacılık sektörünün çok büyük olmasıdır. Türkiye'de bankacılık sektörü o kadar büyüktür ki katılım bankacılığını daha kolay anlatabilirsiniz. Çünkü insanlar öncelikli olarak bankacılığı

bilirler. Dolayısıyla aynı şekilde Türkiye'de önce sigortacılığı çok iyi bilen bir fotoğrafla karşı karşıya kalmalıyız ki onun için de katılım sigortacılığını daha iyi anlatabilelim.”

Katılımcı D, katılım sigortacılığının gelişimi konusunda emeklilik sistemi alanına da değinerek hayat ve hayat dışı sigorta pazar payları olarak ayrı değerlendirmelerde bulunmuştur.

Katılımcı D: “Katılım sigortacılığıyla tam olmasa da ülkemizde gerçekten katılım sigortacılığının gelişimini ve potansiyeline inandıran en önemli kalem zaten nereye baksanız faizsiz emeklilik alanındaki gelişmelerdir. Faizsiz emeklilik alanındaki %24-25 bandında olan faizsiz fon pazar payı aslında şu an %5-6'lar civarında seyreden katılım sigortacının pazar payını ileride nereye çıkabileceğini gösteren bir somut adım oluyor. Oraya bakarak zaten mesela otomatik katılım diye bir sistem var orada %55-60 düzeyinde faizsiz taraf. Yani bu aslında idareye yönelik umut veren bir şey. Ama şu an %5-6'lar. Ama ben en son verilere baktığım zaman özellikle hayat tarafına bakarsak, %1.5 düzeyinde bir pazar payı var hayat tarafında. Bu tabii ki çok yüksek bir oranlı değil. Gerçekten ileriye yönelik, hayat tarafında olan şirketler için kötü. Ama hayat dışı tarafta biraz daha pazar payının yüksek olduğunu görüyoruz. Bu da doğal olarak ilerisi için daha iyi bir oran olduğunu söyleyebilirim. Ama emeklilik tarafına bakarsak, %25'lik bir faizsiz emekliğin pazar payı var. Bu ilerisi için önemli konu bence bu. Burayı hedeflemek lazım.”

Katılımcı B, pazar payının arttırılmasının öneminden bahsetmiş diğer katılımcılardan farklı olarak katılım sigortacılığının pazar payının arttırılması için P2P gibi farklı yeni yöntemlerin geliştirilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.

Katılımcı E: “Pazarın arttırılması için farklı bir şey yapacaksın mesela bakiye iadesi. Ya ürün, ürün geliştireceksin. Model, iş modeli değiştireceksin. Peer to Peer bunun için iyi bir iş modeli. Niş ürünlerde bu ürünü yapacaksın. Sen gidip mesela ödemeni yaparsan bir dijital ödeme olsun veya Netflix ödemesi, X ödeme ya da Spotify ödemesini sen papardan yaparsan diyor ki ben sana diyor %5, %3, %25 indirim. Zaten faturası 50 lira. 50 liradan adam sana 25 lira almıyor. Geri iade ediyor parayı. Yani niye katılım sigortacılığında bu yapılmasın ki. 5 kişi 6 kişi grup olarak gelmişler, mikro gruplar. Hasar yapmamışlar. Sen buna iade veriyorsun. Kaza yaparsan öde kasko örneğin. Ve araçların için müstakil, münhasır katılım sigorta acentelerinin kurulması gerekiyor. Bununla ilgili yakın zamanda bazı gelişmeler olacak. Özellikle o okullardan mezun olanlar sektörde iş bulamıyorlar. Acente açsınlar katılım sigortacılığını geliştirmek için oradan bir çaba sarf etsinler. Yoksa

diğer türlü o kanalların da büyümesi gerekiyor. Siz ne kadar kanalı büyütürseniz müşterilerin de o kadarına ulaşırsanız o kadar çok gelir.”

3.7.4.6. Reklam ve Tanıtımın Yetersiz Olması

Bir ürün veya hizmetin geniş kitlelere tanıtılmasında reklam ve tanıtım faaliyetleri önem kazanmaktadır. Reklam, etkili tanıtım ve farkındalığın oluşmasında önemli bir araçtır. Katılım sigorta şirketlerinin önem vermesi gereken konular arasında reklam ve tanıtım faaliyetlerinin yanında unvanlarında katılım ifadesinin de yer alması gerektiği hususuna dikkat çekilmiştir.

Katılımcı E: “...Bilinirlikle ilgili problemler var. Reklamla ilgili problemler var. Reklam yapmıyorlar. Unvanda katılım yer almalı. En azından isimden onun katılım olduğunu biliyor müşteri. Müşteriyi aslında özelleştirecek yani ben katılım aldığım için ödüllendirecek bir mekanizma yok.

3.7.4.7. Katılım Sigorta Aracı Sayısının Az Olması

Katılım sigorta şirketleri çok sayıda aracı ile çalışsa da sadece katılım sigorta aracı şirketi sayısı oldukça azdır. Katılım hassasiyeti ile çalışan ve sadece katılım sigorta şirketlerine aracılık yapan kurumların sayısının artırılması gerektiği konusuna vurgu yapılmıştır.

Katılımcı E: “...Müşteri katılım sigortası için ulaşım noktasında sıkıntı yaşıyor. Katılım bankaları evet var. Ama oradaki bilgi düzeyi düşük. Türkiye’de katılım sigorta aracıları çok az sayıda var. Yani bunlardan kastım şu. Sadece katılım sigorta satan acente, aracı, broker 3-5 tane. Bu sayının çoğalması gerekiyor. Pazarlama stratejisi oluşturulması lazım. Yani bu araçların ortaya çıkması lazım ki burada biraz daha pasta büyüsün. Çünkü benim tecrübem şu, ben inanan insanlara katılım sigortacılığımı anlattığım zaman, hayır ben ondan yaptırmam, beni ilgilendirmez diyen sayısı çok azdır. İnaniyorsa, Müslümansa ben fiyata bakarım yani. Ama siz bu işi gerçekten düzgün yaparsanız, adil yaparsanız müşterinin katılım sigortacını tercih ettiğini düşünüyorum. Ama sen mevcuttaki diğeriyle aynı şeyi yapmaya kalkarsan, bizim bir arkadaşın bir tabiri var da kötü bir kopyası olursun. Yani şu anda Türkiye’de geldiğimiz noktada katılım sigortacılığının geldiği noktanın bence kötü bir kopyaya yaklaşıyor. Çünkü bir şeylerin değiştirilmesi gerekiyor.”

Sektör üniversite iş birliklerinin artırılması ve bu alanda eğitim alan kişiler için farkındalık oluşturulması gerekmektedir.

3.7.4.8. Yapısal ve Organizasyonel Faaliyetlerin Yeteri Kadar Gelişmemesi

Organizasyonel faaliyetler; şirketlerin ortak kararlar alabilmesi, bir araya gelerek paylaşımda bulunması ve sektörel gelişimin sağlanması için projelerin hazırlanması açısından önemlidir. Katılım sigorta şirketleri TSB bünyesinde bir araya gelmektedir. Katılım sigorta özelinde bir birliğin kurulmasının faaliyetler ve gelişim süreci açısından daha olumlu olacağı ifade edilmektedir.

Katılımcı B: “...Katılım sigortacılığında benim kanaatimce katılım sigortacılığı birliğinin kurulması lazım. Ayrı bir birlik olması gerekir. Orada gelişimi için gerekli çalışmaları yapacak ve tüm katılım şirketlerini bir araya getirecek bir birlik bir başkanlık olması lazım. Bu tabi o zaman işin üniversiteler tarafındaki bilinç, halk nezdindeki bilinç bunların hepsinin artırılması için veya mevzuatla ilgili gerekli bir ihtiyaç varsa yine o birlik tarafından şirketler bir araya gelerek önümüzü nasıl görmeliyiz, nasıl açmalıyız bunu kendi aramızda tartışabiliyor olmamız lazım. Öbür türlü konvansiyonel yapının altında maalesef ben son bir buçuk yılda bir gelişim görmedim.”

Uluslararası sermayedarların önemine dikkat çeken Katılımcı C, organizasyonel ve yapısal gelişmelerin sadece katılım sigorta sektörüne değil katılım finans ekosistemine fayda sağlayacağını belirtmektedir.

Katılımcı “C: Uluslararası sermayedarlar için yatırımcıları ve fonları Türkiye'ye çekmek için belki Türkiye’de bu mevzuat düzenlemelerin akabinde söylüyorum yine bu çalıştaylar konferanslar vesaire yapılarak yabancıların bir şekilde ilgisi çekilmeye çalışıyor. Sadece katılım sigortacılığı değil katılım finans ekosistemi içerisinde katılım bankacılığı da besleyen iki unsur katılım bankacılığı sayısı artarsa katılım sigortacılığının üretimi artırıyor. Katılım sigortacılığını üretimi artarsa da katılım bankacılığına katkı sağlıyor birbirini destekleyen unsurlar yani köklü bir kalkınmayla ancak bu olabilir diye düşünüyorum. İstanbul finans merkezi bunların bir adımı.”

Katılım sigortacılığı alanında sektör temsilcileri tarafından mevzuat konusu başta olmak üzere çeşitli sorunlar belirtilmiştir. Sorunların çözümü, sektör payının artırılması ve gelişimin sağlanabilmesi adına neler yapılabileceği konusunda yine sigortacılık bilincinin oluşturulması, mevzuat yapısının sağlamlaştırılması ve yeni modeller ile dijital gelişmelere yer açılabilmesi hususlarına değinilmiştir.

Katılımcı D: “Katılım sigortacılığıyla tam olmasa da ülkemizde gerçekten katılım sigortacılığının gelişimini ve potansiyeline inandıran en önemli kalem zaten nereye baksanız faizsiz emeklilik alanındaki gelişmelerdir. Faizsiz emeklilik alanındaki %24-25 bandında olan faizsiz fon pazar payı aslında şu an %5-6'lar civarında seyreden katılım sigortacısının pazar payını ileride nereye çıkabileceğini gösteren bir somut adım oluyor. Oraya bakarak zaten mesela otomatik katılım diye bir sistem var orada %55-60 düzeyinde faizsiz taraf. Yani bu aslında idareye yönelik umut veren bir şey. Ama şu an %5-6'lar. Ama ben en son verilere baktığım zaman özellikle hayat tarafına bakarsak, %1.5 düzeyinde bir pazar payı var hayat tarafında. Bu tabii ki çok yüksek bir oranlı değil. Gerçekten ileriye yönelik, hayat tarafında olan şirketler için kötü. Ama hayat dışı tarafta biraz daha pazar payının yüksek olduğunu görüyoruz. Bu da doğal olarak ilerisi için daha iyi bir oran olduğunu söyleyebilirim. Ama emeklilik tarafına bakarsak, %25'lik bir faizsiz emekliliğin pazar payı var. Bu ilerisi için önemli konu bence bu. Burayı hedeflemek lazım.”

3.7.5. Mevzuat Değişikliklerinin Sektöre Etkileri

Katılım sigortacılığı faaliyetleri uzun bir süre katılım sigortacılığına özgü müstakil bağımsız yasal bir mevzuat olmadan devam etmiştir. Katılım sigorta sektörüne özgü ikincil düzenlemeler ilk defa 2017 yılında yapılmış, Yönetmelik ve Genelge ile faaliyetler için esaslar belirlenmiştir. Görüşme yapılan katılımcıların tamamı henüz yeni sayılabilen ve büyümeye ihtiyacı olan bu sektör de dahil olmak üzere tüm sektörler için mevzuat düzenlemelerinin önemine vurgu yapmışlardır. Katılımcı A, bu düzenlemeler sırasında şirket görüşlerinin de dinlenmesinin şirketler için kıymetli bir aşama olduğunu belirtmektedir.

Katılımcı A: “Mevzuat değişiklikleri bir sadece katılım sigortacılığında değil her sektörde çok önemlidir. Mevzuat çok kritiktir, çok önemlidir. Şirketleri disipline eder, düzene, nizama sokar. Bu konuda tabii ki sonuna kadar destekliyoruz. Ama icrai faaliyeti olan pratik yaşamda hizmet veren şirketleri görüş anlamında dinlemek ve ortak akılla bunu yapmak hakikaten çok kıymetli ve önemli. Şu an ki SEDDK yaklaşımı da tam olarak böyle. Yani şirketlerle beraber onları dinleyerek konuların üretilmesi için yoğun bir çaba içerisindeyiz bizde çok müteşekkirimiz.”

Katılımcı C: Ciddi etkisi olduğunu düşünüyorum ama dediğim gibi buradaki arzu edilen şey sektörün önünü açacak İslam hukukunu çiğnemedi ama oda

varsayımımız olsun İslam hukukunun kırmızı çizgilerin dışına çıkmadan sektörün önünü açacak düzenlemeler bu sektörü ciddi manada ileri götürebilir.

2017 yılında yayımlanan Yönetmelik ile tekaful modeline ilişkin tanımlamalara yer verilerek düzenlemeler yapılmıştır. Mevzuat kapsamında sonraki düzenlemelerde tekaful modeli tanımları kaldırılmış Türkiye modeli ve teysir modeli sektöre duyurulmuştur. Ardından tekrar tekaful modeli gündeme gelmiş ve mevcut yapıda uygulama modeli serbest bırakılmıştır. Bu gelişmeler kapsamında katılım sigortacılığı mevzuatının sigorta şirketleri için getirdiği düzenlemelerin rekabet edilebilirlik anlamında şirketleri nasıl etkilediği üzerine şirket görüşleri alınmıştır. Katılımcılar mevzuat değişikliklerinden etkilendiklerini, henüz oturmamış ve sürekli değişiklik yapılan mevzuat yapısının sektör için olumsuz etki oluşturduğunu belirterek mevzuat değişikliklerinin etkilerini farklı değerlendirmeler ile ifade etmişlerdir.

Katılımcı A: “... bir iki yıllık süreler insan hayatı için uzun şirket hayatları için kısadır. Dolayısıyla Teysir modelindeki zorlamanın şirketler üzerinde oluşturduğu problemin etkisini ölçmek çok kolay değil. Ama bugüne bakacak olursak bence bugünüme odaklanalım bugün sonuç itibariyle bir model serbestliği var ve şirketlerin şu anda birbirleri ile rekabet etme konusunda hiçbir problemleri olduğunu ben düşünmüyorum. Dolayısıyla katılım sigortacılığında çalışan şirketlerin tamamı aynı şartlarda bütün şirketlerle bütün şirketler gibi ruhsatlara sahip olarak işlerini yapmaya devam ediyorlar. Yeter ki bu durum bozulmasın tekrardan. Türkiye’deki gelişimine bakacak olursak 2017 yılında ilk kez bir genelge ile katılım sigortacılığı esas sözleşmesi genelge şartları yayınlanıyor şartları belirleniyor sonra birkaç değişiklikler 2021 yılında arkasından bir teysir modeli ülkemize geliyor. Tekafül modeli direkt kanunen de reddediliyor. Şirketler tesir modeline uymak durumunda kalıyorlar. Arkasından geçen sene bu konuda esneme yaşıyor bu zorlama diyebileceğimiz tesir modelindeki durumda esnetiliyor ve şu anda katılım sigortacılığı prensipleri çerçevesinde çalışmalarımıza devam ediyoruz. Bu hali ile baktığımızda aslında sektöründe genel itibari ile talebi katılım sigortacılığı esas yani biz 2017 yılına tekrar dönmek istiyoruz katılım sigortacılığı biraz önce bahsettiğim standartları ve esasları dahilinde şirketler çalışmaya devam etmeli bunu uygulayacakları modellere ise kendi danışma kurulları ile beraber serbestlik tanınması gerektiğini düşünüyoruz.”

Mevzuat değişikliklerinin sektöre yansımalarını farklı bir bakış açısıyla değerlendiren Katılımcı F, sürecin yeniden dizayn edilmesi gerektiği üzerinde durmaktadır.

Katılımcı F: “Şimdi bence ilk başladığı günden bugüne kadar tabir yerindeyse biraz hani akademik bir dil değil ama çok fazla mıcıklanmış bir yönetmelikten bahsediyoruz. Dolayısıyla çok fazla mıcıklanan kâğıt buruşur. Buruşan kâğıda düzgün yazı yazılamaz. Dolayısıyla şuradan yeni bir A4 getirin demek icap eder bazı yerlerde. Bu tabi ki yazılmış olan şeylerin yanlış olduğu, kötü olduğu, hatalı olduğu anlamına gelmiyor ama bir şeyi baştan doğrularıyla beraber temiz bir kâğıda geçmemiz gerektiğini düşünüyorum mevcut durumda. Çünkü hem sektörün içerisindeki paydaşların ve çalışanların kafası bu kadar karışmışken buradan bu mahalleden olmayanlara biz bunu nasıl anlatacağız kısmı ayrı bir muamele ve soru işareti. Mevcut yönetmelikteki olması gereken işte şuralar çok kritik yerler dediğimiz tabii ki benim de o şekilde düşündüğüm yerler var. Ama kervan yolda düzülür standardıyla yani bir Türk usulüyle başlamış bir yönetmelik üstüne de kuralları getirilmiş değiştirilmiş daha sonra o da ortadan kaldırılmış gibi bir kafa karışıklığına gelmiş bir yönetmeliğin en başından düzeltilmek yerine doğrularıyla veya olması gerekenleriyle ortak akılla piyasada TSB koordinesinde baştan bir dizaynına getirilip kural budur ve bu kural setleriyle yaşayacağız şeklinde bir çerçeveye oturtulması bence sağlıklı olur. Bir şirket katılım şirketiymiş ben artık katılım şirketi olmak istemiyorum dediğinde ne yapacak. Bu sorunun yönetmelikte bir cevabı yok. Yani bütün protokoller kötü günler için yapılır. Genel kural bence budur. Bütün protokol, evlilik akdi dahil. Kötü gün için yapılır, iyi gün için yapılmaz. İşler karıştığında, kavga çıktığında kim ne yapacak? Hakkımız nedir, hududumuz nerede bitiyor? Ben katılım sigorta şirketiymiş. Üzerimde bir emanet tutuyorum. Müşterilerim o emanet bilincinde veya değil. O önemli değil. Ben bir şey vaat etmişim. Senin paran faize karışmayacak demişim. Ben domuz çiftliğine teminat vermeyeceğim demişim. Alkollü işlere teminat vermeyeceğim demişim gibi gibi kendi kriterlerim var. Doğrusu, yanlış, eğrisi, büğrüsü bir kural setim var. Ve yeni sahip bence bu kurallara göre çalışmamıza çok gerek yok. Normal, konvensiyonel çalışalım dedi. İçerideki para ne olacak? Teminatlar ne olacak? gibi kötü gün kuralları yönetmelikte mevcut değil. Kimin hangi modelde çalışacağı veya model tasarısıyla ilgili bir açıklık yok. Ben tekafül yapmak istiyorum. Yapabilir miyim? Bilmiyorum. Veya tekafül yapıyorum. Normal Türkiye modeli diye bilinen şu anda mevcut sektördeki herkesin yaptığı usule dönmek istiyorum. Ne yapmam gerektiğini bilmiyorum. Gibi biraz boşluklar var. Eğitimle ilgili gerekli gereksiz uzunluklar, kısalıklar, fazlalıklar var. Yani sektör çalışan profil belli. Ve verilmesi gereken eğitimin ne olması gerektiği de belli iken bir nevi ilahiyata giriş gibi ders formatının

oluşup sektördeki insan varlığını açıkçası biraz rahatsız ediyor gibi bazı izlenimlerim oldu benim. Hani sigorta nedir? Tamam herkes biliyor ama katılım sigortasından maksat nedir? Ve bunun böyle olmasına dair gerekçemiz nedir? Üç başlık. Bunları anlatıp iki günde bitirebilirdik. Ama altı gün insanları eğitime soktuk biz. Hem de koca bir ilahiyat profesörleri verdi o dersleri. İmam Hatipte almıyorlar insanları o derslerden. İyi niyetli çalışmalar ama her iyi niyetli çalışmadan da iyi sonuç alınamayabiliyor. Sonuç çok farklı yerlere gidebiliyor. Ciddiyetsizlik oluşuyor. Kafa karışıklığı oluşuyor.”

Katılımcı B ise bu gelişmelerin, henüz katılım sigorta şirketlerine özgü bir birliğin yer almaması ve konvansiyonel sigortacılığın altında bir birim olarak algılanmasından kaynaklı dezavantajlara sahip olduğunu belirtmekte ve katılım sigorta alanına özgü bir birliğin kurulması gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Katılımcı B: “Türkiye’de katılım sigortacılığını gelişme noktasında etkileyen faktörlerden bir tanesi de alt yapının yetersiz olması maalesef. Bu regülatör tarafında mevzuattaki eksiklikler henüz oturmamış yapı işte. Birlik olmalı mı olmamalı mı? Konvansiyonel sigorta şirketlerinin birliği var katılım sigortasında henüz o birliğin altında bir altyapı gibi altında. Ayrı bir birlik olmalı baktığımız zaman katılım sigortacılığını ayırmak bir anlamda işte onlar oturmuş değil ayırmak bir anlamda konvansiyonel sigortacılık birliği ile ne alakası var ikisi farklı bakış açısında olmalı bir İslam sigortacılık diyoruz bir taraftan öyle bir tarafta güçlü olması için orda olması lazım sigortacılık bakış açısıyla işte bunlar tam oturmadığı için henüz bir şey yok mesela. İşte güçlü bir yapı yok maalesef belki ayrı bir birlik olsa işte avantajlarından ayrılmasıyla birlikte olmasının avantajı var dezavantajı var işte ayrılrsa belki katılım sigortacılığının gelişimi için çok daha sigorta şirketleri bu anlamdaki katılım sigorta şirketleri ile birleşir ve daha farklı şeyler yapar. Reklam, bilinirlik, eğitim aklınıza gelen her konuda ama birazcık konvansiyonel sigortacılığın altında alt birim gibi olunca da çok da açıkçası desteklenmiyor gibi gözüküyor.”

Katılımcı E, mevzuat anlamında ciddi bir problem görmemekle birlikte uygulama tarafında model ile ilgili karmaşıklıkların bulunduğunu sadece tekafüle zorlayan mevzuat yapısının olumsuz sonuçlar doğurabileceğini ifade etmektedir.

Katılımcı E: “Mevzuatsal anlamda ben problemi olduğunu düşünmüyorum. Bir şekilde o mevzuatı kendine göre sektör regüler ayarlar. Bakiye dağıtmayacaksın demiyor değil mi? Dağıtamazsın demiyor mevzuat. O zaman dağıtabiliriz. Mevzuatta şöyle bir sıkıntı var. Bir ekip geliyor, bir şey koyuyor. Öbür ekip geliyor,

komple değiştiriyor. Mesela ilk 2017'de çıktığında tek harfin üzerineydi sistem. O zaman biz de bayağı katkıda bulunmuştuk. Sonra bir ekip geldi. Türkiye modeli, Teysir modeline geğti. şimdi ekip değişti. Yine eski modele dönülecek muhtemelen. Taslaksal şeyler var, yönetmelikler var. O ayrı bir dert. İkinci bir sıkıntı da mevzuata uyan da pek yok. Mesela şimdi hesapları ayıran hiçbir şirket yok. şu an hesaplarını ayıran, yani tekaful modelini daha doğrusu kullanan kimse yok. Yani şu mevcut şey iyi aslında Türkiye modeli, Teysir modeli. Yapan oluyor, yapmayan oluyor. O yüzden bence serbest bırakılmalı bir şekilde. Ama denetlenmeli. İsteyen istediği modeli de uygulamalı. Ama bu uygulamada bunu müşteri bilmeli. Danışma komitesi kurulunun onu izah etmesi, onaylaması yetecektir. Ama şimdi sadece tekafile zorlayan bir mevzua çıkacak gibi görünüyor. Çıkarsa da hoş bir şey değil bence. Bu sefer uygulanmayan uygulaması mümkün olmayan bir şeyi zorlamış olacaklar. Bu sefer ya kötü yapılacak ya da yapılmayacak yine arka tarafta. Dolayısıyla bence bu Teysir modeli çok güzeldi. 2003'teki Diyanet'in fetvasına dayandırdılar onu. Güzelce izah edilmiş. Ve daha kolay anlatılıyor. Anlaşılması çok kolay. Yani diğer türlü bağış dersin, bilmem ne dersin, şu dersin olmuyor. Ben bunu bağış aldım. Kimsenin haberi yok. Müşterinin haberi yok bağış verdiğinden. Ben bunu bağış olarak aldım senden. Bir de sonuğa ticari bir şirket. Amaçlar ve yapılan uygulamalar biraz belki burada ters düşüyor olmuyor.”

Mevzuat değişikliklerinin sektörü etkileyen en önemli unsurlardan biri olduğu görülmektedir. Ortak kararlar ile hareket etmek ve sektör uygulamalarında karşılaşılan zorlukların görmezden gelinmeden istişare edilerek yöntemlerin belirlenmesi sektör için kıymetlidir. Temel prensiplerin ve uygulamaya yönelik yöntemlerin mevzuatta kesin olarak belirlenmiş olması önemlidir.

3.7.6. Rekabet Edilebilirlik

Kamunun, katılım sigortacılığı sektörüne dahil olmasını rekabet açısından katılımcı A ve F olumlu bulmakta ve gelişimin önünü açacağını ifade etmektedir. Katılımcı B ise aksine rekabeti ters yönde etkileyeceğini, kamunun katılım sigorta sektöründe daha çok mevzuat gelişimine katkıları ile bulunması ve destek olması gerektiğini ifade etmektedir.

Katılımcı A: “Ben son derece olumlu buluyorum. Çünkü bizler görevini iyi yapıyor, bunu iyi temsil ediyoruz. Çünkü üzerimizde ayrı ve farklı bir

sorumluluk var. Yanlış yapma lüksümüz yok. Hiçbir şirketin yok. Bizim daha fazla yok. Dolayısıyla işini düzgün doğru yapan bütün şirketlerin olması, yani o tür şirketlerin olması bence rekabet güzeldir. Hem gelişimin önünü açar hem de katılım sigortacılığı sektörü olarak gelişmemize olumlu katkı sağlar.”

Katılımcı F, Katılımcı A ile benzer şekilde bu durumu olumlu bulsa da mevcut durum üzerinden değerlendirme yaparak bu durumun sektörü büyütmediğini belirtmektedir.

Katılımcı F: İyidir. Güven verir. Şu aşamada, şu anki sektörü değerlendiriyorum. Şu anda giriyor olması sektörü büyütüyor bence. Sektörde 100 lira var dönecek katılım sigortası sektöründeki onlar zaten katılım bankalarında dönecek olan para.

Dolayısıyla oradan ne kadar para dönecekse 4'e böleceğimize 5'e böleceğiz.”

Katılımcı B ise diğer katılımcıların aksine kamu katılım sigorta şirketlerinin açılmasını katılım sigorta sektörü için olumsuz değerlendirerek haksız rekabete dönüşebileceğini ifade etmektedir. Kamunun şirket kurarak değil mevzuat yönünde çalışmaları ile desteklerinin olması gerektiğini düşünmektedir.

Katılımcı B: “Ben o anlamda da kamu tabi rekabeti ters yönde etkiliyor maalesef. Kamu gücüyle özel şirketlerin gücü maalesef karşılaştırılmaz. Onun için ben kamu tarafında katılım sektörüne girişin ve katılım sektöründe olmasını açıkçası çok gelişime katkı sağlayacağını düşünmüyorum. Yani kamu yaptıklarıyla, mevzuatla birlikte katılım sigortacılığına desteğini gösterebilir. Farklı yönetmeliklerle bu desteğini gösterebilir. Ama bir katılım şirketi kurarak bu desteği göstermek çok destek gösterisi olarak görmüyorum açıkçası. Bu sefer rekabet haksız rekabete dönebilir. Yani devlet gücü ile kimse rekabet edemez bu çok net. Bu da katkıdan ziyade yeni bir sektör için yeni oyuncuların girişini veya yatırım yapmasını engelleme noktasında da olabilir. Bankacılıkta durum farklı. Haksız rekabet banka tarafında olmuyor. Bankada çünkü bankacılık sektöründeki pazar çok geniş, pasta çok büyük. Zaten bu pastaya özel sektör karşılık veremiyor. Yeterli gelmiyor zaten. Burada kamu desteğine tam aksi ihtiyaç var. Yani özel bankaların zaman zaman sonuçta onların para akışı var özel sektörün zaman zaman piyasaya göre parayı geri çekebiliyor, durdurabiliyor, dur diyebiliyor. O zaman da ekonominin çarklarında bir problem oluyor. Ama sigortacılık ondan daha başka bir şey. Yani sigortacılıkta parayı çekme diye bir şey yok veya poliçe kesmeyelim diye bir şey yok. Aksine her ne kadar ekonomik kriz olsa da sigortacılar hep şunu görür yeter ki bugün Türkiye’inde baktığımız zaman geçen yılda öyleydi bu yılda öyleydi çok yüksek enflasyon var ekonomi çok kötü durağan falan bunları konuşuyoruz ama bizim için

bu kötü bir senaryo değil. Öngörülebilir bir ekonomi sigortacılar için her zaman avantajdır. Ben yıl sonundaki enflasyonun yüzde kaç olduğunu sapma payının birkaç puan olduğunu gördükten sonra ben poliçe fiyatını hesaplarıma göre satarım. Bu anlamda da bankacılık sigortacılıktan ayrılabilir.”

3.8. Bulguların Değerlendirilmesi

Konvansiyonel ve Katılım Sigorta Şirketlerinin İş Modellerindeki Temel Farklılık

Katılım esaslı sigortacılık sistemi sektör paydaşları ve akademik çevrelerce katılım sigortacılığı, İslami sigortacılık, faizsiz sigorta ve tekafül gibi çeşitli isimlerle adlandırılmakta ve ülkelerin ihtiyaçlarına göre farklı uygulama modelleri karşımıza çıkmaktadır. Literatüre ve ülke uygulamalarına bakıldığında İslami esaslara uygun sigortacılık sistemi denildiğinde ilk akla gelen ve yaygın kullanılan tekafül modelidir. Konvansiyonel sigorta ve tekafül modeli arasında sözleşme yapısı, risk paylaşımı, kazancın dağıtılması, yatırımların değerlendirilmesi, teminat konusu ve temel prensipler gibi iş modellerinde belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar araştırmada konvansiyonel ve katılım sigorta arasındaki farklar sorulduğunda katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Ülkemizde İslami esaslara uygun olarak yürütülen sigortacılık faaliyetleri, katılım esaslı sigortacılık modeli olarak uygulama bulmaktadır. Katılım sigortacılığı, özü itibarıyla İslami kurumsal yönetim mekanizması kurularak, ürün ve hizmetlerin katılım esaslarına göre geliştirildiği, dinen meşru olan konu ve risklerin teminat altına alındığı, faaliyetlerin katılım esasları çerçevesinde yönetildiği İslami sigortacılık uygulamasını ifade etmektedir (Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 2020). Ülkemizde mevcut katılım sigortacılığı uygulamaları incelendiğinde tekafül modelinde olduğu gibi konvansiyonel sigortadan ayrılan bir iş modelinin bulunmadığı görülmekte katılımcılar tarafından da iş modelleri ve teknik altyapı itibarıyla belirgin bir farkın olmadığı belirtilmektedir. Katılım esaslarına uygun olarak yürütülen mevcut katılım sigortacılığı uygulamaları tekafül modelinde olduğu gibi farklı iş modelleri ve teknik altyapıyı gerektirmemektedir. Bu durum uygulama ve uyum aşamasında pozitif etki oluşturmaktadır.

Katılım Sigortacılığı Bilgi ve Bilinç Düzeyi

Araştırmanın önemli bulgularından biri katılım sigortacılığı bilgi ve bilinç düzeyi kapsamında elde edilen veriler olmuştur. Katılımcılara katılım sigortacılığına yönelik bilgi ve bilinç düzeyi sorulmuş fakat önemli bir problem olarak öncelikle sigortacılık

bilincinin henüz oluşmadığı belirtilmiştir. Sigortacılık konusunda toplum bilincinin oluşmasının önceliklendirilmesi ardından katılım sigorta bilgi seviyesi üzerine çalışmaların yapılması gerektiği belirtilmiştir. Henüz sigortacılık bilincinin yeteri düzeye ulaşmadığı noktada katılım sigortacılığı bilgi ve bilinç düzeyi çok düşük kalmaktadır.

Araştırma bulguları ile literatürde elde edilen veriler benzerlik göstermektedir. Bilgi ve bilinç düzeyinin artırılması için farkındalığın oluşturulması gerektiği çalışmalarda yer almaktadır. (Ergene & Ülev, 2023) muhafazakar iş adamlarının katılım sigortacılığı hakkında bilgi ve farkındalığını incelediği çalışmasında muhafazakar iş adamlarının katılım sigortacılığını tercih etmemelerinin sebebini sistem hakkında bilgilerinin olmaması olduğunu ortaya koymaktadır. Tekafül uygulamalarının başladığı tarihin daha eskilere dayandığı ve daha yaygın olarak görüldüğü Malezya’da farkındalık düzeyinin daha yüksek olduğu fakat bu alanda eğitimlerin artırılması gerektiği ifade edilmektedir (Hassan ve diğerleri, 2018). Malezyalı tüketicilerin tekafül farkındalığı ve bilgisi üzerine yapılan araştırmada ankete katılanların büyük çoğunluğunun tekafül modelinin Şeriata uygun bir ürün olduğunu ve yasak unsurlar içermediğini bildiği görülmektedir (Hassan ve diğerleri, 2018). Çalışmada farkındalığın artırılması ve pazarın büyütülebilmesi için tekafül operatörlerinin, pazarlama stratejilerini geliştirmeleri ve ürün özelliklerini basitleştirmeleri gerektiği tespit edilmiştir. İnsanların tekafül modelinin amacını ve faydalarını anlamalarına yardımcı olmak için eğitimin ilk adım olması gerektiği bu sebeple de genç neslin eğitiminin üzerinde durulması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Katılım sigortacılığı, ülkemizde yakın zamanda gelişim gösterdiğinden henüz bilgi ve bilinç düzeyinin yeteri seviyede olmamış olması beklenen bir sonuç olarak kabul edilebilse de katılım finans eğitimleri ve sektör üniversite iş birlikleri ile önemli gelişim kaydedilebilecektir.

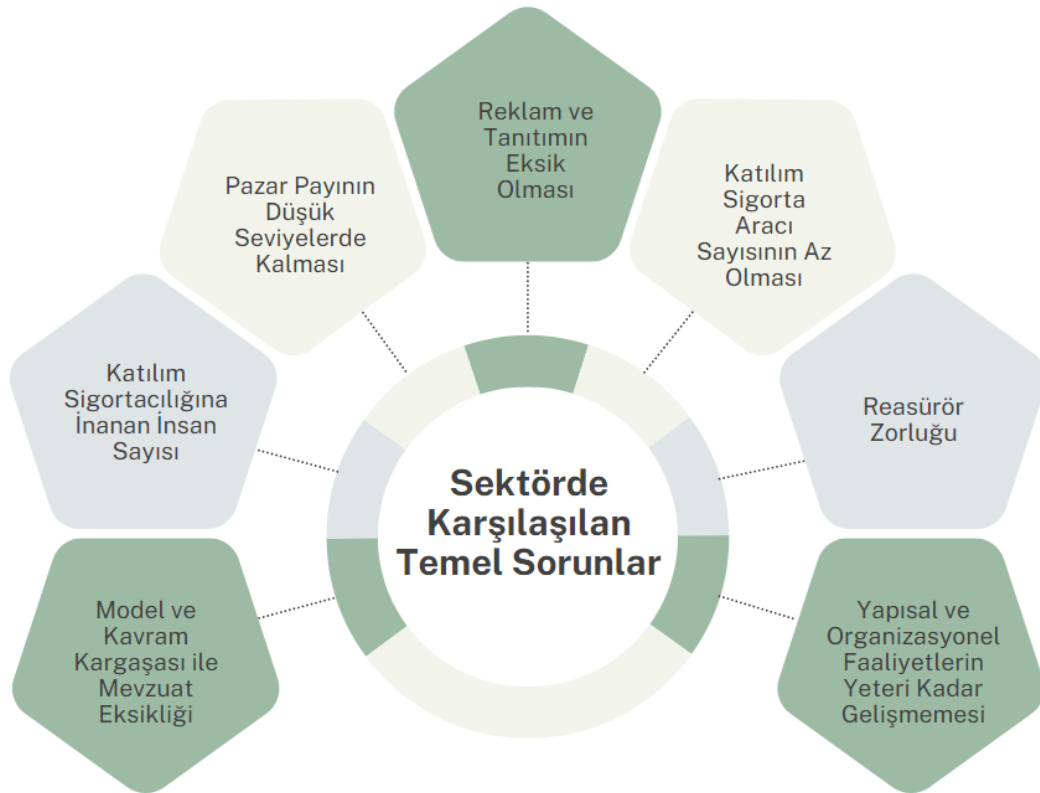
Katılım Sigortacılığı Tercih Sebepleri

Geleneksel sigortacılık faaliyetlerine alternatif olarak karşımıza çıkan İslami esaslara uygun sigortacılık sisteminin tercih edilmesi hususunda en önemli etki dini hassasiyettir. Bunun yanında gelir düzeyi, konum veya çevresel faktörler, güven unsuru gibi tercih sebeplerini etkileyecek çeşitli faktörler yer alabilmektedir. Araştırmanın bulguları mevcut sigortacılık sektöründe bu tercihi faiz hassasiyetinin yanında önemli düzeyde hizmetin fiyat performansı, hasar süreçlerinin yönetimi ve maaliyetleri dolayısıyla da güven unsurunun etkilediğini göstermektedir.

Literatür araştırmasında elde edilen veriler değerlendirildiğinde araştırmaların Malezya örneği üzerinde yapılması ve Malezya’ da tekafül uygulamalarının daha yaygın ve gelişmiş olması toplumun da bu alanda farkındalığının bulunduğunu göstermektedir. (Mansor ve diğerleri, 2015), (Hassan ve diğerleri, 2018), (Kamil & Nor, 2014) geleneksel sigortaya karşı tekafül seçimini etkileyen faktörleri Malezya örneği üzerinden incelemiş ve finansal tercihler, ürünün anlaşılması, faydalarının bilinmesi ve farkındalığın bulunması ile ilişkilendirmiştir.

Katılım Sigortacılığı Sektöründe Karşılaşılan Sorunlar

Katılım sigorta sektörünün gelişmesi için mevcut yapının ve karşılaşılan zorlukların belirlenmesi önemlidir. Araştırmada katılımcıların sektörde karşı karşıya kaldıkları; mevzuat, insan kaynağı, pazar payı, reklam ve tanıtım, aracı sayısı, reasürans faaliyetleri, yapısal ve organizasyonel gelişmeler hakkında bulgular elde edilmiştir.

Şekil 11: Sektörde Karşılaşılan Temel Sorunlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

(Saeed, 2019) literatürde yer alan tekefül uygulamalarına yönelik küresel çapta karşılaşılan zorluklar ve sektörde yaşanan sorunları kategorize etmiştir. Benzer şekilde (COMCEC Coordination Office , 2019) Tekafül sektörünün sorunları ve zorluklarını aşağıdaki maddeler ile almıştır.

- Teavün ve teberru kavramlarına dayandırılrsa da tekafül şemasının isimlendirilmesine ilişkin belirsizliklerin yer alması,
- Geleneksel sigortacılık ile karşılaştırıldığında bankacılık ve sermaye piyasası sektörlerindeki diğer alanlar gibi ivme kazanmadığı, performans düzeyi ve rekabet gücünün yetersiz kaldığı,
- Tekafül modelinin muhasebeleştirilmesinde standart bir uygulamanın bulunmaması,
- Sözleşmelere ve uygulamaya yönelik şeri ve hukuki sorunlar,
- Yetersiz bilinç düzeyi,
- Yönetimsel sorunlar,
- Retekafül kapasitesinin sınırlılığı,
- Kısıtlı yatırım seçenekleri,
- Nitelikli insan kaynağının yetersiz kalması,
- Mevzuat düzenlemelerinin zayıf kalması,
- Uluslararası standartların eksikliği,
- Aracı sayısı kapasitesinin zayıf kalması,
- Sigorta penetrasyonun düşük seviyede olması,
- Araştırma ve geliştirme çalışmalarının asgari düzeyde olması üzerinde durulmuştur.

Çalışmada elde edilen bulgular ile benzer sonuçların alındığı literatür araştırmasında da sektörde karşılaşılan çeşitli sorunlar ve zorlukların yer aldığı görülmektedir. Katılım sigorta sektörü için önemli bir gelişim alanı bulunmaktadır. Bu alanın en iyi şekilde değerlendirilmesi için sektör uygulamalarına yönelik işlevsel çözüm önerileri geliştirilmelidir. İhtiyaçların belirlenmesi sektördeki yenilikler takip edilerek ihtiyaçları karşılayacak ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi sektörel gelişimin en önemli adımlarından biridir.

Mevzuat Değişikliklerinin Sektöre Etkileri

Sektörün güvenli ve istikrarlı bir alanda çalışması, usul ve esasların belirlenmesi için mevzuat yapısı önemlidir. Katılım sigortacılığı mevzuatı kapsamında önemli gelişmeler yaşanmış, güçlü bir mevzuat yapısının oluşturulması hususunda ilerlemeler

kaydedilmiştir. Katılım sigortacılığı uygulama modeli ve mevzuat yapısında belirsizliğin bulunmasının sektörü olumsuz etkileyebildiği görülmektedir.

Güncel mevzuat ile katılım sigortacılığı alanında belirli bir model ifade edilmeyip belirlenen katılım esaslarına uyularak danışma komitesi tarafından onaylanan model ile faaliyet gösterilebilmesi beklenilmektedir. Katılım sigorta şirketleri ile yapılan görüşmelerde danışma komitesi gözetiminde ve belirlenen katılım esaslarına uygun olacak şekilde faaliyetlerin yürütülüp belirli bir modele uyma zorunluluğunun olmaması yani model serbestisinin bulunmasının olumlu karşılandığı görülmektedir. Tekafül modelinde yer alan çeşitli yöntemlerin müşteriye anlatılması ve sigortacılık sistemi içerisinde uygulama bulması zor olabilmektedir.

Rekabet Edilebilirlik

Katılım sigorta sektöründe kamu kurumlarının sektör üretimine dahil olması katılımcıların bazıları tarafından müşteri güveninin kazanılması açısından önemli bulunsa da katılımcılar içinde kamunun bu aşamada sadece düzenleyici ve destekleyici faaliyetlerde bulunması gerektiği yönünde görüşler de bulunmaktadır. Sektör içerisinde yer alması, müşteri güveninin kazanılması açısından iyi olsa da katılım finans ekosisteminin paydaşlarının kısıtlı olması dolayısıyla henüz yeteri kadar büyümemiş ve büyümeye çalışan küçük sektörler için rekabeti olumsuz etkileyebilecektir. Bu durumda kamunun ilk aşamada katılım sigortacılığını destekleyici faaliyetlerinin yer alması ardından pazar payında önemli bir büyüklüğe ulaşmış bir sektör olması durumunda kamu şirketi olarak dahil olması şirketleri rekabet açısından daha olumlu etkileyebilecektir.

SONUÇ

Finans sektöründe sigortacılık faaliyetleri önemli bir yere sahiptir. Ciddi bir tasarruf kaynağı oluşturan üretim primleri, ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile de doğrudan orantılıdır (Yenisu, 2019). Ülkemizde sigortacılık sektörü henüz yeteri seviyeye ulaşamamış olsa da gelişim gösterdiği görülmektedir. Geleneksel sigortacılığa alternatif olarak geliştirilen katılım sigortacılığı ise bu gelişimin henüz çok başında bulunmaktadır. Mevzuat gelişmeleri tüm sektör ve finansal alanlar için yüksek öneme sahiptir. Katılım sigortacılığı alanında mevzuat ilk olarak 2017 yılında çıkmıştır. Yakın bir geçmişte ilk düzenlemelerin yapıldığı bir alan için henüz tam oturmuş bir yapıdan bahsetmek mümkün olmamaktadır. Dünyada ve Türkiye’de katılım sigortacılığı sektörüne ilişkin ilk adımlar tekafül modeli uygulaması ile gerçekleşmiştir. Günümüzde baktığımızda dünyada tekafül sistemine yönelik farklı uygulama modelleri gelişim göstermektedir. Tekafül bir uygulama modeli olsa da İslami esaslar gözetilerek yapılan sigortacılık faaliyetleri dünyada tekafül ismi ile bilinmektedir. Baktığımızda ülkemizde katılım sigortacılığı alanında faaliyet gösteren şirketlerin tekafül modelini uygulamadığı görülmekte fakat katılım sigortacılığı denildiğinde tekafül modeli düşünülmektedir. Sektör temsilcileri ile yapılan görüşmelerde de tekafül modelini uygulamayan şirketlerin konvansiyonel ve katılım şirketlerinin arasındaki farkın anlatılması istendiğinde katılım sigorta için direkt tekafül modelini anlatma eğiliminde oldukları görülmektedir. Literatürde katılım sigortacılığı ile ilgili pek çok çalışma bulunmakta fakat çalışmaların önemli bir çoğunluğunu tekafül modelinin oluşturduğu görülmektedir. Türkiye’de katılım sigortacılığı mevzuatı kapsamında yürütülen faaliyetler ve uygulamaya yönelik esasların ele alındığı çalışmaların artması gelişim aşamasında olan sektör için önem kazanacaktır. Bu doğrultuda hazırlanan çalışma ile öncelikle sigortacılık faaliyetlerine olan ihtiyacın oluşumu ve tekafül modelinin gelişimi ele alınmıştır. Ardından ülkemizde katılım sigortacılığına ilişkin mevzuat gelişmeleri ile karşımıza çıkan teysir ve Türkiye modelinin uygulanmasına ilişkin esaslar belirtilmiştir. Türkiye’de uygulanan modeller, mevzuat yapısı, mevzuat gereklilikleri ve gelişim süreci ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Sektörün henüz gelişme aşamasında olması, mevzuat yapısının tam oturmamış olması ve akademik çalışmaların kısıtlılığı sebebiyle sektöre ilişkin bilgilerin tespit edilmesi zor olmaktadır. Elde edilen bilgilerin kısıtlılığı ve yukarıda da ifade edildiği üzere şirketler tarafından

uygulanan modeller konusundaki belirsizlik durumunun bulunması sebebiyle katılım sigortacılığı sektörüne ilişkin detaylı bir analizin yapılmasına karar verilmiştir.

Çalışma kapsamında katılım sigortacılığı faaliyeti gösteren bazı şirketler ile detaylı mülakat görüşmeleri yapılarak mevcut katılım sigortacılığı uygulama yöntemleri ve sektörün gelişiminde karşılaşılan sorunlar, zorluklar veya atılması gereken adımlar hakkında detaylı bilgiler elde edilmiştir.

Elde edilen bilgiler ve belirlenen temalar doğrultusunda sektör analizinin öne çıkan temel konuları aşağıdaki gibi olmuştur.

- Katılım sigorta ve konvansiyonel sigorta şirketlerinin iş modellerinde teknik alt yapı itibariyle bir fark olmadığı, tekafül modeli uygulanması durumunda teknik farklılıkların bulunduğu görülmektedir. Katılım sigortacılığı uygulama şeklinde farklılıklar bulunmaktadır. Katılım sigorta şirketleri belirlenen İslami esaslara uygun olarak faaliyet göstermektedir.
- Ülkemizde sigortacılığa yönelik bilgi ve bilinç düzeyinin çok düşük olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla öncelikle sigortacılık tarafında farkındalığın artırılması için çalışmaların yapılmasının gerektiği, ülkede sigorta bilinci gelişmeden katılım sigorta bilincinin oluşmasının çok zor olacağı belirtilmiştir.
- Müşteri ile ilgilenen personelin bilgi ve bilinç düzeyi önem göstermektedir. Türkiye’de sigorta üretiminin büyük çoğunluğunun acente kanalı ile yapıldığı bu sebeple acentenin ne kadar bilgili ve bilinçli ise müşteriye de o derecede doğru aktarabilecektir.
- Sektörde karşılaşılan önemli sorunların başında mevzuat eksikliği, kavramsal kargaşa, model tasarısı ile ilgili belirsizlik ve insan kaynağı eksikliği ifade edilmiştir. Ayrıca mevzuat ile belirli bir modele zorlanmayıp model serbestliğinin bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

Katılım sigorta sektörü gelişiminin henüz çok başında olup sektörde karşı karşıya kalınan sorunların çözümcül yaklaşımlar ile ortadan kaldırılması mümkündür. Farkındalığın artırılması, mevzuatın güçlendirilmesi, üniversiteler ile entegreli çalışarak eğitim ve insan kaynağı sorunlarının giderilmesi sektör gelişimi için önemli adımlar olacaktır.

KAYNAKÇA

- AAOIFI. (2015). *Faizsiz Finans Standartları*. İstanbul: TKBB.
- Altıntaş, K. M. (2016). Katılım Bankacılığı Çerçevesinde Alternatif Bir Sigorta Sistemi: Tekafül Sigorta Sisteminin Türkiye’de Uygulanabilirliği. *16(2)*, 115-142. AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Aslan, H. (2015). Türkiye’de Tekafül (İslami Sigorta) Uygulamaları: Problemler ve Çözüm Önerileri. *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 93-117.
- Aslan, H. (2021). Factors Affecting The Development Of Takaful (Islamic Insurance) System In Turkey: A Mixed Method Study. İstanbul.
- Aslan, H., & Avcı, E. (2021). Can Turkey Implement Malaysian Takaful Know-How into Turkish Market? A Qualitative Inquiry. (1), 1-30. *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*.
- Aslan, H., & Durmuş, M. E. (2015). İslami Sigortacılık (Tekafül): Yöneticilerin Perspektifinden Türkiye Uygulaması. Ö. Karaoğlu, S. Kaya, F. Yardımcıoğlu, & H. Aslan (Dü.), *ICISEF 2015 Proceedings*. içinde Sakarya: Beşiz Yayınları.
- Aydın, N., Delikanlı, İ. U., Çabukel, R., Erdal, L., Erdal, F., & Ergeç, E. H. (2018). *Banacılık ve Sigortacılığa Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Ayub , M. (2017). *İslami Finansı Anlamak*. İstanbul: İktisat Yayınları.
- Bektaş, İ., & Aslan, H. (2022). Tekafülden Teysire: Türkiye’de Katılım Sigortacılığı. S. Ülev, & M. B. Çalışkan (Dü) içinde, *Banka Dışı İslami Finansal Kuruluşlar* (s. 259-280). Orion Akademi.
- Bektaş, İ., & Yenice, A. C. (2022, 6 15). Türkiye’de Şer’i Yönetişim: Banka İçi Danışma Komiteleri Örneği. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 24(45), 30-60.
- Bereket Sigorta. (2019). *Bereket Sigorta Hakkında*. 6 10, 2024 tarihinde Bereket Sigorta - Bereket Emeklilik ve Hayat: <https://www.bereket.com.tr/bereket-sigorta> adresinden alındı
- Beşer, F. (2016). *İslam’da Sosyal Güvenlik*. İstanbul: Nun Yayıncılık.
- Bilir, H., & Başaran, Y. (2024, 3 31). Tekafül Sigortası: Türkiye ve Malezya Özelinde Kıyaslamalı Bir İnceleme. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 37-47.
- Borsa İstanbul. (2024). *Katılım Finans*. 6 10, 2024 tarihinde Borsa İstanbul Katılım Finans: <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/10350/katilim-finans> adresinden alındı E.T. 10/05/2024

- Camgöz, M. (2018). Sermaye Piyasasında İslami İlkeler: Seçilmiş Finansal Varlıklar ve Operasyonel İşlemler Üzerine Bir İnceleme. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-10.
- COMCEC Coordination Office . (2019, 10). Improving the Takaful Sector In Islamic Countries. Ankara: COMCEC. https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/10/Improving-the-Takaful-Sector-In-Islamic-Countries_2019_October.pdf adresinden alındı
- Dilek, İ. (2019). Tekafül Sigortacılığının Türk Sigorta Sektöründe Kabul Edilebilirliği Üzerine Ampirik Bir Araştırma. Gaziantep.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu. (2005). *Sigortanın Dini Hükümü*. Din İşleri Yüksek Kurulu Kararları: <https://kurul.diyanet.gov.tr/Karar-Mutalaa-Cevap/3656/sigortanin-dini-hukmu> adresinden alındı
- Döndüren, H. (2016). *Delilleriyle Ticaret ve İktisat İlmihali*. İstanbul: Erkam Yayınları.
- Erdem, E. (2017). Müslüman Bireyin İktisadi Davranış Hususiyetleri ve İslam Piyasa Geleneği. A. F. Aysan, V. Cattelan, M. Dişli, E. Erdem, A. Jafari, H. Öztürk, . . . M. Yeganeh içinde, *İslam İktisadi ve Piyasa* (E. B. Gürler, G. Kafa, & H. Kına, Çev., s. 1-29). İktisat Yayınları.
- Ergene, L., & Ülev, S. (2023). Muhafazakâr İş Adamlarının Katılım Sigortacılığı (Tekâfül) Farkındalığı ve Tercih Nedenleri. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 98-111. <https://doi.org/10.11616/asbi.1205360>
- Ergun , H., & Esenkaya, A. (2022). *Blockchain Teknolojisi ile Finansal Piyasalar da Yaşanan Gelişmeler Üzerine bir İnceleme*. Karatay İslam İktisadi ve Finansı Dergisi.
- Fidan, A. (2020). Piyasa İslam'ından İslam'ın Piyasasına (Alternatif, Bireysel, Yapısal ve Kurumsal Öneriler). *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 460.
- Geçer, T., Çakalı, K. R., & Baloğlu, G. (2022). Kalkınma ve Yatırım Bankaları Tarafından Kabul Edilen Fonlar Hesabında Gerçekleşen İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi. *Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 116-141.
- Görmüş , Ş., & Yabanlı, A. (2021). Katılım Bankacılığı Ekosisteminin Gelişimi. A. Ersoy, T. Hazıroğlu, A. Albayrak, Ş. Özsoy, Ş. Görmüş, A. Yabanlı, . . . M. Dereci, Ş. Görmüş, A. Albayrak, & A. Yabanlı (Dü) içinde, *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*. TKBB Yayınları.
- Gürbüz, Y. E. (2017). Tekafül (Katılım) Sigorta Sistemi ve Teorisi. S. Kaya, F. Yardımcıoğlu, & H. Aslan içinde, *Tekafül Teori ve Uygulama*. İstanbul: İSEFAM & ENSAR.

- Hacak, H. (2014). İslam Hukukunda Sigorta Ve Fıkıh Bilginlerinin Sigortaya Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(30), 21-50.
- Hacıoğlu, R., & Dursun, G. D. (2019). Sigorta Sektöründeki İç Denetim Uygulamalarında Yasal Mevzuatın Rolü. *Denetişim*, 9(19), 101-110.
- Hassan, R., Salman, S. A., Kassim, S., & Majdi, H. (2018). Awareness and Knowledge of Takaful in Malaysia: A Survey of Malaysian Consumers. *International Journal of Business and Social Science*, 9(11), 45-53.
- Hayırsever Baştürk, F. (2016, Haziran). Finansal Eğitim Kapsamında "Sigorta Okuryazarlığı". *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(Özel Sayı), 343-351.
- HDI Katılım Sigorta. (2024). *Hakkımızda*. 6 10, 2024 tarihinde HDI Katılım Sigortacılığı: <https://www.hdikatilimsigorta.com.tr/hakkimizda> adresinden alındı. E.T. 1/05/2024
- Hussein, A. M. (2022). Somali’de Tekâfûl (İslami Sigortacılık) ve Risk Yönetimi. İstanbul.
- II. Uluslararası İslam Ticaret Hukuku Kongresi "Günümüzdeki Meseleler". (2016). KTO Karatay Üniversitesi.
- Kamil, N. M., & Nor, N. (2014). Factors Influencing the Choice of Takaful Over Conventional Insurance: The Case of Malaysia. *Journal of Islamic Finance*, 3(2), 1-14.
- Karakoç, S. (1967). *İslam Toplumunun Ekonomik Strüktürü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Katılım Emeklilik. (2022). *Hakkımızda*. 6 10, 2024 tarihinde Katılım Emeklilik: <https://www.katilimemeklilik.com.tr/hakkimizda/katilim-emeklilik> adresinden alındı
- Kavakçı, S. (2021). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Perspektifinden Tasarruf Bankaları ve Türkiye’deki Tasarruf Finansman Şirketleri*. İlke.
- Kırkbeşoğlu, E. (2015). Sigortacılığa Giriş. A. Altıntaş, A. Yaşar, A. Düşündere, A. İşcanoğlu Çekiç, B. Zengin, B. Engürülü, . . . U. Özer içinde, *Risk Yönetimi Ve Sigortacılık* (s. 43-56). Gazi Kitabevi.
- Kısacık, H. (2021, 12 30). Katılım Sigorta (Tekâfûl) Ve Muhasebe Süreci. *20(3)*, 266-288. Çorum, Türkiye: Hitit İlahiyat Dergisi.
- Mansor, K. A., Masduki, R. M., Mohamad, M., Zulkarnain, N., & Aziz, N. A. (2015). A Study on Factors Influencing Muslim’s Consumers Preferences Towards Takaful Products In Malaysia. *Romanian Statistical Review*, 10(2), 78-89.

- Neova Sigorta. (2024). *Tarihsel Gelişim*. 6 10, 2024 tarihinde Neova Katılım Sigorta A.Ş.: <https://www.neova.com.tr/hakkimizda/tarihsel-gelisim> adresinden alındı E.T. 1/05/2024
- Öner, M. H. (2018). Katılım Sigortacılığı Perspektifinde İslami Sigortacılığın Gelişimi. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 3(1), 59-71.
- Öner, M. H. (2021, 4). Türkiye’de Katılım Sigortacılığı ve Gelişimi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(58), 35-58.
- Öner, M. H. (2021, 4). Türkiye’de Katılım Sigortacılığı ve Gelişimi. (58), 35-58. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.
- Öner, M. H. (2023). Finansal Derinleşmenin Türk Sigorta Sektörü ile Katılım Sigortacılığına Etkileri. 7(2), 172-184. Politik Ekonomik Kuram.
- Özçelik, M. (2022). Katılım Sigorta (Tekafül) Şirketleri Tarafından Tekafül İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi. 3(2), 190-200. Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.
- Saeed, M. (2019). Challenges of Islamic Insurance (Takaful) Globally. *COMSATS Journal of Islamic Finance*, 4(1), 62-87.
- SBD. (2023). *2023 Türkiye Sigorta Aracıları Sektör Araştırma Raporu*. Sigorta ve Reasürans Brokerleri Derneği. <https://www.sbd.org.tr/uploads/4fc820c4fd477498028fe1ae02c8cce4.pdf> adresinden alındı E.T. 1/05/2024
- SEDDK. (2017, 9 20). *Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik*. Mevzuat Bilgi Sistemi. adresinden alındı
- SEDDK. (2020, 12 19). *Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik*. Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=36076&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> adresinden alındı E.T. 1/05/2024
- SEDDK. (2021). Katılım Esaslı Sigorta Uygulamasının Tarihsel Seyri . *Sigorta ve Bireysel Emeklilik Aracıları Eğitim Kitapçığı*. Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu.
- SEDDK. (2023, 2 2). *Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Genelge (2021/3) de Değişiklik Yapılmasına İlişkin Genelge (2023/18)*. Genelge, Tebliğ ve Sektör Duyuruları: <https://www.seddk.gov.tr/upload/doc/2023-18-genelge.pdf> adresinden alındı
- Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2020, 12 19). *Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik*. Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=36076&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> adresinden alındı E.T. 1/05/2024

- Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2022, 10 12). *Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Sektör Duyurusu* (2022/12). Genelge, Tebliğ ve Sektör Duyuruları: <https://www.seddk.gov.tr/upload/doc/2022-12-sektor-duyurusu.pdf> adresinden alındı E.T. 1/05/2024
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi. (2022). Katılım Finans Strateji Belgesi.
- TKBB. (2023). 2023 Faaliyet Raporu. TKBB. <https://yonetim.tkbb.org.tr/upload/KATILIM%20BANKALARI%202023.pdf> adresinden alındı E.T. 1/05/2024
- TSB. (2024, 4). *Mali Tablolar ve İstatistikler*. Türkiye Sigorta Birliği: <https://www.tsb.org.tr/tr/istatistik/katilim-sigorta-verileri/katilim-sigortaciligi-prim-adet> adresinden alındı E.T. 1/05/2024
- TSB. (2024, 4). *Mali Tablolar ve İstatistikler*. Türkiye Sigorta Birliği: <https://www.tsb.org.tr/tr/istatistik/genel-sigorta-verileri/prim-adet> adresinden alındı E.T. 1/05/2024
- Türk Katılım Reasürans. (2022). *Hakkımızda*. 6 10, 2024 tarihinde Türk Katılım Reasürans A.Ş: <https://www.turkkatilimreasurans.com.tr/hakkimizda> adresinden alındı E.T. 1/05/2024
- Türkiye Katılım Sigorta. (2024). *Hakkımızda*. 6 10, 2024 tarihinde Türkiye Katılım Sigorta: <https://turkiyekatilimsigorta.com.tr/hakkimizda> adresinden alındı E.T. 1/05/2024
- Türkiye Sigorta Birliği. (2021). Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Sektör Raporu. Türkiye Sigorta Birliği. https://www.tsb.org.tr/content/Broadcasts/2021_Y%C4%B1l%C4%B1_Kat%C4%B1l%C4%B1m_Sigortac%C4%B1l%C4%B1%C4%9F%C4%B1_Sekt%C3%B6r_Raporu.pdf adresinden alındı E.T. 1/05/2024
- Türkiye Sigorta Birliği. (tarih yok). *Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Mevzuatı*. 5 20, 2024 tarihinde <https://www.tsb.org.tr/tr/mevzuat/sigortacilik/kanunlar> adresinden alındı E.T. 1/05/2024
- Umut, M. (2022, 5 30). Yeni Katılım Sigortacılığı Mevzuatının Sigorta Şirketleri İçin Getirdiği Düzenlemeler ve Yenilikler. *Hakemli Makale(Özel Sayı)*, 240-260. Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.
- Ural, A., & Kılıç, İ. (2011). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. Detay Yayıncılık.
- Yenisu, E. (2019). Sigortacılık Sektörü ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 206-217. <https://doi.org/10.29106/fesa.553242>
- Yıldırım, M. M. (2022). Katılım Sigortacılığında Danışma Komitesi. Ankara.

Yıldırım, Ş. (2021). *40 Soruda Tekâfûl (İslami Sigorta)*. İstanbul: İktisat Yayınları.

Yılmaz, M., & Bağış, B. (2020, 10 16). Türkiye’de İslami Finansın Gelişimi ve Hukuki Yapısı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* , 9(5), 3148-3173.

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Ayşe ESENKAYA	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	KTO Karatay Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler
Bölümü	İslam Ekonomisi ve Finans
Makale ve Bildiriler	
1. Ergun, H., & Esenkaya, A. (2022). Blockchain Teknolojisi ile Finansal Piyasalar da Yaşanan Gelişmeler Üzerine bir İnceleme. Karatay İslam İktisadi Ve Finans Dergisi, 1(1), 77-98. 2. Esenkaya, A., & Ülev, S. (2022). İslami Finans İçin Yenilikçi Alternatifler: Finansal Teknoloji (Fintek) Şirketleri. S. Ülev, & M. B. Çalışkan (Dü) içinde, Banka Dışı İslami Finansal Kuruluşlar (s. 199-219). Orion Akademi.	